

BETÆNKNING II

afgivet af

HANDELSMINISTERIETS
MÆLKEUDVALG AF 1965

ex. 2

BETÆNKNING NR. 618

1971

Ha OO-368-bet.

ISBN 87 503 11614

S. L. MØLLERS BOGTRYKKERI, KØBENHAVN

Indholdsfortegnelse

	Side
1. Indledende bemærkninger	5
2. Oversigt over kapitlerne 3-13.	7
3. Mælkehandelen og prisgodkendelsen i de af mælkeloven omfattede kom- muner.	8
4. Mejeriundersøgelsen	15
5. Forholdet mellem mælke- og flødeprisen	22
6. Sammenligning mellem forskellige mælkepriskalkulationer.	24
7. Forsyningen af Storkøbenhavn.	27
8. Udviklingen i mælkeproduktionen og i forbruget af konsummælk	29
9. Den fremtidige mejeristruktur i Danmark	31
10. Den teknologiske udvikling på emballageområdet	35
11. Kommunalreformens virkninger for mælkeloven	38
12. Fællesmarkedets konsummælkordning	40
13. Struktur og markedsforhold i visse lande.	43
14. Udvalgets overvejelser og konklusioner.	48

BILAG

1. Lov nr. 222 af 4. juni 1969 om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde	61
2. Handelsministeriets vejledning af 9. juni 1969 om lov om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde.	64
3. Handelsministeriets bekendtgørelse nr. 443 af 22. august 1969 om mælke- lovens geografiske område.	67
4. Handelsministeriets vejledning af 23. november 1970 om kommunal god- kendelse af leveringsbetingelser for mælk og fløde	69
5. Handelsministeriets vejledning af 9. december 1970 om ikrafttræden af leveringsbetingelser for mælk og fløde	71
6. Oversigt over kommunalreformens virkninger for de enkelte af mælkeloven omfattede kommuner.	72
7. Oversigt over løbetiden for de gældende mælkeordninger.	95
8. Monopoltilsynets notat om mælkehandelen og EEC's konkurrenceregler . .	96
9. Redegørelse udarbejdet af veterinærinspektør, dr. med. vet. E. Malling Olsen og overdyrlæge G. Mortensen vedrørende konsekvenserne for sundhedslov- givningen af en ophævelse af mælkeloven.	98
10. Skrivelse af 16. februar 1970 fra Storkøbenhavns kommunale Mælkeudvalg	100
11. Skrivelse af 7. december 1970 fra Kommunernes Landsforening	103
12. Skrivelse af 26. januar 1971 fra Danske Konsummælkmejeriers Fælles- repræsentation.	104
13. Skrivelse af 17. februar 1971 fra Monopoltilsynet	105
14. Skrivelse af 16. marts 1971 fra landbrugsministeriet	106
15. Udsnit af rapport fra afdelingsleder P. Rønkilde Poulsen, Statens Forsøgs- mejeri, vedrørende en studierejse til USA i efteråret 1965.	107

KAPITEL 1

Indledende bemærkninger

Mælkeudvalget blev nedsat af handelsministeren den 25. februar 1965 med den opgave at undersøge, om udviklingen inden for levnedsmiddeldistributionen rejser behov for en ændring af de gældende bestemmelser om forhandling af mælk. I en skrivelse af 13. september 1966 anmodede handelsministeren udvalget om tillige at overveje de konsekvenser, som udviklingen inden for kommunallovgivningen medfører for mælkeloven, samt hvorvidt forandringerne i kommunalstrukturen sammenholdt med de igangværende koncentrationsbestræbelser inden for mejeribruget, og udviklingen inden for engroshandelen i øvrigt måtte følsøge ændringer af bestemmelserne i mælkeloven.

Udvalget har i januar 1969 afgivet sin første betænkning, der omhandler de problemer, der knytter sig til detaildistributionen af mælk og fløde.

Om udvalgets sammensætning og om tilrettelæggelsen af udvalgets arbejde i tidsrummet indtil afgivelsen af 1. delbetænkning henvises til de indledende afsnit i betænkning I.

Under 2. del af udvalgets arbejde er der sket følgende ændringer i udvalgets sammensætning:

Den 12/2 1969 afløste fuldmægtig, nu ekspeditionssekretær Preben Milling, handelsministeriet, kontorchef B. Richnagel, ligeledes handelsministeriet, som sekretær for udvalget.

Den 19/3 1969 afløste sekretær, cand. polit. Jens Koch efter indstilling fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd kontorchef, cand. jur. Villy Kortsen.

Den 21/3 1969 udnævntes proprietær S. Simonsen efter indstilling fra De danske Mejeri-foreningers Fællesorganisation til medlem af udvalget, således at fællesorganisationen under

denne del af udvalgsarbejdet har haft to repræsentanter i udvalget.

Den 28/3 1969 afløste fagforeningsformand Valdemar Møller efter indstilling fra Mælkeri-arbejdernes Fagforening næstformand Ove Jensen.

Den 27/4 1970 afløste sekretær, nu fuldmægtig H. P. Ryder, efter indstilling fra indenrigsministeriet fuldmægtig Henning Madsen.

Den 4/9 1970 afløste borgmester Edel Saunte efter indstilling fra Storkøbenhavns kommunale Mælkeudvalg borgmester A. Stæhr Johansen.

Den 19/10 1970 afløste hovedkasserer Gunnar Rasmussen efter indstilling fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd cand. polit. Jens Koch.

Den 10/3 1971 udnævntes folketingsmand Axel Ivan Pedersen efter indstilling fra Kommunernes Landsforening til medlem af udvalget i stedet for afdøde direktør Oluf Nielsen.

Den 5/4 1971 afløste sekretær, cand. jur. Jørgen Olsen efter indstilling fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd hovedkasserer Gunnar Rasmussen.

Følgende har deltaget i et eller flere møder som suppleant:

kontorchef K. Bjerregaard for oldermænd, borgmester N. Restrup Carstensen, civilingeniør Claus Brenøe for forstander Elisabeth Reinstrup,

fuldmægtig Erik Brudsøe for direktør C. Bæk, direktør Svend Gade for købmand T. Tychsen, næstformand Viggo Hansen for fagforeningsformand Valdemar Møller,

kontorchef O. Mitchell for direktør Oluf Nielsen,

kontorchef F. Mohr for direktør C. Bæk, direktør Knud Pinborg for borgmester A. Stæhr Johansen,

sekretariatschef G. Thomassen for borgmester Edel Saunte.

Tilrettelæggelsen af udvalgets arbejde

Nærværende betænkning II omfatter alene de problemer, som er knyttet til engroshandelen med mælk og fløde.

Udvalgets behandling af de i betænkningen omhandlede problemer har fundet sted på møder i udvalget i 1969-71.

I det samlede udvalg er der under denne del af udvalgsarbejdet afholdt i alt 13 møder.

På møder den 21. marts og 28. marts 1969 fandt en indledende generaldebat sted af engroshandelens problemer.

På sidstnævnte møde blev der nedsat et arbejdsudvalg til at forestå indsamlingen og bearbejdelsen af det fornødne undersøgelsesmateriale. Arbejdsudvalget fik følgende sammensætning:

Formanden, Mandrup Hansen, Niels Børge Hansen, A. Stæhr Johansen, F. Lambertsen, T. Mathiassen, P. Nørsgaard, Elisabeth Reinstrup, R. Sandau og T. Tychsen.

Arbejdsudvalget har i tiden fra 25. april 1969 til 27. februar 1970 afholdt 11 møder, hvorunder man dels har taget stilling til spørgsmålet om indsamling af materiale, dels har foretaget en gennemgang og bearbejdelse af de tilvejebragte oplysninger. I arbejdsudvalget den

10. september 1969 afholdtes en høring af forstander Aage H. Pedersen, Statens Forsøgsmejeri i Hillerød, hvorunder denne redegjorde for sine synspunkter med hensyn til den fremtidige udvikling inden for mejeribruget i Danmark.

På et møde den 17. december 1969 afholdt arbejdsudvalget en høring af direktør A. O. Hougen, Landbrukets Emballasjeinstitut A/S, Oslo, vedrørende udviklingen med hensyn til mælkeemballage.

Det af arbejdsudvalget tilvejebragte materiale har været drøftet på møder i det samlede udvalg i tiden 28. september til 9. december 1970.

På grundlag heraf har sekretariatet udarbejdet betænkningsudkast, der har været drøftet i det samlede udvalg på 6 møder i tiden 12. marts til 4. juni 1971.

I det følgende kapitel 2 er der givet en kortfattet oversigt over indholdet af kapitlerne 3-13, idet udvalgets overvejelser og konklusioner indeholdes i kapitel 14, der tillige indeholder flertallets og mindretallets indstilling.

Under hensyn til, at udvalgets flertal indstiller, at mælkeloven ophæves, har udvalget ikke fundet det fornødent at udarbejde lovudkast.

KAPITEL 2

Oversigt over kapitlerne 3-13

På grundlag af indhentede oplysninger fra kommunalbestyrelserne er der i indledningen til *kapitel 3* givet en kortfattet redegørelse for mælkehandelen i de af mælkeloven omfattede kommuner, herunder en oversigt over det antal mejerier, der forhandler mælk i mælkelovsområderne, samt oplysning om antallet af de i henhold til mælkeloven indgåede overenskomster om mælkehandelens tilrettelæggelse. Hovedvægten i redegørelsen er lagt på en beskrivelse af de principper, der af kommunalbestyrelserne anvendes ved prisgodkendelsen. I redegørelsens sidste afsnit foretages en vurdering af den kommunale prisgodkendelse. Mere detaljerede oplysninger om den storkøbenhavnske mælkeordning findes i bilag 10, hvor den fra Storkøbenhavns kommunale Mælkeudvalg modtagne besvarelse er optrykt.

Kapitel 4 indeholder resultaterne af en af udvalget foretagen undersøgelse vedrørende samtlige landets mejerier. Redegørelsen giver bl.a. oplysning om det samlede antal mejerier, mejeriernes størrelse, salgets fordeling på de forskellige mælke- og flødesorter samt emballageanvendelsen. Endvidere foretages en sammenligning mellem den samlede mælkeproduktion og salget af konsummælk, ligesom der findes oplysning om de pr. 1. august 1969 gældende gennemsnitspriser i de enkelte amter (den før 1. april 1970 gældende amtsinddeling). I slutningen af kapitlet foretages en sammenligning af mælkeprisniveauet i de enkelte amter.

De særlige spørgsmål med hensyn til prisrelationerne mellem mælk og fløde belyses i *kapitel 5*.

I *kapitel 6* redegøres for de københavnske mejeriers priskalkulationer for sødmælk. Der foretages i denne forbindelse en sammenligning mellem disse kalkulationer og de anslåede omkostninger ved en tænkt forenklet distributionstilrettelæggelse.

I *kapitel 7* gives en fremstilling af de specielle københavnske forsyningsproblemer, medens den forventede udvikling i den samlede mælkeproduktion og i konsummælkforbruget behandles i *kapitel 8*.

Kapitel 9 bygger på en høring af forstander Aage H. Pedersen, Statens Forsøgsmejeri. I kapitlet redegøres der for den forventede fremtidige mejeristruktur i Danmark, ligesom det indeholder nogle synspunkter om den optimale størrelse for et moderne konsummælkmejeri.

Kapitel 10 er et referat af en høring af direktør A. O. Hougen, Landbrukets Emballasjeinstitutt A/S, Oslo, vedrørende den teknologiske udvikling på emballageområdet.

I *kapitel 11* er der redegjort nærmere for konsekvenserne af den ændrede kommunestruktur, herunder opgivelsen af købstadbegrebet, for mælkeloven. Der kan herved henvises til bilag 6, der indeholder en fuldstændig oversigt over kommunalreformens virkninger for de enkelte af mælkeloven omfattede kommuner.

Kapitel 12 indeholder en redegørelse for den forventede konsummælkordning i Fællesmarkedet, således som denne tegner sig på grundlag af de i maj 1971 foreliggende oplysninger, medens der i *kapitel 13* er givet en kort fremstilling af struktur- og markedsforholdene inden for konsummælkehandelen i Norge, Sverige, Finland, Vesttyskland og Holland.

KAPITEL 3

Mælkehandelen og prisgodkendelsen i de af mælkeloven omfattede kommuner

Udvalget har i september 1969 udsendt cirkulærskrivelse til kommunalbestyrelserne med henblik på at fremskaffe nærmere oplysninger om mælkehandelens tilrettelæggelse i de af mælkeloven omfattede kommuner. I cirkulærskrivelsen anmodede udvalget samtidig om oplysning om, hvilke retningslinier der af kommunalbestyrelserne lægges til grund ved godkendelsen af mælke- og flødepriserne, herunder hvilke leverandørpriser der tages som udgangspunkt for prisgodkendelsen.

På grundlag af de modtagne besvarelser har udvalget udarbejdet nærværende redegørelse, der omfatter følgende hovedafsnit:

- A. Antal mejerier, der forhandler mælk i de af mælkeloven omfattede områder
- B. Overenskomster angående mælkehandelens tilrettelæggelse (mælkeordninger)
- C. Principperne for den kommunale prisgodkendelse
 1. Leverandørprisen
 2. Engros- og detailpriserne
 3. Ansættelsen af mælkehandlernes bruttoavance
 4. Fordelingen af omkostningerne på priserne for henholdsvis mælk, fløde og surmælksprodukter.

Som bilag 10 er optaget den fra Storkøbenhavn's kommunale Mælkeudvalg modtagne besvarelse af 16. februar 1970, som er afgivet på vegne af den storkøbenhavnske mælkeordning omfattede 13 kommuner.

Redegørelsen har været drøftet i et møde i arbejdsudvalget, hvori også deltog ekspeditionssekretær O. Mitchell, Den Danske Købstadforening.

På grundlag af drøftelsen, der særlig tog sigte på principperne for den kommunale prisgodkendelse, er der foretaget en vurdering af de således anvendte principper. Vurderingen

er gengivet i slutningen af kapitlet, siderne 13-14.

A. Antal mejerier, der forhandler mælk i områder omfattet af mælkeloven:

Der fandtes på undersøgelsestidspunktet 121 mejerier, der forhandlede konsummælk inden for de af mælkeloven omfattede områder. Af de nævnte 121 mejerier havde 115 mejerier egen produktion af konsummælk, medens 6 mejerier indkøbte konsummælken fra andre mejerier. De pågældende mejerier fordelte sig efter størrelse som følger:

Salg af mælk og fløde 1000 liter pr. år	Antal* mejerier	Gennem- snitlig salg pr. mejeri 1000 liter	Andel af samlet salg %
Under 250...	2 (2)	107	0,0
250- 500...	7	408	0,6
500- 1.000...	16	786	2,5
1.000- 1.500...	15 (1)	1.237	3,7
1.500- 2.000...	15	1.719	5,1
2.000- 3.000...	19	2.482	9,3
3.000- 4.000...	11 (1)	3.519	7,6
4.000- 5.000...	7 (1)	4.543	6,3
5.000- 7.500...	13 (1)	5.802	14,9
7.500-10.000...	10	8.384	16,5
10.000-15.000...	2	12.544	4,9
15.000-25.000...	1	36.229	28,6
Over 25.000...	3		
I alt	121 (6)	4.189	100,0

*) Af de anførte antal mejerier er de i parentes bagved anførte antal rene »grossist-mejerier«.

B. Overenskomster angående mælkehandelens tilrettelæggelse:

I henhold til mælkeudvalgets betænkning I (pag. 14) fandtes der pr. 1. august 1967 48 mælkeordninger omfattende i alt 75 kommu-

ner - eller dele af kommuner - hvilket vil sige, at der var mælkeordninger i cirka halvdelen af de af mælkeloven omfattede 151 kommuner. 4 af disse mælkeordninger, (hvoraf 1 omfattede 2 kommuner), er i tiden mellem de 2 undersøgelser udløbet uden at være blevet fornyet.

Som følge af de pr. 1. april 1970 gennemførte kommunesammenlægninger er antallet af kommuner, der er omfattet af mælkeloven, reduceret til 117. I den af handelsministeriet udarbejdede oversigt over de gældende mælkeordninger (bilag 7) er de enkelte mælkeordninger og disses udløbstid anført.

Af de fra kommunerne modtagne besvarelser fremgår det, at et antal kommuner har etableret mælkeordninger uden at indhente den fornødne bemyndigelse fra handelsministeriet. Efter at have indhentet udtalelser fra de pågældende kommunalbestyrelser har handelsministeriet under hensyn til, at der i en af kommunerne havde fundet en rationalisering sted af mælkehandelen i forbindelse med overenskomstens indgåelse, efterfølgende meddelt den pågældende kommunalbestyrelse bemyndigelse i henhold til mælkelovens § 7 som gældende for tiden indtil 31. december 1972. For så vidt angår de øvrige kommuner har handelsministeriet meddelt disse, at man ikke har ment efterfølgende at kunne meddele kommunalbestyrelsen den manglende bemyndigelse.

C. Principperne for den kommunale prisgodkendelse:

1. Leverandørprisen

De modtagne oplysninger om, hvilke leverandørpriser der tages som udgangspunkt for prisfastsættelsen, er noget mangelfulde, idet 56*) kommuner med et indbyggertal på ca. 535.000 oprindeligt ikke havde besvaret spørgsmålet. Udvalget har derfor rettet fornyet henvendelse til 13 af de største købstæder blandt de nævnte 56 kommuner. Besvarelserne er medregnet i det følgende, idet de i øvrigt omtales nærmere i afsnittet om vurdering af undersøgelsen.

Undersøgelsen viser, at 60 kommuner, (heri medregnet de 13 storkøbenhavnske kommuner), anvender Københavns Mælkenotering -

*) Denne og de følgende antalsangivelser er baseret på den kommunale inddeling forinden kommunalreformens gennemførelse pr. 1/4 1970.

fuldt ud eller med visse modifikationer. Hertil kommer 25 kommuner, der har oplyst, at de følger priserne i Storkøbenhavn, enten således, at priserne ansættes svarende til priserne i Storkøbenhavn, eller således at priserne *reguleres* i takt med ændringerne i de storkøbenhavnske priser. Det vil formentlig være berettiget at antage, at hovedparten af de 25 kommuner (alle sjællandske) også direkte eller indirekte følger Københavns Mælkenotering, der således anvendes i noget over halvdelen af samtlige kommuner. Det samlede indbyggertal i de omhandlede 85 kommuner udgjorde pr. 1/1 1969 godt 2,3 mill.

12 kommuner har oplyst, at de anvender Mejeriforeningernes notering med visse tillæg (»Århus-noteringen«), respektive »officielle smør- og mælkenoteringer«.

Skematisk kan de modtagne oplysninger gengives således:

Grundlag for leverandørpris	Antal kommuner
Københavns Mælkenotering	85
Mejeriforeningernes notering	12
Den betalte leverandørpris (Sakskøbing) . . .	1
Dyrlægekontrolleret mælk betales med 2 øre mere end mælk fra de øvrige andels-havere (Marstal).	1
Uoplyst	52
	I alt 151

Med hensyn til den geografiske anvendelse af Københavns Mælkenotering kan meddeles følgende oplysninger (tallene i parentes angiver det samlede antal kommuner i vedkommende landsdel, som er omfattet af mælkeloven):

	Antal kommuner
Sjælland (55).	50*)
Lolland-Falster (8).	4
Fyn (13).	2
Jylland (69).	29
	I alt 85

*) inkl. de 25 kommuner, der følger priserne i Storkøbenhavn.

Selv om 5 sjællandske kommuner (Jyderup, Kalvehave, Møn, Næstved og Tølløse) ikke har besvaret spørgsmålet om leverandørprisen, synes det at være berettiget at antage, at Københavns Mælkenotering i praksis anvendes over hele Sjælland.

Af de 29 jyske kommuner, der anvender Københavns Mælkenotering, er 25 østjyske købstæder med tilhørende omegnskommuner, medens de resterende kommuner er Esbjerg, Varde, Nykøbing Mors og Hirtshals. Det kan yderligere oplyses, at 5 østjyske kommuner har angivet at følge Mejeriforeningernes notering (med visse tillæg), medens de resterende 35 jyske kommuner ikke har givet oplysning om leverandørprisgrundlaget. De modtagne oplysninger synes således at tyde på, at Københavns Mælkenotering anvendes i størstedelen af Østjylland.

De manglende oplysninger for Fyn og til dels Lolland-Falster tillader ingen slutninger med hensyn til omfanget af anvendelsen af Københavns Mælkenotering i de nævnte landsdele.

2. Engros- og detailpriserne

Indledningsvis bemærkes, at 2 kommuner har oplyst, at de ikke godkender mælke- og flødepriserne, samt at besvarelserne fra 6 kommuner intet indeholder om principperne for prisgodkendelsen.

De modtagne oplysninger vedrørende de principper, hvorefter prisgodkendelsen foretages, er i øvrigt noget uensartede og ikke i alle tilfælde ganske fyldestgørende. I det følgende er materialet opdelt i forskellige grupper efter de systemer eller fremgangsmåder, der følges i de forskellige kommuner. Herved må dog bemærkes, at overgangen mellem de forskellige grupper undertiden er flydende, og at kommunerne i nogle tilfælde anvender en kombination af de forskellige systemer.

Med det således tagne forbehold kan besvarelserne inddeles i følgende hovedgrupper:

- 1.° Kommuner, der følger priserne i Storkøbenhavn
- 2.° Kommuner, der følger priserne i andre byer
- 3.° Kommuner, der følger de af Købstadforeningen og/eller D.K.F.*) udsendte vejledende retningslinier
- 4.° Prisregulering på grundlag af mejeriernes regnskaber eller kalkulationer.

Der henvises herved til følgende skematiske oversigt over principperne for detailprisfastsættelsen sammenholdt med principperne for

*) Danske Konsummælkmejeriers Fællesrepræsentation.

leverandørprisfastsættelsen i de af mælkeloven omfattede 151 kommuner (de i de enkelte rubrikker anførte tal er antallet af kommuner, der følger de i forspalten og hovedet angivne principper for pristfastsættelsen):

Detailpris Leverandørpris	De af SKM** fastsatte priser	Følger Storkøbenhavn	Følger andre byer	Følger Købstad- foren./D.K.F.	Anvender regnskabsmat.	Uoplyst
Københavns mælkenotering	13	(25)	11	6	30	
Århus-noteringen . . .				3	9	
Betalte leverandørpris				1		
Konsummælk betales med 2 øre mere end anden mælk				1		
Uoplyst			10	29	5	8

**) Storkøbenhavns kommunale Mælkeudvalg.

1.° Som foran nævnt har 25 kommuner oplyst, at de *følger priserne i Storkøbenhavn*. Det drejer sig udelukkende om sjællandske kommuner, og for godt halvdelen af kommunernes vedkommende er der tale om, at priserne ansættes tilsvarende priserne i Storkøbenhavn, medens der i de øvrige kommuner er fastsat en basispris ved overenskomstens ikrafttræden, således at priserne *reguleres* i takt med ændringerne i Storkøbenhavn. I et enkelt tilfælde er det oplyst, at priserne ansættes lidt højere end i Storkøbenhavn på grund af de større omkostninger ved distribution i den mere spredte bebyggelse.

Der synes kun i ganske få af de i denne gruppe omhandlede tilfælde pålagt mejeriet en pligt til at indsende årsregnskaber til kommunen, og det er uklart, hvilken betydning årsregnskaberne har i disse tilfælde.

Når de 13 storkøbenhavnske kommuner medregnes, følges priserne i Storkøbenhavn således direkte eller indirekte af i alt 38 sjællandske kommuner, medens de resterende 17 sjællandske kommuner fordeler sig nogenlunde jævnt over de i det følgende omhandlede grupper.

2.° En gruppe af besvarelses omfattende 21 kommuner har oplyst, at man *følger priserne*

i andre kommuner. De pågældende kommuner fordeler sig således:

- 10 følger priserne i den tilgrænsende eller nærliggende købstad
- 1 følger en relativt fjernt liggende købstad
- 7 følger gennemsnittet af en række fjernere liggende købstæder (eller kommuner)
- 3 følger en uden for kommunen gældende af Monopoltilsynet godkendt pris.

Systemet medfører i nogle tilfælde, at 3 eller flere kommuner prismæssigt knyttes sammen: Således følger *Ensted Åbenrå*, der igen følger gennemsnittet af en række østjyske byer, jfr. nedenfor.

Systemet fører i et enkelt tilfælde i retning af en cirkel: Således følger *Ringe* priserne i Nyborg, Svendborg og Fåborg, men Fåborg anvender i forvejen et gennemsnit af priserne i Nyborg og Svendborg m.fl. købstæder.

Af større kommuner, der følger priserne i andre byer, kan nævnes *Åbenrå* og *Vejle*, der begge følger gennemsnittet af priserne i Århus, Horsens, Vejle, Fredericia og Haderslev.

Der synes heller ikke i denne gruppe i nævneværdigt omfang at være pålagt mejerierne pligt til at indsende årsregnskaber. Et par kommuner har i denne forbindelse henvist til vanskeligheden ved at beregne konsummælkeprisen for blandede konsummælk- og produktionsmejerier.

Det bemærkes, at de godt 35 kommuner, der qua deltagere i fælles mælkeordninger ansætter priserne *sammen med* andre kommuner gennem et fælles mælkeudvalg el.lign., ikke er medregnet her, men at de indgår i de øvrige grupper, hvor de efter de af vedkommende mælkeudvalg fulgte principper hører hjemme.

3.° En tredie gruppe omfattende 40 kommuner har oplyst, at prisændringer væsentlig sker *på grundlag af de af Købstadforeningen og/eller D.K.F. udsendte vejledende cirkulærer*. Begge de nævnte organisationer har igennem mange år regelmæssigt udsendt rundskrivelser, når der sker ændringer i hjemmemarkedsprisen for smør, samt når der finder overenskomstmæssige lønstigninger sted, som får indflydelse på detailpriserne for mælk og fløde. I disse rundskrivelser gøres der rede for virkningen af de omhandlede pris- eller lønstigninger for mælke- og flødepriserne. Vejledningerne har tilsyneladende også en vis betydning for prisgodkendelsen i kommuner uden for den her

omhandlede gruppe. I omkring halvdelen af de i denne gruppe omhandlede kommuner foretages prisændringer efter det oplyste i alt væsentligt på grundlag af de af de to organisationer udfærdigede retningslinier, medens de øvrige kommuner har anført, at reguleringen sker *dels* på grundlag af de omhandlede retningslinier *dels* på grundlag af mejeriernes regnskaber, regnskabsmæssige opstillinger eller beregninger. I nogle enkelte tilfælde er det oplyst, at de omhandlede retningslinier anvendes som supplement til eller kontrol af regnskabsmaterialet. Endvidere er det i et mindre antal tilfælde oplyst, at man foruden til det omhandlede materiale tager hensyn til priserne i nabo-købstæder.

I de kommuner, hvor der er mælkeordninger, er basispriserne ved overenskomstens ikrafttræden ofte fastsat i overenskomsten, der herudover fastsætter, at priserne reguleres, når der indtræder ændringer i leverandørprisen, i udgifterne ved drift af konsummælkmejerier samt i forhandleravancen. I et enkelt tilfælde er det oplyst, at basispriserne er fastsat på grundlag af en analyse foretaget af *Købstadforeningen*, men i øvrigt er det uoplyst, på hvilket grundlag basispriserne er fastsat.

En enkelt kommune har anført, at detailpriserne i kommunen ikke hviler på noget eksakt regnskabsmæssigt materiale, da konsummælken kun udgør 15-20 % af mejeriets samlede omsætning, og da det som følge heraf er forbundet med meget store vanskeligheder at foretage en beregning over rentabiliteten ved konsummælkforsyningen.

4.° I de resterende kommuner sker prisreguleringen efter det oplyste hovedsagelig *på grundlag af mejeriernes regnskaber eller kalkulationer*, således at mælkepriserne reguleres, når der sker ændringer i råvareværdien (leverandørprisen), samt i omkostningerne ved mælken mejerimæssige behandling og distribution. Et antal kommuner har oplyst, at der tillige tages hensyn til de af Købstadforeningen og D.K.F. udsendte vejledende cirkulærer, ligesom der i nogle tilfælde foretages sammenligninger med priserne i andre byer.

De ca. 30 kommuner i denne gruppe, der har mælkeordninger, har i vidt omfang henvist til de i overenskomsterne indeholdte prisreguleringsbestemmelser. Overenskomsterne, der er ret ensartede i opbygning og formulering, kan opdeles i følgende 4 undergrupper:

- a) En mindre gruppe af overenskomster fastsætter de ved ordningens ikrafttræden gældende basispriser, hvorhos det bestemmes, at detailpriserne reguleres fremover med de ændringer, der sker i råvareværdien (evt. leverandørprisen, hjemmemarkedsprisen for smør el.lign.), samt i omkostningerne ved mælkens mejerimæssige behandling og distribution. Der er i enkelte overenskomster fastsat nærmere regler om, hvor store afskrivninger samt hvilken forrentning af egenkapitalen, avance m.v. der må optages i årsregnskaberne, men i øvrigt indeholder overenskomsterne som hovedregel ikke nærmere bestemmelser om regulering af priserne under hensyn til resultatet af årsregnskaberne.
- b) I en lille gruppe af overenskomster er prisbestemmelsen formuleret på den måde, at detailpriserne skal ansættes således, at de til enhver tid giver mejeriet (rimelig) dækning for de med konsummælkehandelen forbundne omkostninger, herunder renter og afskrivninger samt en rimelig leverandørpris (som oftest Københavns Mælkenotering). Prisreguleringen foretages i disse tilfælde på samme måde som ovenfor, d.v.s. ved ændring af leverandørprisen (evt. hjemmemarkedsprisen) samt ved ændring i omkostningsniveauet.
- c) Et antal overenskomster omfattende i alt 15 kommuner bestemmer, at prisreguleringen skal foretages på grundlag af det af mejeriet udarbejdede koncessionsregnskab, og der fastsættes detaljerede regler for, hvilke udgiftsposter der må optages i regnskabet. I hovedtræk går reglerne ud på følgende:
1. *Leverandørprisen.* Den til konsum indvejede mælkemængde med et tillæg til imødegåelse af salgssvingninger (varierende fra 20-33 %) må optages til et nærmere angivet noteringsgrundlag (som regel Københavns Mælkenotering — evt. med visse modifikationer).
 2. *De faktiske driftsudgifter.*
 3. *Forrentning af egenkapitalen* (varierende fra 5-7 %).
 4. *Afskrivninger* — afskrivningsprocenten for de forskellige arter af aktiver kan enten være fastsat i overenskomsten, eller det bestemmes, at afskrivning kan ske i overensstemmelse med de af ligningsmyndighederne fastsatte satser.
5. *Lederløn* (evt. en brøkdel) i henhold til den af Konsummælkmejeriernes Arbejdsgiverforening fastsatte lønsskala.
6. *Avance* - som regel $\frac{3}{4}$ -1 øre pr. liter solgt sødmælk og fløde omregnet. Flertallet af de her omhandlede overenskomster indeholder ikke bestemmelser om prisændringer i årets løb, og de ledsagende besvarelser fra kommunerne giver ikke oplysning om, i hvilket omfang sådanne prisændringer rent faktisk foretages. I et par tilfælde, hvor overenskomsterne hjemler adgang til prisændringer udover den årlige regulering, har kommunerne oplyst, at de følger de af Købstadforeningen udsendte retningslinier. Selv om prisreguleringen i den her omhandlede gruppe i princippet sker på regnskabsmæssigt grundlag, er det uklart, i hvilket omfang kommunalbestyrelserne foretager en kritisk bedømmelse af de regnskabsmæssige resultater eller af mejeriernes effektivitet. Der er kun i to overenskomster (Fredericia og Storårrhus) indeholdt bestemmelser om udligning over en prisreguleringsfond af regnskabsmæssigt overeller underskud.
- d) Som en fjerde - omend meget lille - undergruppe kan der måske være grund til at nævne to overenskomster (Esbjerg og Kolding), der har etableret et delvist automatisk prisreguleringsystem, idet stigninger i omkostningerne ved den mejerimæssige behandling og distribution indregnes i priserne på grundlag af bevægelserne i et særligt omkostningsindeks. I dette indeks indgår bl.a. lønudgifter, priserne på emballage, benzin og brændselsolie samt flere officielle indeks. Omkostningsregulering i henhold til dette system finder sted ved udgangen af hvert kvartal.

3. Ansættelsen af mælkehandlernes bruttoavance

De fleste kommuner, der har besvaret dette spørgsmål, har henvist til, at de kørende mælkeforhandlernes avance fastsættes ved forhandling mellem de faglige organisationer. Vedrørende avancen til de stationære forhandlere er der i det omfang oplysninger er meddelt - som oftest henvist til, at den fastsættes ved forhandling med de pågældende detailhandlere, idet der tages hensyn til avanceforhøjelsen til

de kørende forhandlere eller til omkostningsudviklingen.

4. Fordelingen af omkostningerne på priserne for henholdsvis mælk, fløde og surmælksprodukter

Dette spørgsmål er kun besvaret i meget begrænset omfang. I nogle tilfælde går svaret ud på, at det tilstræbes, at de enkelte produkter bærer deres andel af omkostningerne, i andre tilfælde går det ud på, at man belaster flødeprisen forholdsvis meget. Det foreliggende begrænsede materiale tillader ikke sikre slutninger med hensyn til, i hvilket omfang der tages sociale hensyn ved prisfastsættelsen.

Vurdering af undersøgelsen

Undersøgelsen viser, at der i mange kommuner ikke foretages en selvstændig vurdering af leverandørprisens størrelse.

Således lægges Københavns Mælkenotering, der er fastsat ud fra hensynet til at sikre forsyningen af det storkøbenhavnske område, til grund for prisgodkendelsen i i alt 85 kommuner, herunder et betydeligt antal jyske kommuner. Selv om mælkenoteringen måske nok i en del kommuner anvendes i modificeret form, kan det ikke anses for tilstrækkeligt begrundet, at noteringen, der ud fra det ovennævnte hensyn fører til en højere betaling for mælken til Storkøbenhavn, anvendes i så vid udstrækning uden for dette område, hvor de samme forsyningsforhold oftest ikke gør sig gældende. Det ville formentlig være ønskeligt, om kommunalbestyrelserne uden for dette område i højere grad foretog en selvstændig bedømmelse af, hvilken leverandørpris, der ud fra de lokale forhold måtte anses for rimelig.

Som nævnt i afsnittet foran om leverandørprisen havde 56 kommuner oprindelig ikke meddelt oplysning om, hvilke leverandørpriser der indregnes i mælkepriserne, hvorfor udvalget rettede henvendelse til 13 af de største købstæder blandt de nævnte 56 kommuner.

Af de modtagne besvarelser fremgår det, at der i 7 af de adspurgte kommuner ikke ved prisfastsættelsen tages direkte hensyn til leverandørprisen, eller at der ikke finder nogen eksakt fastsættelse af leverandørprisen sted, idet udgangspunktet for prisfastsættelsen er det »i sin tid« (evt. i 1940) aftalte prisgrundlag, således at priserne siden da har været reguleret på grundlag af ændringer i smørnoteringen og

omkostningsstigninger m.v. Det må forekomme overraskende, at man i halvdelen af de adspurgte 13 kommuner ikke ved prisgodkendelsen tager direkte hensyn til leverandørprisen, og det er nærliggende at antage, at der i de resterende godt 40 kommuner, der alle er mindre kommuner, i almindelighed heller ikke lægges afgørende vægt på leverandørprisen.

Som det fremgår af afsnittet om den kommunale prisgodkendelse, har man i et ret stort antal kommuner fulgt det princip at fastsætte basispriserne på et givet tidspunkt - måske i forbindelse med indgåelsen af en mælkeordning i begyndelsen af 1940'erne, således at ændring af den heri indregnede leverandørpris siden da er sket i forbindelse med ændringer i smørnoteringen m.v. En sådan fremgangsmåde må antages at føre til, at leverandørpriserne på længere sigt taber i betydning som basis for fastsættelsen af mælke- og flødepriserne.

Hvad angår spørgsmålet om den kommunale godkendelse af engros- og detailpriserne*) for mælk og fløde er der næppe tvivl om, at der i mange kommunalbestyrelser udføres et omhyggeligt arbejde med fastsættelsen af mælkepriserne. En prisfastsættelse på grundlag af mejeriregnskaber er imidlertid meget kompliceret, dels fordi de fleste mejerier sammen med produktionen af konsummælk og -fløde i betydeligt omfang fremstiller ikke-koncessionerede varer, dels fordi flertallet af mejerierne er andelsmejerier. I disse mejerier giver årsresultatet sig udslag i udnyttelsesprisen for den samlede indvejede mælkemængde og ikke i et nettooverskud. En effektiv kontrol af konsummælkepriserne forudsætter en dybtgående analyse af mejeriernes årsregnskaber, men undersøgelsen synes at vise, at en sådan analyse i mange tilfælde ikke bliver foretaget.

Dette er således tilfældet i det ret betydelige antal kommuner, hvor man uden videre lægger priserne i Storkøbenhavn eller andre byer til grund for godkendelsen af engros- og detailpriserne for mælk og fløde. Der er i disse tilfælde kun undtagelsesvis pålagt mejerierne pligt til at indsende regnskaber til kommunalbestyrelserne, og der foretages således overhovedet ikke i disse kommuner nogen form for regnskabsmæssig vurdering af mejeriregnskaberne.

Det samme gælder til en vis grad i de kom-

*) Godkendelse af detailpriserne ophørte den 1. januar 1971.

muner, hvor man regulerer priserne på grundlag af de af Købstadforeningen og/eller Danske Konsummælkmejeriers Fællesrepræsentation udsendte vejledende cirkulærer.

Der findes således et ikke helt ubetydeligt antal kommuner, hvor der ikke af kommunalbestyrelsen foretages en regnskabsmæssig bedømmelse af konsummælkproduktionens rentabilitet eller af de af mejerierne opnåede driftsresultater.

Det kan i øvrigt næppe anses for fuldt ud hensigtsmæssigt, at andre kommuner uden videre følger priserne i Storkøbenhavn, selv om disse må antages at være baseret på grundige regnskabsmæssige bedømmelser, idet priserne i Storkøbenhavn reguleres over en prisreguleringsfond. Omend der må antages på længere sigt at ske en vis udligning, medfører systemet, at priserne i de kommuner, der følger Storkøbenhavn, bliver for høje i de perioder, hvor der sker indbetaling til prisreguleringsfonden, medens priserne bliver for lave i de perioder, hvor der ydes tilskud til de storkøbenhavnske priser af prisreguleringsfonden.

Hvad angår princippet med at følge priserne i andre byer end Storkøbenhavn, bemærkes, at dette princip måske nok i nogle tilfælde kan anses for forsvarligt, f.eks. hvor mindre kommuner følger priserne i nærliggende byer, men at systemet kun kan anses for hensigtsmæssigt, såfremt prisfastsættelsen i den eller de pågældende byer hviler på fuldt ud sagligt grundlag.

Undersøgelsen synes, som berørt i bemærkningerne om vurderingen af leverandørprisgrundlaget, at vise, at kommunalbestyrelserne i ikke ringe omfang har anvendt det princip at

fastsætte basispriser, der reguleres ved ændringer i smørnoteringen, ved lønstigninger og ved andre ændringer i produktionsomkostningerne. I de tilfælde, hvor der er en mælkeordning, synes der at være en tendens til, at man i forbindelse med fornyelse af ordningen anvender de ved fornyelsen gældende priser som basispriser for den nye overenskomst. Også i de kommuner, hvor der ikke er mælkeordninger, synes der at være en udbredt tendens til at bygge videre på de - måske mange år tilbage - fastlagte basispriser. Systemet virker konserverende og kan ikke anses for hensigtsmæssigt, medmindre det kombineres med en effektiv regnskabsmæssig analyse af de af mejerierne opnåede driftsresultater.

Alt i alt viser den foretagne undersøgelse, at der ikke i tilstrækkelig grad ved prisgodkendelsen tages hensyn til mejeriernes regnskabsresultater, og at den manglende vurdering af dette forhold fører til, at forbrugerne ikke får rimelig andel i de rationaliseringsgevinster, der opnås under den hastigt fremadskridende strukturrationalisering inden for mejeribruget. Konklusionen heraf er, at ikke alle kommunalbestyrelserne lever op til mælkelovens formål med den kommunale prisgodkendelse.

Sluttelig bemærkes, at de manglende besvarelser af spørgsmålet om fordelingen af produktionsomkostningerne på priserne for henholdsvis mælk, fløde og surmælksprodukter tyder på, at de sociale hensyn, der tidligere har spillet en stor rolle ved fastsættelsen af priserne for henholdsvis mælk og fløde, ikke længere tillægges særlig vægt.

KAPITEL 4

Mejeriundersøgelsen

I september 1969 udsendte udvalget et spørgeskema til alle mejerier, hvori man anmodede om en række oplysninger, herunder om mejeriernes samlede indvejning af mælk, salg af konsummælk og -fløde, anvendt emballage samt priser.

Spørgeskemaet blev udsendt på grundlag af en fra Mejerikontoret i Århus modtagen ajourført oversigt over samtlige mejerier pr. 1. september 1969. Oversigten omfattede 705 mejerier*), og udvalget har modtaget besvarelse fra samtlige, idet dog oplysningerne i ca. 100 tilfælde helt eller delvis er indhentet telefonisk.

I tiden fra september 1969 og indtil alle besvarelser var indgået i marts 1970 er 26 mejerier blevet nedlagt.

*) Ifølge den af Mejerikontoret i Århus udarbejdede mejerifortegnelse fandtes der pr. 1. februar 1971 525 mejerier og mejeriselskaber med i alt 597 driftspladser.

For de resterende 679 mejerier er oplyst:
232 har egen produktion og salg af konsummælk,
322 har salg af konsummælk, men indkøber mælken i aftappet stand fra andre mejerier. I det følgende betegnes disse mejerier som »grossist«-mejerier,
125 har hverken produktion eller salg af konsummælk.

I nedenstående *tabel 1* er angivet en oversigt over antallet af mejerier fordelt på landsdele. Samtidig er anført det samlede årlige salg af konsummælk og -fløde i de enkelte landsdele samt salget pr. mejeri.

Hovedparten af mejerierne har baseret deres oplysninger på oktober-året 1967/68. Enkelte mejerier har dog i stedet afgivet oplysninger for oktober-året 1968/69 eller kalenderårene 1968 eller 1969. Dette forhold kan imidlertid ikke antages at være af større betydning for det med undersøgelsen tilsigtede formål.

Tabel 1
Antal mejerier samt disses salg af konsummælk og -fløde (marts 1970)

	Konsummejerier			»Grossist«-mejerier			Andre mejerier	Samtlige mejerier
	Antal	Salg i millioner liter		Antal	Salg i millioner liter		Antal	Antal
		i alt	pr. mejeri		i alt	pr. mejeri		
Storkøbenhavn	9	157,9	17,5	—	—	—	—	9
Sjælland iøvrigt samt Lolland-Falster	59	127,0	2,2	12	6,0	0,5	23	94
Bornholm	2	6,5	3,2	—	—	—	—	2
Fyn	22	43,8	2,0	15	2,6	0,2	23	60
Østjylland	39	106,4	2,7	80	13,5	0,2	24	143
Nordjylland	52	59,7	1,1	85	13,0	0,2	25	162
Vestjylland	38	56,5	1,5	111	17,6	0,2	24	173
Syddjylland	11	33,1	3,0	19	7,3	0,4	6	36
Hele landet	232	590,9	2,5	322	60,0	0,2	125	679

Salget er opgjort som det samlede salg af mælk, fløde og mælkeprodukter beregnet i liter uanset fedtindhold. Det bemærkes, at »grossist«-mejeriernes salg er indbefattet i konsummejeriernes salg. Det samlede årlige salg i hele landet andrager ifølge undersøgelsen 591 mill. liter mælk og fløde. Til sammenligning hermed kan anføres, at det samlede salg af mælk, fløde og mælkeprodukter i kalenderåret 1968 ifølge Danmarks Mejeristatistik kan beregnes til 593 mill. liter.

Det fremgår af tabellen, at »grossist«-mejeriernes salg kun andrager 10 % af det samlede salg, samt at disse virksomheder særlig findes i de jyske landsdele. Konsummejeriernes gennemsnitssalg udgør 2,5 mill. liter, idet der dog er betydelig forskel mellem den gennemsnitlige mejeristørrelse i de enkelte landsdele (fra 17,5 til 1,1 mill. liter).

Det samlede salg på 591 mill. liter fordeles på de enkelte mælke- og flødesorter som følger:

Sødmælk	72,0 %
Skummetmælk og kæmemælk	18,6 %
Piskefløde	3,6 %
Kaffefløde	1,4 %
Ymer og yoghurt	4,4 %
I alt 100,0%	

Under hensyn til fedtindholdet i de enkelte produkter kan beregnes, at der til fremstilling af konsumsalget er anvendt et nogenlunde tilsvarende kvantum leverandørmælk med et gennemsnitligt fedtindhold på 4,2 %. De 591 mill. liter svarer under hensyn til vægtfylden til ca. 610 mill. kg.

I nedenstående *tabel 2* er foretaget en sammenligning mellem salget af konsummælk og -fløde i de enkelte landsdele og mejeriernes indvejning af sødmælk direkte fra producenterne ifølge en af mejerikontoret for april-året 1968/69 foretagen opgørelse.

Det fremgår af oversigten, at salget af konsummælk og -fløde på Sjælland og Lolland-Falster andrager 52 % af den indvejede mængde, medens konsumsalget i den øvrige del af landet ligger på 4-13 %. Det må i denne forbindelse tages i betragtning, at det under hensyn til de betydelige sæsonmæssige variationer i køernes mælkeydelse og til de ligeledes betydelige variationer i salget af mælk i løbet af året og inden for de enkelte ugedage er nødvendigt for konsummejerierne at kunne disponere over et kvantum leverandørmælk, der overstiger det årlige salg. I oversigten er endvidere angivet de leverancer af ikke-behandlet konsummælk, der finder sted mellem mejerierne indbyrdes. En betydelig del af disse leverancer går til de københavnske mejerier.

Tabel 2

Mejeriernes indvejning af sødmælk fra producenter samt konsumsalg af mælk og fløde (Mill. kg)

Grundlag	April-året 1968/69	Oktober-året 1967/68		
		Indvejning af sødmælk fra producenter	Konsumsalg af mælk og fløde	Konsumsalg i % af indvejning fra producent % Engrosleverancer til andre mejerier af ikke behandlet konsummælk
Storkøbenhavn	54	163	302	1
Sjælland i øvrigt samt Lolland-Falster	512	131	26	130
Sjælland samt Lolland-Falster i alt	566	294	52	131
Bornholm	54	7	13	—
Fyn	435	45	10	1
Østjylland	903	110	12	21
Nordjylland	979	62	6	9
Vestjylland	1356	58	4	18
Syddjylland	468	34	7	13
Hele landet	4761	610	13	193

Tabel 3
Konsumsalgets fordeling på mælke- og flødesorter. Grundlag: Oktober-året 1967/68

	Sødmælk %	Skummet-og kærnemælk ‰	Piskefløde %	Kaffefløde ‰	Ymer og yoghurt ‰
Storkøbenhavn	68,8	19,3	3,2	2,5	6,2
<i>Amterne</i>					
Københavns	70,6	19,7	2,9	0,9	5,9
Frederiksborg	69,9	20,2	3,4	1,4	5,1
Holbæk	73,0	19,3	3,4	1,5	2,8
Sorø	73,1	18,4	3,6	1,3	3,6
Præstø	73,5	18,3	3,9	1,1	3,2
Bornholms	72,9	18,8	3,8	1,3	3,3
Maribo	77,8	14,8	4,1	1,3	2,0
Svendborg	75,2	18,4	3,9	0,9	1,6
Odense	74,4	18,2	3,3	0,9	3,2
Vejle	71,4	19,7	3,9	1,1	3,9
Århus og Skanderborg	72,6	18,4	3,3	1,1	4,6
Randers	74,5	16,6	4,3	0,9	3,7
Ålborg	74,6	16,0	3,9	1,1	4,4
Hjørring	74,1	17,5	4,0	1,3	3,1
Thisted	76,3	16,2	3,8	0,7	3,0
Viborg	73,5	18,4	3,8	1,1	3,2
Ringkøbing	73,7	19,1	4,1	0,7	2,4
Ribe	73,1	18,8	4,0	1,0	3,1
Haderslev	71,6	19,0	5,0	0,5	3,9
Åbenrå - Sønderborg	74,5	17,1	4,7	0,5	3,2
Tønder	74,8	17,5	6,1	0,2	1,4
Hele landet	72,0	18,6	3,6	1,4	4,4

I ovenstående *tabel 3* er angivet en specifikation af salget på mælke- og flødesorter for Storkøbenhavn samt for de enkelte amter (den før 1/4 1970 gældende amtsinddeling).

I *tabel 4* findes en oversigt over den af mejerierne anvendte emballage. Der er alene sondret mellem kartonemballage, plastposer og flasker. De angivne tal dækker forholdene i efteråret 1969.

På det pågældende tidspunkt blev der for landet som helhed anvendt kartonemballage til 60 % af salget, medens der til 19 og 21 % af salget blev anvendt henholdsvis plastposer og flasker. Siden det nævnte tidspunkt er udviklingen gået videre, idet flasker i flere byer er udskiftet med engangsemballage.

En række mejerier giver forbrugerne mulighed for at vælge mellem sødmælk emballeret i karton eller i plastposer til priser, der ligger 4 til 8 øre lavere. Det er et gennemgående

træk, at forbrugerne under disse omstændigheder i overvejende grad synes at foretrække plastposerne.

I *tabel 5* er konsummejerierne fordelt på størrelsesgrupper, ligesom de enkelte gruppers andel af salget er angivet. Mejerierne sælger som tidligere nævnt gennemsnitlig 2,5 mill. liter mælk og fløde pr. år, men som det vil fremgå af oversigten, findes der betydelige variationer. Det kan således nævnes, at de 120 mindste mejerier eller godt halvdelen af det samlede antal gennemsnitligt sælger 0,5 mill. liter mælk og fløde og derved dækker ca. 10 % af det samlede salg, medens de 17 største mejerier gennemsnitlig sælger 15,5 mill. liter pr. år og dækker 44 % af salget.

»Grossist«-mejeriernes størrelsesforhold beskrives i *tabel 6*. Af disse virksomheder sælger 6 gennemsnitlig 3 mill. liter om året, medens

Tabel 4
Konsumsalgets fordeling efter anvendt
emballagestype
(Efteråret 1969)

	Karton %	Plast- poser %	Flasker %
Storkøbenhavn	59	3	38
<i>Amterne:</i>			
Københavns	53	47	
Frederiksborg	64	36	—
Holbæk	7	34	59
Sorø	52	24	24
Præstø	74	12	14
Bornholms	100	—	—
Maribo	62	38	—
Svendborg	75	25	—
Odense	54	43	3
Vejle	50	2	48
Århus og Skanderborg	76	9	15
Randers	30	20	50
Ålborg	43	55	2
Hjørring	52	29	19
Thisted	52	36	12
Viborg	56	12	32
Ringkøbing	66	26	8
Ribe	93	5	2
Haderslev	51	49	—
Åbenrå—Sønderborg	100	—	—
Tønder	78	—	22
Hele landet	60	19	21

de øvrige 316 »grossist«-mejerier blot sælger 130.000 liter om året i gennemsnit.

1 tabel 7 er angivet en oversigt over priserne for sødmælk i 1/1 liters pakninger gældende for hele landet. Priserne, der gælder ved salg afhentet i butik, er opgjort for hver af de 3 foran nævnte emballagetyper, og der er beregnet vejnet gennemsnit under hensyn til det til hver enkelt pris solgte kvantum. Et mindre antal mejerier sælger endnu ikke-homogeniseret sødmælk. De af disse mejerier oplyste priser er reduceret med 3 øre pr. liter, hvilket nogenlunde svarer til værdien af den ikke-homogeniserede mælks højere fedtindhold med fradrag af omkostningerne ved homogeniseringen.

Som det vil fremgå af oversigten, varierer priserne inden for hver enkelt emballagetype med ca. 20 øre pr. liter.

Tabel 5*)
Konsummælkmejeriernes fordeling efter salgets
størrelse
Grundlag: Oktober-året 1967/68

Salg af mælk og fløde pr. år 1000 liter	Antal mejerier	Andel af samlet salg
Under 250	20	0,6
250- 500	44	2,7
500- 1000	56	6,9
1000- 1500	19	3,9
1500- 2000	23	6,6
2000- 3000	21	8,7
3000- 4000	10	5,9
4000- 5000	7	5,3
5000- 7500	15	15,1
7500-10000	10	14,0
10000-15000	3	6,0
15000-25000	1	}
Over 25000	3	
I alt	232	100,0

*) Tabellen omfatter samtlige konsummejerier, medens den tilsvarende tabel i kapitel 3, side 8, alene omfatter de konsummejerier, der forhandler mælk m.v. inden for de af mælkeloven omfattede områder.

Prisoplysningerne i tabel 7 er nedenfor opdelt for de mejerier, der omfattes af mælkeloven, og som har ca. 82 % af det samlede salg, og på de øvrige mejerier. Det bemærkes i denne forbindelse, at mejerier, der omfattes af mælkeloven, i nogle tilfælde har et ikke ubetydeligt salg af mælk og fløde udenfor det af mælkeloven omfattede geografiske område.

Gennemsnitspriserne for de 2 grupper har andraget:

	Gennemsnitspriser øre pr. 1/4 liter sødmælk		
	Karton	Flasker	
Mejerier, der omfattes af			
mælkeloven	129,7	123,4	120,0
Andre mejerier	129,8	125,9	122,4
Samtlige	129,8	124,1	120,2

For mælk i karton er der således ingen prisforskel mellem de 2 grupper, hvorimod priserne for mælk i plastposer og i flasker fra mejerier, der ikke omfattes af mælkeloven, gennemgående ligger 2 øre over priserne fra mejerier, der omfattes af mælkeloven.

Tabel 6
»Grossist«-mejeriernes fordeling efter salgets størrelse

Salg af mælk og fløde pr. år 1000 liter	Antal mejerier	Andel af samlet salg %/o
Under 100	157	13,3
100- 200	100	23,8
200- 400	50	22,1
400-1000	9	9,5
Over 1000	6	31,3
I alt	322	100,0

Tabel 7
Salget af sødmælk fordelt efter de beregnede priser pr. 1. august 1969

Øre pr. Vi liter ved salg til forbruger afhøntet i butik	Karton	Plastposer	Flasker %/o
112	—	—	0,1
113	—	—	—
114	—	—	—
115	—	—	0,2
116	—	—	—
117	0,0	11,9	1,3
118	—	—	50,7
119	—	—	4,9
120	0,0	3,7	22,2
121	2,3	12,8	0,1
122	0,7	2,5	1,4
123	—	24,2	2,4
124	3,4	5,0	—
125	4,0	10,6	0,5
126	5,1	1,3	2,5
127	1,0	6,9	11,1
128	17,7	9,7	0,7
129	2,9	1,4	1,0
130	33,8	3,1	0,6
131	5,8	0,9	—
132	2,3	0,6	0,3
133	10,4	0,2	—
134	0,5	—	—
135	6,2	3,7	—
136	1,4	1,5	—
137	0,7	0,0	—
138	1,3	—	—
139	0,4	—	—
140	0,1	—	—
Vejet gennemsnit (øre)	129,8	124,1	120,2

I tabel 8 er anført gennemsnitspriser for sødmælk i karton, i plastposer og i flasker i de enkelte områder.

Tabel 8
Gennemsnitspriser for sødmælk -
øre pr. 1/1 liter afhøntet i butik -
pr. 1. august 1969

	Karton	Plast- poser	Flasker	Beregnet gennem- snit (kar- tonbasis)
Storkøbenhavn	130	123	118	129
<i>Amterne:</i>				
Københavns	129	123	—	129
Frederiksborg	128	129	—	131
Holbæk	129	131	124	134
Sorø	135	128	122	134
Præstø	135	125	129	135
Bornholms	128	—	—	128
Maribo	136	129	—	136
Svendborg	130	127	—	131
Odense	126	122	127	127
Vejle	133	125	120	131
ÅrhusogSkanderborg	133	123	126	133
Randers	129	124	121	130
Ålborg	127	118	118	125
Hjørring	129	125	126	131
Thisted	125	122	119	126
Viborg	130	125	119	129
Ringkøbing	130	125	118	130
Ribe	131	122	120	130
Haderslev	125	120	—	126
Åbenrå-Sønderborg .	125	—	—	125
Tønder	130	—	119	130

Hele landet
vejet gennemsnit. . 129,8 124,1 120,2 130

Gennemsnitlig mer-
pris for mælk i karton
i forh. til posemælk 5,7

Gennemsnitlig mer-
pris for mælk i karton
i forh. til flaskemælk.....9,6

I tabellens sidste kolonne er beregnet en gennemsnitlig pris for hvert område under forudsætning af, at al mælk blev emballeret i karton. Ved denne beregning er priserne for mælk i plastposer og flasker forhøjet med henholdsvis 5,7 og 9,6 øre pr. liter svarende

Tabel 9
Flødepriser samt korrigeret sødmælkspris — øre pr .liter — 1. august 1969

	Piskefløde	Kaffefløde	Korrektion af mælkepris			Korrigeret sødmælkspris
			I	II	I alt	
Storkøbenhavn	864	436 ¹⁾	—	—	—	129
<i>Amterne:</i>						
Københavns	869	505	÷ 4	0	÷ 4	125
Frederiksborg	962	592	÷ 2	+ 7	+ 5	136
Holbæk	916	562	÷ 2	+ 4	+ 2	136
Sorø	895	570	÷ 2	+ 3	+ 1	135
Præstø	951	553	÷ 1	+ 5	+ 4	139
Bornholms	1014	600	÷ 1	+10	+ 9	137
Maribo	1036	619	÷ 1	+11	+10	146
Svendborg	929	545	÷ 2	+ 4	+ 2	133
Odense	888	569	÷ 3	+ 2	÷ 1	126
Vejle	936	561	÷ 1	+ 5	+ 4	135
Århus og Skanderborg	959	599	÷ 3	+ 5	+ 2	135
Randers	940	608	÷ 1	+ 6	+ 5	135
Ålborg	898	556	÷ 1	+ 2	+ 1	126
Hjørring	995	608	÷ 1	+ 9	+ 8	139
Thisted	903	543	÷ 2	+ 2	0	126
Viborg	934	554	÷ 1	+ 4	+ 3	132
Ringkøbing	960	568	÷ 2	+ 6	+ 4	134
Ribe	936	580	÷ 1	+ 5	+ 4	134
Haderslev	903	560	+ 1	+ 3	+ 4	130
Åbenrå- Sønderborg	912	564	0	+ 3	+ 3	128
Tønder	908	551	+ 3	+ 4	+ 7	137
Amter i alt	935	575	÷ 2	+ 5	+ 3	133
Storkøbenhavn	864	506 ²⁾	—	—	—	129

¹⁾ Fløde II. ²⁾ Fløde I (beregnet).

til forskellene mellem priserne for mælk i henholdsvis karton og plast samt i karton og flasker. Gennemsnittet for de enkelte områder er herefter beregnet under hensyn til den i tabel 4 anførte fordeling af salget på emballagetyper. Korrektionen har især betydning for priserne i et enkelt amt, hvor salget af mælk i karton er ubetydeligt.

De pr. 1. august 1969 gældende gennemsnitlige flødepriser fremgår af ovenstående tabel 9.

Priserne er beregnet som prisen for 4 kvarte, i nogle tilfælde som prisen for 5 femtede liter fløde. I de tilfælde, hvor fløden sælges i femtedel liters pakninger, er den beregnede literpris reduceret med 10 øre svarende til merudgiften til emballage. Det fremgår af tabellen, at priserne for piskefløde i alle amter er højere end i Storkøbenhavn, i nogle tilfælde meget

højere. Det samme er tilfældet for så vidt angår kaffefløde. Den i Storkøbenhavn forhandlede kaffefløde er fløde II, medens kaffefløde i den øvrige del af landet hovedsagelig er fløde I. Værdien af det større fedtindhold i fløde I andrager ca. 70 øre pr. liter.

Ved sammenligning mellem priser for mælk og fløde i forskellige byer hæfter man sig i almindelighed især ved prisen for sødmælk. Dette er også langt den vigtigste vare, men som der nærmere er redegjort for i kapitel 5, medfører de gældende prisfastsættelsesprincipper inden for mejeribruget, at priserne for fløde ansættes relativt højt, således at der herigennem opnås relativt lave sødmælkspriser.

Da forholdet mellem salget af mælk og fløde varierer fra område til område - jfr. tabel 3 - og da flødepriserne ligeledes er meget forskel-

lige - jfr. tabel 9 - er det tilskud, som flødepriserne yder til mælkeprisen, af varierende størrelse.

Ved en korrekt sammenligning mellem forskellige mælkeprisiniveauer må det derfor være nødvendigt at tage hensyn såvel til flødesalgets relative størrelse som til flødepriseres højde.

I tabel 9 er efter disse retningslinier foretaget en korrektion af mælkepriserne i de enkelte områder.

Udgangspunktet for sammenligningen er de i Storkøbenhavn ansatte priser samt de i tabel 8 beregnede priser for sødmælk emballeret i karton.

Såfremt flødepriserne i hele landet lå som i København, ville det gennemgående relative mindre flødesalg i amterne betinge en mælkepris, der lå 2 øre over prisen for sødmælk i København (tabel 9, kolonne 3).

Det forhold, at flødepriserne i amterne ligger over de københavnske flødepriser, skulle på den anden side give basis for en mælkepris, der lå 5 øre under den københavnske (tabel 9, kolonne 4). Den samlede virkning af flødesalg og -priser bliver herefter, at priserne for mælk i amterne gennemsnitlig skulle ligge 3 øre under de københavnske (tabel 9, kolonne 5). Det vil af tabel 9 ses, at dette gennemsnit dækker over meget betydelige variationer - fra $\div 4$ til + 10 øre.

De endeligt korrigerede mælkepriser fremgår af tabel 9, sidste kolonne.

Det vil ses, at mælkepriserne ligger usædvanligt højt i Maribo amt, og at priserne også er høje på Sjælland bortset fra Københavnsområdet, på Bornholm samt i enkelte jyske amter. De laveste priser findes i Københavns amt samt i Odense, Aalborg og Thisted amter.

Det må bemærkes, at det ikke har været

muligt at tage hensyn til alle relevante forhold ved prissammenligningen.

De priser, der er anvendt ved sammenligningen, er som foran nævnt priserne ved salg til forbrugere afhentet i butik. I en række byer beregnes et udbringningstillæg ved salg af mælk udbragt fra butik til forbrugere eller ved salg fra detailvogn. I de byer, hvor der ikke beregnes udbringningstillæg, må de meromkostninger, som udbringningen medfører, være indregnet i den pris, som betales af forbrugere, der køber mælken afhentet. Dette forhold kan formentlig forklare en del af prisforskellene. Det må dog bemærkes, at der i almindelighed beregnes udbringningstillæg på Sjælland og Lolland-Falster, således at de høje priser i disse områder ikke kan begrundes med udbringningsomkostninger.

Der er ved prissammenligningen ikke taget hensyn til forskelle i priser for skummetmælk og kærnemælk samt surmælksprodukter. Virkningen af eventuelle forskelle her må dog anses for at være af begrænset størrelsesorden.

Det kan endelig anføres, at eventuelle tilskud fra eller bidrag til kommunale mælkeprisudligningsfonds ikke er taget i betragtning. Det kan i denne forbindelse oplyses, at de københavnske mejerier i 1969 har modtaget et tilskud på godt 3 mill. kr. svarende til ca. 2 øre pr. liter mælk og fløde. I andre byer anvendes der i almindelighed ikke prisudligningsfonds.

Uanset at det på grundlag af det foreliggende materiale ikke har været muligt at foretage en tilbundsående undersøgelse af alle de forhold, der kan betinge forskelle i mælkepriserne, må de meget betydelige prisforskelle, der er konstateret ved undersøgelsen, efterlade det indtryk, at mejerierne og/eller de prisgodkendende myndigheder i visse områder arbejder mindre effektivt.

KAPITEL 5

Forholdet mellem mælke- og flødeprisen

Ved kalkulation indenfor mejeribruget har man traditionelt anvendt det princip at fordele omkostningerne i forhold til produkternes indhold af smørfedt. Dette princip har formentlig også i sin tid været lagt til grund ved ansættelsen af priserne for sødmælk og fløde. Piskefløde indeholder ca. 10 gange så meget smørfedt som sødmælk, og omkostningstillægget for piskefløde er derfor blevet ansat ca. 10 gange højere end for sødmælk.

I betragtning af at konsummælkmejeriernes omkostninger ved behandling og aftapning af mælk og fløde kun i ringe grad er afhængig af produkternes indhold af smørfedt, har kalkulationsprincippet medført, at flødesalget er blevet særlig attraktivt for mejerierne. Mejerierne sælger imidlertid mælk og fløde i et nogenlunde fast forhold, og spørgsmålet har derfor ikke i almindelighed været af større betydning for mejerierne.

Prisdannelsesprincippet kan vel ud fra et socialt synspunkt anses for hensigtsmæssigt, og prismyndighederne har da også under krigen og i årene derefter været tilbøjelige til i endnu

højere grad at lade flødeprisen bære omkostningerne.

I nedenstående tabel er foretaget en belysning i udviklingen i bruttoavanceerne for sødmælk og piskefløde.

Det fremgår af oversigten, at forholdet mellem bruttoavanceerne for de to produkter i 1940, d.v.s. før mælkeordningen var 1:8,6. I 1953 var forholdet 1:9,0-10,1. I de senere år er udviklingen gået den anden vej, og forholdstallet ligger nu på 1:5,9-7,4 - alt efter, hvorvidt bruttoavanceerne beregnes med eller uden udgifter til engangsemballage.

Det særlige forhold vedrørende priserne for mælk og fløde kan have betydning ved sammenligning af mælkepriser i forskellige byer. I de byer, hvor der er et forholdsvis højt flødesalg, giver mejeriernes indtjening på fløden basis for, at mælkeprisen kan ansættes lavere end i byer, hvor flødesalget er relativt lavt.

Også indenfor samme byområde kan variationer i det relative flødesalg volde visse problemer. Dette er tilfældet i Storkøbenhavn,

Samlet bruttoavance (engrosmejerier + udsalg) i Storkøbenhavn. Øre pr. liter

	1940		1953		1969 (eksklusive moms)			
					inklusive udgifter til engangsemballage		eksklusive udgifter til engangsemballage	
	Sødmælk	Piskefløde	Sødmælk	Piskefløde	Sødmælk	Piskefløde	Sødmælk	Piskefløde
Ved salg afhentet i udsalg	21,19	183,20	18,89	190,02	54,91	341,52	42,11	312,72
Forholdstal	1	: 8,6	1	: 10,1	1	: 6,2	1	: 7,4
Ved salg udbragt til forbrugere . . .	21,19	183,20	22,89	206,02	64,69	380,63	51,89	351,83
Forholdstal	1	: 8,6	1	: 9,0	1	: 5,9	1	: 6,8

hvor et forholdsvis stort flødesalg i de nordlige kommuner giver anledning til uligheder i indtjeningen mellem mejerier, der betjener disse områder, og de øvrige mejerier.

I § 9 i den storkøbenhavnske mælkeordning er det pålagt mejerierne at foretage en udligning af disse uligheder. Der er til brug ved udligningen på grundlag af en revisionsundersøgelse og efter indbyrdes forhandling mellem de københavnske mejerier fastsat særlige udligningssatser, der reguleres hver 4. uge under hensyn til udviklingen i priser og omkostninger.

Udligningssatserne har i 1969 gennemsnitlig andraget 2,29 kr. pr. liter piskefløde og 1,30 kr. pr. liter fløde II.

Disse beløb må kunne tages som udtryk for de københavnske mejeriers vurdering af »overpriserne« for fløde.

Det årlige salg af mælk og fløde i Storkøbenhavn andrager (1968)

Piskefløde.	4.944.000 liter
Fløde II.	3.993.000 »
Sødmælk.	107.949.000 »

Det kan herefter beregnes, at »overpriserne« for fløde i København ifølge den af mejerierne anlagte vurdering svarer til et »tilskud« til sødmælksprisen på 15 øre pr. liter sødmælk.

KAPITEL 6

Sammenligning mellem forskellige mælkepriskalkulationer

Fra Danske Konsummælkmejeriers Fællesrepræsentation er i januar 1970 modtaget følgende *kalkule for sødmælk* i 1/1 liters flasker og i 1/1 liters kartonpakninger:

	Vi liter flaske øre		Vi liter Rex øre	
<i>Råvare:</i>				
Indkøbspris	59,52		59,52	
Hjemmemarkedsafgift..	14,56	74,08	14,56	74,08
<i>Behandlingsomkostninger:</i>				
Indvejning, pasteurise- ring, standardisering, kø- ling, laboratoriekontrol.	12,20		12,20	
Omkostninger v. embal- lering (ekskl. emballage)	2,24		2,90	
Afskrivning og forrent- ning af anlæg og bygn.	4,35	18,79	4,35	19,45
<i>Emballage:</i>				
Flaske - karton.	0,47		12,54	
Kapsel.	0,53			
Yderemballage.	0,32		0,28	
Svind.		1,32	0,25	13,07
<i>Administration</i>	8,86	8,86	8,86	8,86
<i>Kostpris af mejeri:</i>	103,05		115,46	
<i>Distributionsomkostninger:</i>				
Lønomkostninger.	7,77		8,65	
Vognomkostninger	2,17	9,94	2,17	10,82
	112,99		126,28	
— Moms-refusion.	11,33		11,33	
<i>Kostpris leveret.</i>	101,66		114,95	
<i>Nettosalgpris engros. . . .</i>	91,12		101,52	

Indkøbsprisen for sødmælk, i alt 74,08 øre pr. liter inklusive fragt og hjemmemarkedsafgift, er beregnet på grundlag af Københavns

mælkenotering i december 1969. Det i noteringen indgåede sæsontillæg er dog reduceret svarende til årsgennemsnittet, og der er indregnet et beløb på 1,2 øre pr. kg til dækning af udgifterne ved leveringssvingningerne. Endvidere er indregnet svind med $\frac{1}{2}\%$.

Omkostningerne pr. liter, der er beregnet som et gennemsnit for alle mælke- og flødeprodukter under ét, er opstillet på grundlag af forholdene i et enkelt af de store københavnske mejerier. Omkostningerne svarer temmelig nøje til gennemsnittet af omkostningerne for samtlige københavnske mejerier - jfr. følgende sammenligning mellem DKF's kalkulationer og de københavnske mejeriers gennemsnitsomkostninger i 1968. (De af Storkøbenhavns kommunale Mælkeudvalg meddelte oplysninger om omkostningerne pr. kg er omregnet til omkostninger pr. liter under hensyn til en vægtfylde på 1,03):

Øre pr. liter mælk og fløde

	DKF's kalkulationer		Gennemsnit for de københavnske mejerier i 1968 i flasker og i en- gangsemballage
	i flasker i karton		
Behandling	18,79	19,45	18,48
Distribution			
(ved engrossalg)...	9,94	10,82	12,14
Administration....	8,86	8,86	7,12
	37,59	39,13	37,74
Emballage.	1,32*	13,07*	6,15
I alt	38,91	52,20	

*) I Vi liters pakninger.

DKF's kalkulationer resulterer i et tab på 10,54 øre for sødmælk i flasker og 13,43 øre for sødmælk i kartonemballage. Baggrunden herfor er, at omkostningerne for sødmælk som

ovenfor nævnt er beregnet som gennemsnit af omkostningerne for alle mælke- og flødeprodukter samt det forhold, at mælke- og flødepriserne er ansat, således at flødepriserne giver et væsentligt tilskud til nedbringelse af mælkepriserne, jfr. kapitel 5.

Omkostningerne ved engrosdistributionen af sødmælk i kartonemballage er af DKF ansat højere end omkostningerne ved distribution af sødmælk i flasker. I betragtning af den lettelse, som overgangen til engangsemballage skulle medføre specielt for så vidt angår distributionen, forekommer dette bemærkelsesværdigt. Forholdet skyldes de overenskomstmæssige aftaler om provisionslønning af distributionspersonalet.

DKF har oplyst, at distributionsomkostningerne i nogen grad er påvirket af de relativt store omkostninger, som er forbundet med forsyningen af de mindre rabatkunder, der betjenes af engrosvognene. Af en sammenligning mellem omkostningerne ved to engrosvogne, hvoraf den ene overvejende betjener detailforretninger, medens den anden hovedsagelig betjener kontorer, kantiner m.v. fremgår, at omkostningerne ved sidstnævnte vogn beregnet pr. solgt enhed er 16 % højere end omkostningerne ved førstnævnte vogn.

Kalkulationerne omfatter alene mejeriernes engrossalg, og mejeriernes omkostninger ved detailvognssalg er ikke medtaget. Det må dog antages, at administrationsomkostningerne i nogen grad er påvirket af detailvognssalg. Dette salg er meget arbejdskrævende, og administrationen af denne gren af mejeriernes virksomhed må utvivlsomt være relativ dyr. Det kan i denne forbindelse anføres, at de københavnske mejerier har oplyst, at personalegoder indgår i administrationsudgifterne med en stor post.

Som endnu en faktor, der må påvirke mejeriernes omkostninger i opadgående retning, kan nævnes det forhold, at mejerierne leverer mælk såvel i flasker som i engangsemballage. En fuldstændig tilpasning af produktions- og distributionsapparatet til engangsemballage ville formentlig medføre lavere omkostninger.

Fra et selskab, der driver et betydeligt antal selvbetjeningsbutikker, har udvalget i juni 1969 modtaget et kalkulationsmateriale, hvorefter det skulle være muligt at forhandle mælk i engangsemballage til priser, der ligger 25 øre pr. liter under de gældende. De af selskabet foretagne beregninger er baseret på levering

fra det af selskabet ejede mejeri. Der er forudsat en årlig leverance på 20 mill. liter, ligesom det forudsættes, at mælken distribueres direkte fra mejeriet, der er beliggende i Vestsjælland, til selskabets butikker i Storkøbenhavn.

Selskabet kalkulerer med en indkøbspris for mælken, der ligger ca. 4 øre pr. liter under de københavnske mejeriers indkøbspris, og har ansat detailavancen til 10 % af kalkulationsprisen eller 5,7 øre pr. liter under den i efteråret 1968 gældende detailavance.

Udvalget har dog ikke anset det for hensigtsmæssigt at foretage en direkte sammenligning mellem de af selskabet opstillede forkalkulationer og DKF's omkostningsopgørelser, der bygger på faktiske regnskabsstal.

På den anden side har man fundet det af interesse at belyse, hvorledes omkostningsforholdene ligger for et mejeri, som udelukkende er baseret på levering i engangsemballage, og som ikke har detailvognssalg eller salg til rabat-kunder, men som distribuerer mælk og fløde i sådanne kvanta, som det må antages, at selvbetjeningsforretninger og andre større forhandlere fremtidig vil aftage.

Med henblik herpå er indhentet oplysninger fra Andelsselskabet Landmejeriernes Konsummælkselskab, der arbejder under forhold, der nogenlunde svarer til det opstillede alternativ.

Som følge af de skærpede sundhedsbestemmelser indstillede de fleste mindre landmejerier fra 1. oktober 1967 produktionen af konsummælk. Et betydeligt antal af disse mejerier har dog opretholdt salget af konsummælk, der nu indkøbes i færdigtappet stand fra andre virksomheder, herunder fra Landmejeriernes Konsummælkselskab. Dette selskab forsyner godt 100 landmejerier spredt over hele Jylland. Produktionen finder sted på selskabets 4 tappecentraler i Christiansfeld, Hjørring, Holstebro og Hobro. Disse tappecentraler er indrettet i allerede bestående virksomheder, der har enteret med LK hovedsagelig på lejebasis. LK's samlede produktion har i oktober-året 1968/69 andraget godt 30 mill. liter. Heraf har de virksomheder, der tidligere anvendte tappecentralerne, aftaget ca. 1/3, medens de resterende ca. 20 millioner liter er distribueret af LK til de nævnte godt 100 landmejerier.

LK anvender Pure-Pak kartonemballage, og der fremstilles mælk, fløde og mælkeprodukter i ialt 33 forskellige enheder.

LK's omkostninger har i 1968/69 andraget:				
Behandling	14,11	øre pr. liter mælk og fløde		
Distribution	4,36	»	»	»
Administration	2,45	»	»	»
	20,92			
Emballage	13,24	øre pr. 1/1 liter pakninger		
I alt 34,16				

Omkostningstallene er de af LK på grundlag af regnskabstallene beregnede. Dog er de af LK indregnede renter korrigeret svarende til en gennemsnitlig forrentning af selskabets anlægskapital på 10 %. Korrektionen medfører en forhøjelse af behandlingsomkostningerne på 0,63 øre.

En af de af LK benyttede tappecentraler er Smøreksporudvalgets tappecentral i Tyrstrup, Christiansfeld. Da denne virksomhed udover lønarbejdet for LK behandler og aftapper de meget betydelige kvanta mælk og fløde, der eksporteres til de amerikanske tropper i Vesttyskland, arbejder virksomheden med omkostninger af en sådan størrelsesorden, at det ikke kan antages, at et mejeri, der skal behandle 20 mill. liter pr. år, kan opnå et tilsvarende resultat.

Såfremt der ses bort fra denne tappecentral, således at LK's omkostninger alene beregnes på grundlag af de 3 øvrige tappecentraler, medfører dette en stigning i LK's samlede gennemsnitsomkostninger på 0,85 øre pr. liter mælk og fløde.

Som nævnt er det kun ca. 2/3 af LK's samlede salg, der distribueres ud til landmejerierne. Dette er taget i betragtning ved beregningen af distributionsomkostningerne, idet de samlede distributionsomkostninger alene er fordelt på det kvantum, der sælges til landmejerierne. Selskabet distribuerer mælken med 10 lastvogne. Det gennemsnitlige salg pr. stop andrager 616 liter, og den gennemsnitlige kørselsafstand pr. stop udgør 24 km. De 616 liter er ensbetydende med et årligt køb pr. aftager på ca. 180.000 kr., hvilket formentlig svarer nogenlunde til den forventede omsætning af mælk og fløde i selvbetjeningsforretningerne.

Derimod vil den gennemsnitlige kørselsafstand pr. stop være væsentlig lavere, såfremt det forudsættes, at der i stedet for at levere til

et antal mejerier spredt beliggende over hele Jylland leveres til et tilsvarende antal selvbetjeningsbutikker i det storkøbenhavnske område.

Salget pr. stop har været særligt stort fra to af de af LK benyttede lastvogne, eller henholdsvis 1467 og 1879 liter.

Ses der bort fra disse to vogne, forhøjes de gennemsnitlige distributionsomkostninger med 0,42 øre pr. liter mælk og fløde. Det gennemsnitlige salg pr. stop for de resterende 8 vogne har andraget 442 liter (varierende mellem 318 og 656 liter). De 442 liter svarer til et årligt køb pr. aftager på ca. 130.000 kr. Den gennemsnitlige kørselsafstand pr. stop for de 8 vogne har været 22 km.

LK's samlede omkostninger til behandling, distribution, administration og emballage andrager 34,16 øre pr. liter. Såfremt der korrigeres for de ovennævnte forhold vedrørende tappecentralen i Tyrstrup og de to vogne med særligt stort salg, forhøjes omkostningerne til 35,43 øre.

Disse omkostninger er henholdsvis 18 og 16,8 øre pr. liter lavere end de af DKF konstaterede.

Til de foretagne beregninger bemærker DKF, at det kun vil være begrænsede kvanta mælk, der kan tilvejebringes til en pris, der ligger 4 øre under de københavnske mejeriers sædvanlige indkøbspris, og at det ikke vil være muligt at basere Storkøbenhavns mælkeforsyning på sådanne leverancer.

Endelig fremhæver DKF, at de vanskelige trafik- og aflæsningsforhold i Storkøbenhavn medfører, at distributionsomkostningerne i dette område langt vil overstige LK's distributionsomkostninger, som kun medtager omkostninger ved levering frem til depot og således ikke medtager udgifterne ved distribution helt frem til den enkelte kunde.

DKF kan i øvrigt tilslutte sig, at omkostningerne ved forsyningen af de større aftagere er væsentligt lavere end de gennemsnitlige distributionsomkostninger, og man har da også ved de den 1. januar 1971 foretagne ændringer i engrospriserne indført en ret vidtgående differentiering i priserne alt efter det aftagne kvantum. Forskellen mellem engrospriserne til de mindste og de største aftagere kan for tiden beregnes til ca. 9 øre pr. liter sødmælk.

KAPITEL 7

Forsyningen af Storkøbenhavn

Det til dækning af forbruget af mælk og fløde i det storkøbenhavnske forsyningsområde nødvendige kvantum mælk og fløde tilføres de storkøbenhavnske mejerier dels fra såkaldte direkte leverandører (gårde) og dels fra mejerier, beliggende uden for det koncessionerede område.

Indtil for få år siden var mælkeproduktionen på de østlige øer (øerne øst for Storebælt - Bornholm) tilstrækkelig til at dække behovet for mælk i det storkøbenhavnske område.

Den gennem en årrække konstaterede tilbagegang i mælkeproduktionen på de østlige øer har imidlertid medført, at de storkøbenhavnske mejerier får tilført mælk fra mejerier, beliggende såvel på de østlige øer som på Fyn og i Jylland.

De samlede tilførsler af mælk har i 60'erne svinget omkring 170 mill. kg pr. år og androg for kontraktåret 1968/69 (novemberåret) knap 172 mill. kg. Der har imidlertid fundet en væsentlig forskydning sted mellem leverancerne fra de to leverandørkategorier, idet leverancerne fra de direkte leverandører, der i 60'erne toppede i 1965 med 66,6 mill. kg, i kontraktåret 1968/69 var faldet til 49,7 mill. kg - et faldt på godt 25 procent.

Denne nedgang svarer stort set til faldet i mælkeproduktionen i området øst for Storebælt, der fra kontraktåret 1964/65 til kontraktåret 1967/68 androg ca. 20 procent.

Nedgangen i leverancerne fra de direkte leverandører er kompenseret ved stigende leverancer fra mejerileverandører, der i det nævnte tidsrum er steget med 17,4 mill. kg.

Nedgangen i mælkeproduktionen har naturligvis også ramt de producenter, der leverer til mejerier uden for det storkøbenhavnske område, og dette har som foran nævnt medført, at det har været nødvendigt at supplere leverancerne fra de østlige øer med leverancer fra Fyn og Jylland. Tilførslerne fra disse områder

begyndte i 1967/68, hvor der i alt blev leveret 7 mill. kg. I 1968/69 tilførtes 35 mill. kg, og i 1969/70 er det tilførte kvantum forøget til 57 mill. kg svarende til 43 % af de samlede mejerileverancer.

Tilførslerne fra de direkte leverandører er sikret ved indgåelse af såkaldte normalkontrakter mellem den enkelte leverandør og det enkelte købermejeri, der i henhold til kontrakten er forpligtet til at aftage den fulde daglige mælkeproduktion.

Som følge heraf er de totale daglige indvejsninger fra direkte leverandører ret konstante året igennem og kun påvirket af den enkelte producents driftsmæssige dispositioner.

De nødvendige tilførsler er afhængige af forbruget af konsummælkprodukter i forsyningsområdet, og dette er dels påvirket af visse sæsonvariationer og dels påvirket af variationer i forbruget inden for den enkelte uge.

Sæsonvariationerne er overvejende bestemt af forbrugernes ferievaner og til dels af højtid- og skolefridage.

Det laveste salg ligger i sommermånederne, hvor forbruget ligger 25 procent under det normale forbrug.

Ugevariationerne er overvejende bestemt af forbrugernes weekend-ophold uden for forsyningsområdet, butikernes lukketider m.v.

Dette forhold kan belyses ved, at én af de store mælkeforsyninger i København i en uge i januar havde et søndagssalg til de mælkesæl- gende forretninger på ca. 15 procent af den gennemsnitlige daglige omsætning inden for ugen.

Det lave søndagssalg opvejes i nogen grad af, at lørdagssalget i den samme uge lå 54 procent over det daglige gennemsnit inden for ugen.

For at sikre forsyningen til forbrugerne i det storkøbenhavnske forsyningsområde er det i mælkeordningen for Storkøbenhavn pålagt

engrosmejerierne at indgå leveringskontrakter.

Disse kontrakter indgås for ét år ad gangen, og der er deri fastsat et ugentligt kontrakt-kvantum af en størrelse, der til enhver tid sikrer forbrugernes forsyning.

Som følge af de forannævnte salgsvariationer aftager engrosmejerierne ikke hver dag det fulde kontraherede kvantum, og den mælk, der som følge heraf må »afbestilles«, oparbejdes - fortrinsvis til mælkepulver - af de to mejeri-organisationer.

Afregning af den leverede mælk såvel fra direkte leverandører som mejerileverandører sker i henhold til en noteringsaftale, der kontrolleres af Monopoltilsynet.

Da oparbejdelsen af den afbestilte mælk ikke indbringer noteringsprisen, er der i leveringskontrakterne med mejeriorganisationerne fastsat en afbestillingsgodtgørelse til delvis udligning heraf.

De faktiske daglige tilførsler sker overvejende ved private vognmænd, men i et vist omfang med leverandørmejeriernes egne vogne, og for så vidt angår leverancerne fra området vest for Storebælt med mejeriselskabernes egne tankvogne.

Leverancerne fra de direkte leverandører finder såvel sted på spand som ved tankafhentning, medens samtlige mejerileverancer leveres i tank.

KAPITEL 8

Udviklingen i mælkeproduktionen og i forbruget af konsummælk

Den forventede udvikling i mælkeproduktionen i de nærmest kommende år belyses af en prognose offentliggjort af De danske Mejeri-foreningers Fællesorganisation. Prognosen, der omfatter udviklingen indtil 1975, er udarbejdet i november 1969.

Som basis for prognosen er anvendt en af Landbrugsrådet og Landboforeningerne i 1968 opstillet prognose over antallet af malkeko-besætninger i 1978. Denne prognose bygger på faktiske tal for årene 1950-1966 og på skøn over udviklingen i de enkelte amter i antallet af landbrugsbedrifter inden for de forskellige størrelsesgrupper. Ved udøvelsen af disse skøn har man taget hensyn til den forventede udvikling vedrørende landbrugets generations-skifte og øvrige tilgang på arbejdskraft. Det er yderligere forudsat, at de ugunstige økonomiske konjunkturer for erhvervet vil fortsætte.

Den nævnte prognose er af fællesorganisationen udbygget med skøn over udviklingen i den gennemsnitlige besætnings størrelse, antal køer og indvejet mælkemængde pr. ko samt endelig den totale indvejede mælkemængde. Prognosen er revideret i november 1970 bl.a. på grundlag af nye tredeberegninger over besætningsantallet.

Det fremhæves af fællesorganisationen, at ændringer i de opstillede forudsætninger, herunder i særlig grad ændringer i de på tidspunktet for prognosens opstilling gældende pris- og markedsforhold, vil kunne medføre væsentlige ændringer i den faktiske mælkeproduktion.

Resultatet af prognosen bliver, at den samlede mælkeproduktion fra 1970 til 1975 vil falde fra 4258 til 3724 millioner kg, svarende til et gennemsnitligt fald på 2,6 % pr. år.

Af nedenstående tabel fremgår, at udviklingen vil forløbe temmelig uensartet i landets forskellige egne. Produktionen vil falde stærkest på Sjælland, hvor den samlede nedgang

fra 1970 til 1975 andrager 31 96. For Jylland som helhed vil nedgangen være væsentligt mindre, og for det sydlige Jylland regnes der med uændret produktion.

Indvejet mælkemængde

1000 tons

	1970	1975	%-vis ændring fra 1970 til 1975 %
Sjælland	394	272	÷ 31
Lolland-Falster .	68	49	÷ 28
Bornholm	38	29	÷ 24
Fyn	394	337	÷ 14
Øst-Jylland_____	799	692	— 13
Nord-Jylland ...	875	763	÷ 13
Vest-Jylland_____	1238	1129	÷ 9
Syd-Jylland_____	452	453	0
Danmark .	4258	3724	— 13

Forbruget af konsummælk og -fløde antages ifølge fællesorganisationen at ville udvikle sig som følger:

Forbrug pr. indbygger (kg)

	1970	1975
Sødmælk	101,8	102,5
Piskefløde	5,0	5,0
Kaffefløde	2,3	2,0
Skummetmælk	16,9	21,3
Kærnemælk	14,2	15,7

Tallene bygger på en af Århus Universitets Økonomiske Institut i 1969 gennemført analyse af produktions- og efterspørgselsforholdene for danske landbrugsprodukter frem til 1980.

Det bemærkes, at en af forudsætningerne for analysen er en uændret opretholdelse af den gældende hjemmemarkedsordning.

Under hensyn til den forventede udvikling i befolkningstallet svarer forbrugstallene til de i 2. spalte anførte tal.

Det her angivne forbrug svarer under hensyn til kvantum og fedtindhold til et totalt forbrug af leverandørmælk på 708.000 tons i 1970 og 738.000 tons i 1975.

Totalforbrug af konsummælk og -fløde
1000 tons

	1970	1975
Sødmælk	50 i	517
Piskefløde	75	25
Kaffefløde	11	10
Skummetmælk	83	107
Kæmemælk	70	79

Den fremtidige mejeristruktur i Danmark

Fremstillingen i nærværende kapitel er baseret på en høring i arbejdsudvalget den 10. september 1969 af forstander Aage H. Pedersen, Statens Forsøgsmejeri i Hillerød.

Fremstillingen falder i øvrigt i 2 hovedafsnit, idet afsnit 1 omhandler den fremtidige udvikling inden for mejeribruget i Danmark, medens afsnit 2 indeholder synspunkter vedrørende den optimale størrelse for et moderne konsummælkmejeri. I hvert af de 2 afsnit gives først de af forstander Aage H. Pedersen fremsatte synspunkter, medens de øvrige under høringen fremkomne betragtninger er gengivet under rubrikkerne »Øvrige synspunkter«.

1. Den fremtidige udvikling inden for mejeribruget i Danmark

Der findes ikke offentligt tilgængeligt materiale i større omfang til belysning af mejeribrugets udvikling, idet de undersøgelser, der er foretaget, er udført inden for mejeribrugets organisationer. I udlandet er der foretaget visse begrænsede strukturundersøgelser, bl.a. i Nordtyskland, Sverige og Norge.

Den årlige produktion af mælk i Danmark har i mange år ligget ret konstant på omkring 5 mia. kg, dog at produktionen i de sidste 3-4 år har udvist en nedadgående tendens, således at den (1968) udgør omkring 4,7 mia. kg.*)

Nedgangen i produktionen skyldes i første række den stedfundne reduktion af koantallet og af antallet af brug, men også det forhold, at industrien byder arbejdskraften bedre vilkår end landbruget, har spillet en rolle. De svigtende eksportpriser har ligeledes haft indflydelse på produktionen. Nedgangen i mælkeproduktionen har været størst i de østlige egne af landet, og tilbagegangen i kvægbruget har været særlig udpræget i de største og i de

mindste brug. Den fremtidige mælkeproduktion må forventes især at ville blive baseret på familiebruget.

Der er delte opfattelser med hensyn til, i hvilket omfang nedgangen i mælkeproduktionen vil fortsætte, men meget tyder på, at produktionen i de nærmeste år vil blive reduceret med 100-200 millioner kg pr. år, således at den samlede mælkeproduktion i 1975 antagelig vil være faldet til ca. 3,5 mia. kg.

Antallet af mejerier udgjorde i 1930'erne knap 1800. I marts 1966 var antallet faldet til 986 og i februar 1969 til 701 (med 775 driftspladser*²). Den gennemsnitlige indvejning lå tidligere på ca. 3½ millioner kg og udgør (1968) ca. 5 millioner kg. Mange af de mindre mejerier er nedslidte og forældede, og der vil ske en yderligere betydelig reduktion af antallet af mejerier til fordel for større anlæg.

Medens næsten alle mejerier tidligere havde en konsummælkafdeling, har de stigende kvalitetskrav og frygten for fremtiden ført til en væsentlig reduktion i antallet af mejerier med konsummælkeproduktion. Antallet af konsummælkmejerier udgør (september 1969) omkring 200, hvoraf mindst 50 dog kun har en ubetydelig omsætning, og det kan skønnes, at der i 1975 kun vil være 50 konsummælkmejerier tilbage, idet bl.a. produktudviklingen vil slå mange mejerier ud.

Hvad angår produktionsmejerier, må det antages, at der vil ske en kraftig reduktion i antallet af smørmejerier, idet der såvel omkostningsmæssigt som kvalitetsmæssigt er væsentlige fordele ved fremstilling af smør i store anlæg. I de tilfælde, hvor mejerier sammenlægges i mejeriselskaber, vil smørproduktionen blive koncentreret på et enkelt anlæg, og mange

*) Ifølge den af Mejerikontoret i Århus udarbejdede mejerifortegnelse fandtes der pr. 1. februar 1971 525 mejerier og mejeriselskaber med i alt 597 driftspladser.

² Der henvises til fremstillingen i kapitel 8.

små mejerier vil indstille smørfremstillingen og i stedet gå over til at levere fløde til kærnecentraler. Også for ostemejeriernes vedkommende må der forventes en betydelig koncentration, især inden for ordinære stabelvarer, medens mejerier med specialosteproduktion vil have bedre muligheder for at overleve.

Som et skøn over udviklingen fra 1969 til 1975 kan anføres følgende:

<i>Antal mejerier med fremstilling af</i>		
	1969	1975
Konsummælk	200	50
Smør	620	80
Ost	375	150
I alt		280

Det må endvidere skønnes, at 40 af de 50 mejerier, der i 1975 fremstiller konsummælk, af hensyn til kærnemælksproduktionen tillige vil fremstille smør, og at 30 ostemejerier ligeledes vil fremstille smør, således at det samlede antal driftspladser i 1975 vil være omkring 210.

For den øvrige mejerivirksomhed kan skønnes følgende udvikling:

	1969	1975
Mælkekondensfabrikker . . .	19	15
Smelteostfabrikker	8	5
Flødeisfabrikker	18 (1965 :36)	10

Den stedfindende udvikling i forbindelse med indsamlingen og transporten af mælken må under den stigende driftskoncentration antages at blive fremskyndet. Under tidligere tiders transportforhold satte afstanden fra producenterne til mejeriet en naturlig grænse for mejeriets størrelse; men efterhånden som man har fået bedre kølemuligheder og bedre hygiejniske forhold, spiller transportproblemet en mindre og mindre rolle. I de seneste år er mekanisk køling på produktionsstederne begyndt at vinde frem. Herved vil mælken kunne opbevares i indtil 48 timer på gårdene, og det bliver muligt at tilrettelægge mælkens indsamling og transport til mejeriet på en langt mere rationel måde. Der findes i dag allerede flere produk-

tionsmejerier, der kun afhenter mælk hver anden dag, og Statens Forsøgsmejeri har ansøgt Veterinærdirektoratet om tilladelse til forsøgsvis kun at afhente konsummælk hver anden dag.*) Hver anden dags afhentning er almindelig i Sverige, og i Norge er man visse steder gået så vidt som til kun at hente mælken hver 3. dag.

Hvad angår mælkens holdbarhed, har danske mejerier i dag teknisk mulighed for fremstilling af mælk med 8 dages holdbarhed. Der har i de senere år igennem et samarbejde mellem Danske Konsummælkmejeriers Fællesrepræsentation og Statens Forsøgsmejeri været etableret en kvalitetskontrol af den danske konsummælk, og resultaterne fra kvalitetsbedømmelsen viser, at en betydelig del af de danske konsummælkmejerier kan fremstille konsummælk med en holdbarhed på 8 dage eller mere under forudsætning af, at kølekæden opretholdes ubrudt.

Øvrige synspunkter:

Problemet vedrørende mælkens indsamling og transport er især et spørgsmål om leverandørernes større eller mindre mælkemængde, medens transportafstanden ikke længere er af betydning. Det er svært at skønne over mejeribrugets udvikling i tiden indtil 1975, idet traditioner m.v. formentlig fortsat vil gøre sig gældende, men tendenserne går klart i retning af en stærkt stigende koncentration. Det er i særdeleshed vanskeligt at skønne over udviklingen i den samlede mælkeproduktion, idet dette i høj grad er et politisk spørgsmål. For 1969 må der som helhed regnes med en nedgang på 5 % i forhold til 1968, og der må antagelig regnes med en nedgang i de kommende år på 3-4 % årlig. Den geografiske forskydning af mælkeproduktionen må antages at ville fortsætte i stigende tempo. Nedgangen rammer især de østlige øer, hvor man ikke længere er selvforsynende med konsummælk.

2. Den optimale størrelse for et moderne konsummælkmejeri

Der foreligger ej heller offentligt tilgængeligt materiale til belysning af, hvad der må anses for at være den optimale størrelse for et moderne konsummælkmejeri, og betragtninger herover må derfor - foruden på de praktiske erfaringer - baseres på subjektivt skøn.

*0 Spørgsmålet forventes afklaret i løbet af 1971.

Der lindes i Danmark konsummælkmejerier i alle størrelser - fra 100-200.000 kg pr. år og op til 50 millioner kg pr. år. Det største konsummælkmejeri i Europa er Fellesmejeriet i Oslo, der har en omsætning på 102 millioner kg pr. år.

Mejeriernes forsyning med råmælk kan ikke længere anses for at være nogen størrelsesbegrænsende faktor. Således får Oslo-mejeriet leveret mælk fra et område, der strækker sig indtil 800 km fra Oslo, og mælken vil som følge heraf ofte være 2-3 dage gammel, inden den ankommer til mejeriet. Endvidere har de københavnske mejerier i de sidste år fået mælk fra Esbjerg, Varde og Randers, og disse leverancer har bortset fra visse indkøringsvanskeligheder ikke voldt problemer.

Ved det foran fremsatte skøn, hvorefter der i 1975 vil være 50 konsummælkmejerier, er det forudsat, at mejerierne gennemsnitligt vil forsyne et område med 100.000 indbyggere. Dette svarer under hensyn til det nuværende gennemsnitssalg pr. indbygger til en mælkemængde på 15 millioner kg årlig. Under hensyn til sæsonsvingninger skal et sådant gennemsnitsmejeri måske have en kapacitet på 20-25 millioner kg pr. år. I storbyområderne vil der være basis for større anlæg - på de østlige øer måske for anlæg op til 100 millioner kg - medens der i tyndt befolkede områder må regnes med mindre anlæg, såfremt uforholdsmæssigt lange transportafstande skal undgås. Politiske hensyn må antages at komme til at spille en stor rolle med hensyn til, i hvilket omfang koncentrationen vil slå igennem.

Mejerier med en årsomsætning på 15 millioner kg kan ikke ud fra produktionstekniske eller driftsøkonomiske betragtninger anses for at være af optimal størrelse, idet enhedsomkostningerne vil være lavere i større mejerier, der kan anvende større maskiner, programmeret produktion m.m. På den anden side vil et sådant mejeri have mulighed for en rationel produktion af sødmælk, fløde, kærnemælk og skummetmælk, og det må antages, at mejeriet kan etablere et hensigtsmæssigt og effektivt distributionsapparat, ligesom mejeriet selv vil kunne drive den påkrævede løbende kvalitetskontrol. Endelig vil mejeriet have mulighed for at beskæftige tilstrækkelig højt kvalificeret personale.

Mange kvalificerede medarbejdere har i de senere år som følge af bedre indtjeningsmuligheder i bl.a. levnedsmiddel- og medicinalindu-

strien forladt mejeribranchen, og mejerierne må nu i vidt omfang anvende ufaglært arbejdskraft, der ikke altid har den fornødne forståelse for de hygiejniske krav, der stilles til mejeridrift. Dette forhold er flere steder søgt afhjulpet ved etablering af lokale uddannelsescentre.

Salget fra et mejeri med gennemsnitligt 15 millioner kg mælk vil under hensyn til de i 1968 gældende forhold kunne illustreres således:

8750 tons sødmælk
643 » fløde
954 » skummetmælk
1209 » kærnemælk
366 » ymer
90 » yoghurt
3 » syrnet fløde

For så vidt angår specialprodukter som kvarg, UHT-mælk o.l. vil det formentlig være mest rationelt, at produktionen af disse varer begrænses til færre, men større anlæg.

For så vidt angår produktionen af surmælksprodukter befinder man sig endnu i den indledende fase, og der vil formentlig ske en stærkere koncentration på større mejerier. Selv store mejerivirksomheder vil med fordel kunne indkøbe disse produkter på specialvirksomheder. Der kan ikke ses bort fra, at mælkeordningen i nogen grad har låst udviklingen fast på dette punkt.

Uanset produktudviklingen vil de traditionelle produkter fortsat være grundstammen i dansk mejeribrug. De vigtigste surmælksprodukter vil fortsat være kærnemælk, ymer og yoghurt, medens et produkt som kefir aldrig vil få større betydning. Omend der må antages at blive et vist salg af aromatiserede mælkevarer, kan kun kakaomælken påregnes at få virkelig betydning. Der vil endvidere kunne påregnes et begrænset salg af mælk med forøget proteinindhold eller reduceret fedtindhold. Salget af UHT-mælk, der har fået en vis udbredelse i syd- og mellemeuropæiske lande, hvor man er vænnet til den sterile smag, kan ikke antages at ville få større betydning her i landet. Man har i Canada haft dårlige erfaringer med produktionen af kunstmælk, og efter at den canadiske regering har bestemt, at kunstmælk skal have samme næringsindhold som naturmælk, har kunstmælken ikke længere kunnet fremstilles til konkurrencedygtige priser.

Sammenfattende vil det kunne udtrykkes således, at udviklingen af nye produkter stort set ikke kan påregnes at ville give et væsentligt mersalg.

Øvrige synspunkter:

Fremkomsten af store mejerier giver mulighed for bedre uddannelse af personalet. Konsummælkmejerier på 50 millioner kg har ligeledes gode muligheder for en effektiv udnyttelse af moderne maskiner. I Sverige og Finland, hvor spørgsmålet om mejeristørrelsen må antages alene at blive afgjort udfra driftsøkonomiske hensyn, stiler man efter mejerier på 75-100 millioner kg.

Der må ikke anlægges et for pessimistisk syn på mulighederne for at forøge det samlede salg gennem udviklingen af nye produkter. De sidste års stærkt forøgede salg af ymer og yoghurt har således stort set været ensbetydende med en tilsvarende stigning i det samlede mælke- og flødeforbrug.

Det stigende mælkeforbrug er i nogen grad blevet påvirket af tilkomsten af nye forbrugergupper. Det forøgede salg af skummetmælk og i nogen grad det forøgede salg af surmælksprodukter modsvares af en tilsvarende nedgang i salget af sødmælk. Såfremt der indføres sødmælk med nedsat fedtindhold, vil det gå ud over mejeriernes salg af almindelig sødmælk og dermed også over mejeriernes fedtbalance. UHT-mælk vil ikke kunne konkurrere med

almindelig mælk, idet emballagen er næsten dobbelt så dyr som den sædvanlige emballage.

Forbrugerne – og især de unge — er meget kritiske med hensyn til surmælksprodukternes datering. Såfremt det bliver almindeligt at fremstille disse produkter på specialvirksomheder, vil dette medføre, at varerne bliver ældre, inden de kommer frem til forbrugerne.

Grunden til, at forbrugerne tillægger surmælksprodukternes datering en særlig betydning, må formentlig søges i de erfaringer, forbrugerne har gjort ved produkternes indførelse. I mange tilfælde har der været leveret produkter af ringe kvalitet.

Det vil være af betydning at få spørgsmålet om konsummælkmejeriernes mest hensigtsmæssige placering belyst. Såfremt mejerierne anbringes i nærheden af det sted, hvor mælken produceres, er der bedre muligheder for at udnytte overskudsmælken. Det danske salg af mælk til U.S. Army har vist, at det er muligt at transportere færdigbehandlede produkter over meget store afstande.

I udlandet er alle store konsummælkmejerier almindeligvis placeret i udkanten af de store byer, men med depoter i forskellige dele af byen.

Det må anses for mest hensigtsmæssigt, at konsummælkmejerierne placeres i nærheden af forbrugerne, idet relationerne mellem et konsummælkmejeri og dets aftagere er mere bekostelige og tidkrævende end relationerne mellem producenterne og mejeriet.

KAPITEL 10

Den teknologiske udvikling på emballageområdet

I udvalgets første betænkning, side 53-54, er givet en kort fremstilling af udviklingen med hensyn til mælkeemballage.

Til yderligere belysning af dette spørgsmål har arbejdsudvalget den 17. december 1969 afholdt en høring af den norske emballageekspert, direktør A. O. Hougen, Landbrukets Emballasjeinstitut A/S, Oslo.

Nedenstående fremstilling er udarbejdet på grundlag af de af direktør Hougen meddelte oplysninger og fremsatte synspunkter samt på grundlag af besvarelser af de af arbejdsudvalgets medlemmer stillede spørgsmål.

Det er et væsentligt træk ved mælkehandelen i Skandinavien, at mælken indtager en særstilling, idet såvel priser som kvalitet bliver nøje overvåget af myndighederne. Det har ligeledes været et helt almindeligt synspunkt, at mælken skal sælges så billigt som muligt, og dette synspunkt er efterhånden også trængt igennem hos mejerier og producenter. I betragtning heraf er det ikke mærkeligt, at engangsemballagen først er slået igennem på et relativt sent tidspunkt. Man har i ca. 40 år haft velegnede éngangsemballagesystemer, men først i de sidste 15 år er engangsemballagen kommet til anvendelse i Skandinavien.

Til trods for at mejeriindustrien til en vis grad har indtaget en monopolstilling, har denne industri dog stedse været progressiv over for nye tanker. Problemstillingen i Norge — og i Danmark — har været den, at det stod mejerierne frit at bruge en hvilken som helst emballage under forudsætning af, at den opfyldte de sundhedsmæssige forskrifter, og at den ikke var dyrere end flasker. Dette har været en håbløs opgave. I de senere år er synspunktet om den billigst mulige mælk dog blevet lempet, og der er efterhånden indført mere konsumentvenlige emballager. Drivkraften i dette har først og fremmest været mejerierne og til en vis

grad de handlende. Derimod har konsumentorganisationerne først i de seneste år udvist interesse for en bedre emballage.

Ved overgang til engangsemballage har de handlende affundet sig med at give afkald på en vis avance, men hovedparten af meromkostningerne har givet sig udslag i en forhøjelse af forbrugerpriserne. Dette har været muligt, fordi mange konsumenter gerne ofrer noget for en mere hensigtsmæssig emballage. I denne forbindelse er det ikke uden betydning, at forbrugerne kan have en tidsbesparelse på 1 til 1½ minut ved anvendelse af engangsemballage.

Udviklingen er gået meget hurtigt. Medens engangsemballage i Norge for 10 år siden blot var et brugbart alternativ, er anvendelsen af engangsemballage nu næsten oppe på 100 %. For november 1969 foreligger følgende oplysninger om anvendelsen af de enkelte emballagetyper i Norge:

84,0 %	Pure Pak og Tetra Rex	(96 anlæg)
2,9 %	Tetra Brik	(2 »)
7,4 %	Tetra Standard	(22 »)
2,9 %	Plastposer	(23 »)
2,8 %	Flasker	(7 »)

Anlæggene til emballering i plastposer er meget små, og 3 af de anlæg, der anvendes til flaskeemballering, vil i nær fremtid blive udskiftet med éngangsemballageanlæg.

I Sverige er udviklingen gået hurtigere end i Danmark*) og i Norge. Det svenske Tetrasystem har været en afgørende faktor herfor, hvortil kommer at Sverige har været tidligere fremme med hensyn til udviklingen af super-

*) af den i kapitel 4 gengivne tabel 4 fremgår følgende tal for Danmark (efteråret 1969):

Kartonemballage	60 %
Plastposer	19 %
Glasflasker	21 %

markeder og selvbetjeningsbutikker. For Sverige foreligger følgende tal:

Ca. 9 % af mælken sælges i løsmål til institutioner m.v. (Det tilsvarende tal for Norge og Danmark er 2-3 %). Den øvrige mælk emballeres således:

- 34,3 % Tetra Standard
- 25,8 % Tetra Brik
- 38,7 % Tetra Rex + Pure Pak
- 0,5 % Plastposer og -bægre
- 0,7 % Glasflasker.

Når Pure Pak er blevet den dominerende emballage i Norge, skyldes det flere forhold. Tetra Standard må anses for en meget fin konstruktion og er billigere end andre kartonemballager, men af en eller anden grund er den aldrig blevet godt modtaget af forbrugerne. På det tidspunkt, hvor man i Norge skulle vælge engangsemballage, var der i Sverige en meget stærk reaktion mod Tetra Standard, og man foretrak derfor i Norge at anvende Pure Pak. Denne pakning var dominerende i U.S.A. og var det eneste pakningssystem med 2-liters emballage. Det blev anset for meget ønskværdigt at kunne levere mælk i store pakninger, og det har da også vist sig, at en væsentlig del af omsætningen falder på 2-liters pakningen. De norske erfaringer synes at vise, at såfremt man påbegynder levering af mælk i 1-liters pakninger og senere går over til også at levere mælk i 2-liters pakninger, vil 50 % af omsætningen falde på den store pakning. Derimod vil 70 % af omsætningen falde på 2-liters pakningen, såfremt man samtidig påbegynder levering af mælk både i 1-liters og i 2-liters pakninger. Den væsentligste anke mod den store Pure Pak emballage er, at den er for stor at gribe om.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvilken emballage der bør foretrækkes, er de fleste mejerifolk af den opfattelse, at der sælges mere mælk, jo billigere mælken er. Heroverfor må bemærkes, at man i Norge inden for et år har haft en variation i forbrugerpriserne for mælk på 30 % som følge af ændringer i tilskudsordningen, og at dette forhold ikke har givet sig mærkbart udslag i mælkeafsætningen.

Udviklingen inden for mejeribrugets emballageanvendelse må antages på længere sigt at ville forløbe således, at plastlamineret karton vil blive helt dominerende i løbet af 1970'erne, medens der i løbet af 1980'erne vil ske en overgang til ren plastemballage fremstillet af plast-

granulater på de enkelte mejerianlæg. Denne udvikling nødvendiggør en meget stærk koncentration af mejerivirksomhederne. Udviklingen er i nogen grad betinget af, at priserne for cellulose er stigende, medens plastpriserne er faldende. Cellulose vil i det lange løb blive et alt for dyrt råstof.

Medens selv de største forbrugere af emballage - såsom de amerikanske whiskyfabrikanter eller fremstillerne af babyfood - i almindelighed ikke har egen produktion af den i dag anvendte glasemballage, må det antages, at det om 10-15 år vil være almindeligt, at alle større emballageforbrugere selv fremstiller den færdige emballage af plastgranulater som et led i produktionsprocessen.

Den strenge priskontrol for mælk i de skandinaviske lande har været en stor fordel for forbrugerne, idet Tetra og Pure Pak som følge heraf har kalkuleret lavt. Der kan ikke forventes større prisforskydninger mellem de enkelte emballagesystemer. På den anden side kan det ikke helt udelukkes, at et system, når det som Pure Pak i Norge har 80 % af markedet, måske vil forsøge at udnytte situationen.

Overgangen til engangsemballage er et af de mange forhold, der fører til, at mejerivirksomhederne koncentrerer sig i større og større enheder, og engangsemballagen er derfor af betydning for mejeribrugets strukturudvikling.

Derimod har overgangen til engangsemballage ikke været af afgørende betydning for ændringerne i distributionssystemet i Norge. De frie forhold, som man i Danmark vil få inden for detailmælkehandelen fra begyndelsen af 1971, blev allerede for ca. 15 år siden indført i Norge som konsekvens af en højesteretsdom. Siden dette tidspunkt er der sket væsentlige ændringer i distributionssystemet, men engangsemballagen har ikke spillet nogen større rolle i denne sammenhæng.

Indførelsen af engangsemballage i Oslo har ikke voldt særlige renovationsproblemer. Dette skyldes, at mælken i overvejende grad bliver solgt i 2-liters kartoner, og at disse af forbrugerne bliver anvendt til opsamling af affald, således at kartonerne ikke i sig selv medfører nogen væsentlig forøgelse af affaldsrumfanget.

Ved overgang til engangsemballage vil retur stort set kunne undgås, for så vidt angår sødmælk. Derimod kan det næppe undgås, at der bliver en vis retur af fløde og surmælksprodukter.

Plastposen er en meget interessant løsning på éngangsemballagespørgsmålet. Den har alle de ulemper, som er forbundet med Tetra Standard plus en del flere. Dette har dog ikke forhindret, at posen oprindeligt blev godt modtaget. Man har i Norge haft 65 anlæg. Posen er dog bortset fra Sarpsborg ikke blevet udbudt i de større byer, og posen er efterhånden på retur i Norge. Dette må efter direktør Hougens opfattelse skyldes, at de norske forbrugere i dag er meget lidt prisbevidste, samt mejeriernes bestræbelser for at levere mælk i lige så god emballage som nabomejeriet.

Der er efterhånden foretaget flere undersøgelser vedrørende forbrugernes stilling til de forskellige emballagetyper, men det er vanskeligt at drage videregående konklusioner af disse undersøgelser.

Det må antages, at man også vil komme ind på at erstatte den nu anvendte yderemballage med éngangsemballage. Opfattelserne i detailhandlerkredse af det hensigtsmæssige i overgang til éngangsyderemballage er meget delte,

og overgangen til denne emballage ligger formentlig noget ud i fremtiden.

Udbringningen af mælk fra detailvogne direkte til forbrugere er uden betydning i Norge, og spørgsmålet om anvendelse af éngangsemballage ved denne salgsform er derfor ikke aktuelt i dette land. Det er vanskeligt at besvare, hvorfor denne salgsform stadig bliver bibeholdt, således som det f.eks. er tilfældet i London og visse steder i U.S.A. Selv om salgsformen stadig anvendes i stor udstrækning i Danmark, skal man i det lange løb ikke regne med, at den direkte levering til forbrugerne kan opretholdes.

Det bemærkes, at spørgsmålet om omkostningerne ved anvendelse af forskellige former for mælkeemballage er belyst i en af Monopoltilsynet i 1970 offentliggjort undersøgelse, og at Statens Husholdningsråd ligeledes har offentliggjort en sammenlignende undersøgelse af éngangsmælkeemballager. (Tekniske meddelelser, nr. 5, 1970).

Kommunalreformens virkninger for mælkeloven*)

I henhold til det mælkeudvalget givne kommissorium er det pålagt udvalget at overveje de konsekvenser, som udviklingen inden for kommunallovgivningen, herunder opgivelsen af købstadsbegrebet, medfører for mælkeloven.

Spørgsmålet har været gjort til genstand for en foreløbig overvejelse under første del af udvalgsarbejdet, jfr. bemærkningerne til § 1 til det af udvalget udarbejdede lovforslag (mælkeudvalgets betænkning I, pag. 68). Det anføres her, at den gældende mælkelov omfatter Storkøbenhavn og købstæderne samt andre kommuner, som handelsministeren med tilslutning fra vedkommende kommunalbestyrelse har henført under loven i henhold til dennes § 1, stk. 2. Dette kriterium for mælkelovens geografiske område er det i henhold til bemærkningerne ikke muligt at opretholde fremover som følge af, at købstadsbegrebet afskaffes i forbindelse med gennemførelsen af kommunalreformen, men da spørgsmålet om mælkelovens gyldighedsområde som følge af den foreslåede liberalisering af detailmælkehandelen navnlig får betydning for engroshandelen, og da mælkeudvalget endnu ikke har overvejet engroshandelens fremtidige stilling, foreslår udvalget, at den nye lov kommer til at gælde for det område, der ved lovens ikrafttræden var omfattet af den hidtil gældende mælkelov.

I den på grundlag af udvalgets indstilling gennemførte lov nr. 222 af 4. juni 1969 om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde blev det i overensstemmelse med udvalgets ovenfor gengivne indstilling i § 1, stk. 1, bestemt, at loven gælder for de områder, som ved lovens ikrafttræden var omfattet af lov nr. 145 af 23. maj 1958 om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde. Det således af mælkeloven omfattede område blev bekendt-

gjort ved en handelsministeriel bekendtgørelse af 18. juni 1969, der senere blev afløst af handelsministeriets bekendtgørelse af 22. august 1969.

Samtidig opretholdtes ved lovens § 1, stk. 2, den handelsministeren ved den hidtidige mælke Lovgivning tillagte beføjelse til at udvide lovens geografiske område, idet handelsministeren samtidig bemyndigedes til at undtage områder, der hidtil har været omfattet af mælkeloven, fra denne, når der fra en kommunalbestyrelse fremsættes anmodning herom begrundet med særlige forhold i kommunen. Efter lovens ikrafttræden er der med hjemmel i denne bestemmelse blevet foretaget enkelte mindre ændringer i lovens geografiske område, idet Vestervig-Agger kommune og den del af Brønderslev kommune (den tidligere købstad-kommune), der hidtil havde været omfattet af mælkeloven, efter ansøgning er blevet undtaget fra mælkelovens bestemmelser.

Som det fremgår af det ovenfor anførte, var den således foreslåede afgrænsning kun tænkt som en midlertidig foranstaltning, og spørgsmålet om mælkelovens geografiske område har derfor været gjort til genstand for yderligere overvejelse under det fortsatte udvalgsarbejde.

Som følge af den ved den gældende mælkelovs § 1 foretagne afgrænsning af mælkelovens gyldighedsområde får kommunesammenlægninger eller ændringer i den kommunalretlige status efter lovens ikrafttræden den 1. juli 1969 ikke længere betydning i relation til mælkelovens område. De pr. 1. april 1970 gennemførte kommunesammenlægninger og den i forbindelse hermed foretagne afskaffelse af købstadsbegrebet har derfor heller ikke medført nogen ændring i mælkelovens gyldighedsområde. Kommunalreformen har derimod haft til følge, at mælkelovens gyldighedsområde - i modsætning til, hvad der før reformens gennemførelse var tilfældet for langt de fleste kom-

*) Om enkeltheder henvises til den som bilag 6 til betænkningen optrykte oversigt.

muners vedkommende - nu kun i ganske få tilfælde følger kommunegrænserne, hvad der ud fra administrative hensyn må anses for hensigtsmæssigt.

Af de i alt 151 kommuner, der før kommunalreformens gennemførelse helt eller delvist var omfattet af mælkeloven, berørtes 123 kommuner af de pr. 1. april 1970 stedsfundne kommunesammenlægninger, og efter denne dato er mælkeloven kun gældende i ialt 117 kommuner eller rettere i de dele af de 117 kommuner, der før sammenlægningen var omfattet af mælkeloven. Når bortses fra de 13 storkøbenhavnske kommuner og 4 andre kommuner i Københavns omegn, der indtil videre ikke er berørt af kommunalreformen, er der efter 1. april 1970 kun 5 kommuner i hele landet, hvor mælkeloven omfatter hele kommunen, medens mælkeloven kun gælder i en større eller mindre del af de resterende 95 kommuner. I de typiske tilfælde, hvor en storkommune er dannet med en tidligere købstad som kerne, betyder det, at mælkeloven er gældende i en i arealmæssig henseende forholdsvis ringe del af kommunen, der dog ganske vist ofte vil være den i befolkningsmæssig henseende mest betydende.

Udvalget har på grundlag af materiale fra kommunalreformkommissionen foretaget en gennemgang af kommunalreformens virkninger for hver enkelt af de af mælkeloven tidligere omfattede 151 kommuner.*)

Den omstændighed, at mælkeloven kun gælder i en del af en kommune, medfører, at mælkehandelen i dette begrænsede område fortsat vil være undergivet regulering i henhold til mælkeloven, medens der vil være fri konkurrence i den øvrige del af kommunen. Dette vil bl.a. have til følge, at kommunalbestyrelsen fortsat skal udøve prisgodkendende myndighed i den del af kommunen, der er omfattet af mælkeloven, medens priserne i den øvrige del af kommunen vil være underkastet reglerne i monopolloven. Denne forskel i det retlige grundlag for mælkeprisens fastsættelse

vil kunne medføre, at der kommer til at gælde forskellige priser inden for samme kommune.

Denne tilstand vil ikke på længere sigt være holdbar, og såfremt man vil bibeholde en speciel lovgivning om handelen med mælk og fløde, må der derfor fastsættes en mere hensigtsmæssig afgrænsning af lovens område.

Ud fra administrative synspunkter måtte det forekomme hensigtsmæssigt, om mælkelovens gyldighedsområde, således som det tidligere var hovedreglen, følger kommunegrænserne. Det er dog næppe uden videre muligt at udvide mælkelovens nuværende gyldighedsområde til at omfatte hele det område, der udgøres af de 115 kommuner,**) hvor mælkeloven i dag er helt eller delvist gældende. Mælkeloven omfatter i dag områder med et samlet areal på ca. 390.000 ha., eller godt 9 % af landets samlede areal (bortset fra Færøerne og Grønland) med et befolkningstal pr. 1/1 1969 på knap 3 mill. indbyggere, eller ca. 60 % af landets samlede befolkningstal. Såfremt man udvidede mælkelovens geografiske område til at omfatte hele arealet for de ovennævnte 115 kommuner, ville mælkeloven komme til at gælde inden for et samlet areal på ca. 1.950.000 ha., eller ca. 45 % af landets samlede areal og med et befolkningstal pr. 1/1 1969 på godt 3,7 mill. indbyggere, eller ca. 76 % af landets samlede befolkning. En udvidelse af lovens område fra at omfatte 9 % af arealet og 60 % af befolkningen til at omfatte 45 % af arealet med 76 % af befolkningen ville medføre, at loven, der hidtil har taget sigte på bybefolkningens forsyning med mælk og fløde, vil komme til at gælde i meget store landdistrikter, hvor forsyningsforholdene vil være ganske forskellige fra forholdene i byerne. I denne forbindelse skal anføres, at der ikke længere er forskel på sundhedsbestemmelserne i landdistrikter og i byer, idet der ved indenrigsministeriets bekendtgørelse af 13. september 1967 om mælk og fløde samt mælkevarer (konsummælkprodukter) nu er gennemført ensartede regler for hele landet.

*) Bilag 6 til betænkningen indeholder en fuldstændig oversigt over kommunalreformens virkninger for de enkelte kommuner.

**) Ovennævnte 117 kommuner ÷ Brønderslev og Vestervig-Agger kommuner.

Fællesmarkedets konsummælksordning

Forhandlingerne om en konsummælkordning i Fællesmarkedet har stået på i en årrække, uden at det endnu er lykkedes endeligt at udforme denne ordning.

I kapitlet om mælk i 1. reviderede Mansholt-plan fra 30. juni 1960 findes der et underafsnit, der beskæftiger sig med konsummælk. Af dette fremgår, at man anser det for vigtigt, at forbruget af konsummælk fremmes, hvorfor man må sigte mod en organisatorisk forbedring af afsætningskanalerne samt en forbedring af kvaliteten. Ligeledes fremgår det, at prisen på drikkemælk ikke behøver at udvikle sig parallelt med prisen på »produktionsmælk«. Der peges på, at der er store strukturelle forskelle mellem de enkelte medlemslande, og at der som følge heraf snarere må sigtes på regionale løsninger opbygget efter ensartede principper.

Af ovennævnte grunde mente Kommissionen, at der måtte skabes en særlig markedsordning for konsummælk.

Ved rådsforordning nr. 13 af 5. februar 1964 etableredes en *foreløbig fælles markedsordning for mejeriprodukter*, der trådte i funktion den 1. november s.å. Forordningens art. 29 undtog imidlertid konsummælk fra de almindelige regler om tilnærmelse til et frit varemærket, idet man forudså fælles regler for konsummælk gennemført senest 1. december 1965. Samtidig fastslog forordningen, at vilkårene for den allerede etablerede mellemstatslige handel med konsummælk ikke måtte forringes.

Den i forordningen fastsatte frist for etablering af fælles regler for handelen med konsummælk blev imidlertid ikke overholdt, idet der først i januar 1968 af Kommissionen fremsættes forslag til en konsummælkordning.

Den 1. august 1968 træder *den endelige markedsordning for mejeriprodukter*, jfr. rådsforordning nr. 804/68 af 27. juni 1968, efter nogen forsinkelse i kraft.

Fællesmarkedets mejeriorning er i hoved-

træk et prissystem, der baseres på en indikativ pris for mælk med 3,7 % fedtindhold og en interventionsordning for smør, skummetmælkepulver og Parmesan-ost. Handelen med tredie-lande reguleres ved import gennem variable importafgifter, der beregnes som forskellen mellem de af Rådet fastsatte tærskelpriser og franko grænsepriser, og ved eksport ved ydelse af eksportrestitutioner. Dette system forudsætter fri konkurrence inden for de givne rammer og dermed bortfald af kvantitative og toldmæssige restriktioner, nationale prisudligningsordninger samt direkte statsstøtte m.v.

Markedsordningen omfatter imidlertid stadig visse overgangsordninger bl.a. for konsummælk. Af forordningens art. 14, 15 og 22 fremgår det således, at Rådet inden 1. januar 1969 skal fastsætte overgangsregler for handelen med konsummælk, samt inden 1. april 1969 udfærdige endelige forskrifter til ikrafttræden pr. 1. januar 1970. Heller ikke disse frister blev imidlertid overholdt.

Det fremgår endvidere, at bestemte nationale konsummælkordninger i Italien og Tyskland skal ophæves. Dette gælder således den tyske ordning om mejeriindhentnings- og afsætningsområder (Einzug- und Absatzgebiete) og de enkelte steder i Italien eksisterende ordninger vedrørende forsyningen af bestemte områder med konsummælk. Fristen for ophævelse af disse ordninger var oprindeligt fastsat til 1. januar 1970, men blev senere forlænget til 1. april 1970. Pr. 1. april 1970 blev det tyske system ophævet, medens de italienske ordninger foreløbig er tilladt opretholdt.

Allerede inden gennemførelsen af den endelige markedsordning for mejeriprodukter var der som foran nævnt af Kommissionen i januar 1968 fremsat forslag til en »forordning om supplerende forskrifter til den fælles markedsordning for mælk og mejeriprodukter i henseende til de under tarifnummer 04.01 hørende pro-

dukter«, d.v.s. for frisk mælk og fløde. Udover definitioner af forskellige kategorier af mælk indeholder forslaget i det væsentlige kvalitets- og sundhedsbestemmelser, herunder de krav, der må stilles til besætninger og mejerier, for at mælken kan anvendes til konsummælk. Det bestemmes endvidere, at konsummælk kun må bringes i handelen, når den opfylder visse mindstekrav, der nærmere skal fastsættes af Rådet. Rådet kan udstede bestemmelser, hvorefter mejerierne forpligtes til at afslutte langtidsaftaler med deres leverandører og aftagere. Herudover indeholder forslaget en bestemmelse om, at medlemsstaterne kan fastsætte højeste detailpriser for bestemte mælkesorter i bestemte emballager. Denne prisfastsættelse begrundes med sociale hensyn, og der hjemles adgang til at regionalisere konsummælkpriserne.

Forslaget har været indgående drøftet i en række specialkomiteer. Det er især spørgsmålet om kvalitets- og sundhedsbestemmelserne og om adgangen til at fastsætte højestepriser, der har givet anledning til debat, idet det navnlig fra tysk side er gjort gældende, at sundhedsbestemmelser o.l. ikke hører hjemme i en markedsordning, men at de hører til de bestemmelser, der vil være at harmonisere i medfør af Romtraktatens art. 100 om harmonisering af medlemsstaternes lovgivning. En række lande er ligeledes gået imod den i forslaget indeholdte prisbestemmelse, idet den hævdes at betyde en indskrænkning i den medlemsstaterne ved traktaten hjemlede principielt frie adgang til fastsættelse af højestepriser.

Også på en række andre punkter har det vist sig vanskeligt at nå til enighed. Dette gælder således spørgsmålet om udformningen af bestemmelserne om sortsdefinitioner, betegnelser og emballageformer m.v., ligesom spørgsmålet om reglerne for handelen med mælk med tredielande har givet anledning til betydelige vanskeligheder.

Et i forhold til det oprindelige udkast stærkt ændret forslag til en konsummælkordning blev i februar 1971 forelagt for Rådet. Der blev her truffet principiel beslutning om gennemførelse af forslaget, og på grundlag af drøftelserne i Rådet er der udarbejdet et nyt, revideret forslag til markedsordningen for konsummælk, der forventes på ny at skulle behandles i Rådet og specialkomiteerne, inden forslaget kan endeligt vedtages. I det nu foreliggende forslag er der indføjet en bestemmelse om, at forordningen skal finde anvendelse fra 1. no-

vember 1971; men det kan næppe anses for givet, at denne frist vil blive overholdt.

De i det oprindelige forslag indeholdte sundhedsbestemmelser er under forslagets behandling udgået af teksten, og dette indebærer antagelig, at sundhedsbestemmelserne skal gøres til genstand for harmonisering i medfør af traktatens artikel 100. Indtil en sådan harmonisering har fundet sted, må det formodes, at de nationale sundhedsbestemmelser vil kunne opretholdes, når disse ikke diskriminerer mod importerede produkter, og dette vil i overgangsperioden kunne medføre indskrænkninger i den frie handel med konsummælk inden for fællesskabet.

Endvidere er de hidtidige prisfastsættelsesbestemmelser udeladt af teksten, og det må formodes at indebære, at medlemsstaterne vil have fri adgang til at fastsætte priser for mælk, dog at der ikke herigennem må lægges hindringer i vejen for den frie handel med mælk inden for Fællesmarkedet.

De væsentligste bestemmelser i det nu foreliggende forslag til en konsummælkordning er følgende:

Definitioner af mælk og af de forskellige mælkesorter, der må sælges i Fællesmarkedet.

Bestemmelse, hvorefter der skal fastsættes nærmere regler i henseende til kvalitet, sammensætning og markedsføring af konsummælk.

Bestemmelse om, at der for mælk, der anvendes til fremstilling af konsummælk, skal indføres et differentieret betalingssystem efter mælkens kvalitet.

Bestemmelse om handel med ubehandlet mælk til konsum.

Visse undtagelser fra bestemmelserne om fedtindholdet og om »beriget« skummetmælk.

Bemyndigelse for Kommissionen til at vidstede overgangsregler med gyldighed længst indtil 31. december 1973, samt til at udstede særregler for handelen med tredielande.

Ikrafttrædelsesbestemmelse (forordningen forudsættes at finde anvendelse fra 1. november 1971).

Ved vurderingen af Fællesmarkedets »konsummælkordning« må det haves for øje, at konsummælkordningen ikke er en markeds-

ordning i egentlig forstand. Selve de økonomiske rammer for konsummælkhandelen i fællesskabet er fastlagt i grundforordningen af 27. juni 1968, der omhandler såvel mælk som de øvrige mejeriprodukter. Grundforordningen indeholder ikke særlige regler for konsummælkhandelen, og inden for de af forordningen givne økonomiske rammer vil konsummælkhandelen mellem medlemsstaterne derfor blive principielt fri på samme måde som handelen med de øvrige mejeriprodukter. Gennem konsummælkordningen tilstræbes det i overensstemmelse med de almindelige principper i Fællesmarkedet at etablere et frit marked for konsummælk, således at enhver producent frit vil kunne sælge sine konsummælkprodukter overalt i Fællesmarkedet.

Handelen med konsummælk vil i princippet være omfattet af konkurrencereglerne i traktatens artikel 85-90, som angiver rammerne for adgangen til at indgå konkurrencebegrænsende aftaler. Der kan herom henvises til det af monopoltilsynet udarbejdede notat vedrørende »Mælkehandelen og EEC's konkurrenceregler«, der er optrykt som bilag 8 til betænkningen.

For fuldstændighedens skyld bør det måske nævnes, at Rådet i juli 1966 besluttede, at pro-

ducentprisen for mælk til konsummælk ikke må overskride prisen på produktionsmælk med mere end 0,5 RE/100 kg, og at der i begyndelsen af 1970 blev truffet principbeslutning om den frie handel over grænserne mellem medlemslandene med mælk i tankbiler på mere end 5.000 l under forudsætning af, at mælken overholder importlandets sundhedskrav. Sidstnævnte beslutning skulle være trådt i kraft pr. 1. august 1970, men ses endnu ikke at have været offentliggjort i Journal Officiel. Kravet om overholdelse af importlandets sundhedsbestemmelser vil formentlig indtil videre betyde en indskrænkning i den mellemstatslige handel.

Det skal sluttelig nævnes, at Storbritannien under forhandlingerne om optagelse i Fællesmarkedet har gjort spørgsmålet om opretholdelse af de engelske milk marketing boards, der er en monopolorganisation, hvorigennem langt den overvejende del af den britiske mælk opkøbes og afsættes, til et forhandlingsspørgsmål. Om man fra britisk side får held i disse bestræbelser, eller om det vil kunne øve nogen indflydelse på udformningen af den endelige konsummælkordning, er det imidlertid på nuværende tidspunkt ikke muligt at sige.

KAPITEL 13

Struktur og markedsforhold i visse lande

Udvalget har for at få oplysninger om konsummælkproduktionen og -handelen i de nordiske lande rettet henvendelse til *Svenska Mejeriernas Riksförening*, til *Norske Melkeproducenters Landsforbund* og til *Valio Mejeriernas Centrallag i Helsingfors*. Endvidere har udvalget gennem udenrigsministeriet indhentet oplysninger fra statskonsulent *Lars Aage Larsen i Bonn* og fra statskonsulent *Kaare Milthers i Haag* angående mælkeproduktionens tilrettelæggelse i Vesttyskland og i Holland.

De i det følgende indeholdte redegørelser vedrørende de enkelte lande er udarbejdet på grundlag af de fra ovennævnte modtagne oplysninger.

Sverige

Den centralisering af mejeribruget i retning af færre og større enheder, som har stået på i Sverige i en lang årrække, er skredet stærkt frem i de senere år. Ved udgangen af 1967 og 1968 fandtes der således henholdsvis 108 mejerier med 234 driftspladser og 86 mejerier med 201 driftspladser. Pr. 30/9 1969 var antallet af mejerier nedbragt til 69 med i alt 189 driftspladser. 65 af de 69 mejerier var andelsmejerier. Af det totale antal mejerier var 62 - repræsenterende 98,7 % af den totale indvejede mælkemængde - tilsluttet Svenska Mejeriernas Riksförening (SMR), hvis bestræbelser i øjeblikket går i retning af at samle hele mejeribruget i et landsomfattende foretagende.

Gennem SMR foregår der allerede i dag en vidtgående regulering af mejeribruget. Med henblik på at opnå en rationel tilrettelæggelse af indsamlingen af mælken og af distributionen af de færdige produkter er der således for hver af de tilsluttede mejerivirksomheder fastsat bestemte områder, inden for hvilke det enkelte mejeri har eneret på opkøb af leverandørmælk og på salg af mælk, fløde og mejeriprodukter. Det er ikke tilladt medlemmerne at konkurrere

inden for de andre medlemmers områder. Eventuelle suppleringskøb af mælk formidles på organisationsmæssig basis, ligesom SMR formidler salget af lokale overskudsproduktioner af mælk og mejeriprodukter, som medlemmerne er forpligtede til at afstå til Riksföreningen. Gennem en regional områdeinddeling i 5 områder og ved hjælp af fusionsdannelser inden for disse områder søger man at sikre forsyningen inden for områderne samt at nedbringe lokale over- resp. underskud.

Afregningsprisen til producenterne afhænger bl.a. af priserne på de forskellige mejeriprodukter, som fastsættes gennem de årlige jordbrugsforhandlinger. På grundlag af alle i betragtning kommende forhold fastsætter mejerierne periodevis forud grundprisen, der sæsonmæssigt varieres, således at man herigennem modvirker de store svingninger i mælkeproduktionen. Da langt den overvejende del af mælken indvejes af andelsmejerier, bliver det udbytte, producenterne opnår af mælken, afhængig af det driftsmæssige resultat af mejerivirksomheden. Mælk, der anvendes til konsummælk og til ost, giver under de herskende markedsforhold højere udbytte end smørmælken, og med henblik på en vis udjævning er der med hjemmel i statslige bestemmelser gennemført et system af udligningsafgifter og -tilskud, hvorved der sker en prismæssig udjævning af indtægterne mellem de enkelte mejerier og ved mælkens anvendelse til de forskellige formål.

For konsummælk, der sælges til videreforhandling, fastsætter statens jordbrugsnævn den højeste gennemsnitlige engrospris for hele landet. Med udgangspunkt i denne pris og på grundlag af forholdene i de forskellige dele af landet fastsætter SMR herefter med jordbrugsnævnets godkendelse engrospriserne for forskellige områder af landet. Disse priser kan variere med indtil 12 øre pr. liter og må ikke overskrides.

Udover den lige nævnte fastsættelse af engrospriserne finder der ikke nogen offentlig eller anden prisfastsættelse sted, og detailpriserne på konsummælk og fløde er således frie.

Langt den største del af mælken i Sverige sælges nu i engangsemballage, medens flasker praktisk **talt** ikke anvendes mere. I 1968 solgtes således over 90 % af mælken i engangsemballage. Statens jordbrugsnavn fastsætter de højeste tillæg, der må beregnes ved anvendelse af engangsemballage.

Der er ikke i Sverige foretaget undersøgelser af, hvilken størrelse af et konsummælkmejeri der under hensyn til den tekniske udvikling og transportforholdene må anses for den mest optimale. Den tekniske udvikling muliggør i dag meget store mejerier, men økonomiske faktorer, såsom konsumtionsområdets struktur og befolkningstæthed begrænser som oftest den optimale størrelse af mejeriet. Der findes i dag i Sverige konsummælkmejerier med en daglig indvejning på 300.000 liter, og det påregnes, at der i fremtiden vil blive bygget **konsummælkmejerier** med en kapacitet på 500.000 liter pr. dag.

Ordningen i nogle større forbrugsområder:

I *Storstockholm*, der har ca. 1,3 mill. indbyggere, findes der i dag 4 mejerier, som alle er rene konsummælkmejerier. Disse 4 mejerier ejes af Mjölkccentralen og indvejer tilsammen 270 mill. kg mælk pr. år. Mjölkccentralen ejer samtlige mejerier i Stockholm len og 8 andre len i Mellem Sverige med en samlet indvejning på 850 mill. kg mælk pr. år. Heraf indsamles ca. 60 % ved hjælp af tankvogne.

I *Malmøområdet*, som har ca. 350.000 indbyggere, findes to mejerier, hvoraf et er privatejet. Det andet mejeri er en stor mejerifusion med mange driftspladser og stor mælkeindvejning.

I *Goteborgområdet* med godt 600.000 indbyggere findes to mejerier, der er fusionerede, og som ligeledes råder over mange driftspladser og stor mælkeindvejning.

Norge

Siden begyndelsen af 1930'erne har mejeribrug i Norge været organiseret i distriktsvise producentorganisationer - mælkecentraler - med en fælles toporganisation, Norske Melkeproducenters Landsforbund.

Samtlige mejerier i Norge er andelsmejerier,

der ejes og drives af mælkeproducenterne, og alle mejerier er medlemmer af en mælkecentral, hvoraf der findes 8 i hele landet. Hver enkelt mælkecentral er medlem af Landsforbundet og af Norske Meieriers Salgssentral, der varetager den markedsregulerende virksomhed gennem en fælles styrelse, Meieribrukets Sentralstyre, som er sammensat af Landsforbundets og Salgssentralens styrelser.

Antallet af mejerier er i de senere år reduceret stærkt og udgjorde i 1967 ca. 260. Medens hvert mejeri indtil for få år siden havde salg af mælk og fløde inden for sit lokale område, var der i 1967 kun 236 mejerier, der havde salg af konsummælk, og heraf fik ca. 30 mejerier konsummælkprodukter leveret fra andre anlæg. Hovedparten af mejerierne har en forholdsvis ringe konsummælkomsætning. Således havde 153 mejerier i 1967 en omsætning af helmælk på under 1 mill. liter pr. år, eller i gennemsnit 350.000 liter pr. år svarende til et dagligt salg på 1200 liter. Af de nævnte 153 mejerier havde 80 mejerier en indvejet mælke-mængde på over 4 mill. liter pr. år, således at langt den største del af den indvejede mælk på disse mejerier blev anvendt til produktion af ost eller smør.

Den totale indvejede mælke-mængde udgjorde i 1967 omkring 1500 mill. liter, hvoraf lige godt halvdelen anvendtes til konsum. Det gennemsnitlige mælkeforbrug beregnet som liter helmælk er i de seneste 10 år steget fra ca. 215 liter til 226 liter årligt pr. indbygger.

Der er i princippet fri adgang til detailhandel med mælk og fløde, og antallet af forhandlere, der er stigende, udgjorde i 1967 ca. 13.800 med et gennemsnitligt dagligt salg af helmælk på 120 liter og med et gennemsnitligt antal forbrugere pr. udsalg på 236.

Engrosdistributionen varierer ifølge sagens natur stærkt fra sted til sted - i nogle egne bliver mælk og fløde således kun leveret nogle få gange om ugen. Prisforskrifterne hjemler adgang til at beregne en leveringsafgift på 2 kr. pr. levering, når leverancen udgør mindre end 75 liter helmælk og kultermælk; men denne adgang praktiseres dog tilsyneladende noget forskelligt fra sted til sted. Returnering af usolgt mælk og fløde finder kun sted i yderst begrænset omfang.

Der findes i alt 16 forskellige typer mælk og fløde på det norske marked. Man skønner, at ca. 80 % af helmælken ved udgangen af 1967 blev solgt i engangsemballage. Der fand-

tes pr. 1/2 1968 4 typer engangsemballage til helmælk, hvoraf firkantkarton var den mest almindelige.

Gennem Landsforbundet foretages der en landsomfattende prisudjævning mellem de forskellige mælkeanvendelser på grundlag af en ensartet »rigsgrundpris«, og inden for de enkelte mælkecentraler foretages prisudjævningen mellem de enkelte mejerier af vedkommende mælkecentral. Gennem dette system bliver de enkelte mejerier mere eller mindre uafhængige af den konkrete mælkeanvendelse, men samtidig giver systemet mælkecentralerne mulighed for at bedømme de enkelte mejeriers driftsresultater og kan herigennem danne grundlag for en rationalisering af mejeribruget. Gennem prisudjævningen sker der samtidig en fordeling af de betydelige beløb, som overføres fra staten til mejeribruget - bl.a. til bedring af mælkeprisen for producenterne (i 1969/70 ca. 400 mill. kr.) og til nedsættelse af forbrugerprisen. Disse sidste forbrugersubsidier udgjorde pr. 1/7 1968 37,3 øre pr. liter helmælk og 12,5 øre pr. liter skummetmælk.

For de vigtigste mejeriprodukter fastsætter prisdirektoratet maksimalpriser såvel til detailist som til forbruger, således at detailhandler-avancen herigennem også er undergivet prisdirektoratets bestemmelse. For de konsummælkprodukter, som ikke er genstand for maksimalprisfastsættelse af prisdirektoratet, fastsætter Landsforbundet »noteringspriser«, der anses for lige så bindende som prisdirektoratets maksimalpriser. De af prisdirektoratet fastsatte maksimalpriser er gældende for hele landet, idet der ydes et fragttilskud ved levering af mælk og fløde til forhandlere i tilfælde, hvor fragten er væsentlig højere end den i prisen indregnede udbringningsmargen.

For mælk og fløde leveret i engangsemballage kan der til priserne for salg i løst mål beregnes et rimeligt pristillæg. Tillægget må ikke i noget tilfælde være større end 13 øre pr. liter ved levering i 1/1 liters pakning og 11 øre pr. liter ved levering i 2/1 liters pakning.

Finland

Størstedelen af de finske mejerier er andelsmejerier. Mælk m.v. udbringes normalt kun en gang om dagen til detailhandlerne, og der er i almindelighed ikke adgang til at returnere usolgt mælk. Socialministeriet fastsætter detail-

priser og detailavancer for de flydende mælkeprodukter. I 1967 solgtes 47,1 % af mælken i løsmål og resten som aftappet mælk. Heraf var 19,4 % i flaske, 39,6 % i karton og 41 % i plastposer, der vinder frem på flaskens bekostning.

Mælkeforsyningen i Helsingforsområdet:

Området, der har omkring 700.000 indbyggere, forsynes af 4 mejerier, hvoraf dog det ene i 1966 kun havde en andel på ca. 3 %. To af de andre mejerier ejes af de kooperative virksomheder, Valio Mejeriernas Centrallag, der har godt 50 % af forsyningen, og Andelsaffären Elanto, der har 28-30 % af områdets forsyning. Begge disse virksomheder har egne mejerier, brødfabrikker samt andre levnedsmiddelfabrikker m.v. Endvidere har virksomhederne et udstrakt net af egne butikker, hvorfra virksomhedernes produkter afsættes.

Elanto, der blev grundlagt i 1905, råder foruden over det i Helsingfors beliggende Centralmejeri over 9 landmejerier, alle i en afstand af 50 til 100 km fra Helsingfors. Disse mejerier indvejer årligt ca. 94 mill. liter mælk, således at Elanto råder over tilstrækkelig mælk til forsyning af egne butikker. I 1969 solgte Elanto mælk og andre mejeriprodukter fra i alt 388 butikker, der fordelte sig således:

	1969
1. Mælke- og brødbutikker	93
2. { Levnedsmiddelbutikker	69
{ Delikatesseforretninger	89
»Snabbköp«	131
3. { Supermarkeder	2
{ Varehuse	4
I alt 388	

Herudover leverer Elanto mælk m.v. til 32 egne restaurationer samt til 67 skoler, sygehuse m.v.

Antallet af butikker er nedadgående, idet udviklingen går i retning af at erstatte små butikker med supermarkeder.

Varesortimentet i butikkerne i gruppe 1 og 2 er - foruden mælk og fløde - færdigpakkede levnedsmidler, der ikke afgiver lugt eller smag, men således at varesortimentet er noget større i gruppe 2 end i gruppe 1.

Det gennemsnitlige salg af flydende mælkeprodukter pr. butik er 270 liter pr. dag, idet salget varierer fra 100 til 2.000 liter pr. dag.

Omsætningen pr. butik i gruppe 1 og 2 var i 1969 gennemsnitlig FM 50.000, hvoraf mejeriprodukterne udgjorde ca. 18 til 20 %.

Vesttyskland

Antallet af mejerier er fra 1955 til 1967 faldet fra 3.153 til 1.860 og udgjorde ved udgangen af 1969 skønsmæssigt 1.700. Da indvejen i samme periode har været stærkt stigende, er den gennemsnitlige årligt indvejede mælkemængde pr. mejeri i perioden forøget fra ca. 4.000 tons til 11.100 tons.

Koncentrationen har været særlig stærk inden for konsummælkmejerierne, hvis antal fra 1955 til 1967 er faldet fra 436 til 131 mejerier.

Omkring 80 % af mejerierne er andelsmejerier eller selskaber med kooperativ karakter, 18 % enkeltfirmaer m.v. og resten aktieselskaber.

Vesttyskland er Vesteuropas næststørste mælkeproducent med en total mælkeproduktion i juli-året 1968/69 på 22,1 mill. tons, hvoraf 83,5 % eller 18,4 mill. tons blev leveret til mejerierne. Producentprisen for den til mejerierne leverede mælk er næsten ens over hele forbundsområdet, idet der gennem et system af udligningsafgifter og -tilskud sker en udligning af mælkeudbyttet for mælk, der anvendes henholdsvis til fremstilling af konsummælk og produktionsmælken.

Handelen med konsummælk har i henved 30 år på gennemgribende måde været reguleret af det offentlige med det formål at sikre forbrugerne sundhedsmæssigt gode varer til rimelige priser. Denne regulering indebar bl.a., at der for hvert enkelt mejeri var fastsat et bestemt leverandørområde og afsætningsområde, idet landmændene var forpligtede til at levere mælken til et bestemt mejeri inden for området, ligesom mælkehandlerne var henvist til at skaffe sig mælk fra det mejeri, som blev anvist. Herved opnåedes en rationalisering af indsamlingen og af den mejerimæssige behandling af mælken samt af afsætningen af de færdige produkter.

Endvidere fastsatte forbundsregeringen engros- og detailpriser for mælk. De således fastsatte priser var ens for hele forbundsområdet.

Denne ordning af konsummælkhandelen i Vesttyskland blev ophævet pr. 1. april 1970 som et led i den konsummælkordning, der igennem flere år har været under forberedelse i Fællesmarkedet.

Inden ophævelsen af den tyske ordning var der forberedt et system af private aftaler, hvorved man ville søge at erstatte det tidligere lovbundne regionale afsætningsmonopol med egentlige karteller for drikkemælk. Forsøget hindredes i første omgang ved det tyske monopohtilsyns indskriden, men ved en forordning har regeringen siden da henført bearbejdet mælk til de basis-landbrugsprodukter, der er fritaget for kartellovens forbud. Det understreges imidlertid fra tysk side, at det ikke herved er tilsigtet at anfægte princippet om den frie konkurrence mellem mejerierne, men at formålet bl.a. er at bidrage til en rationel og omkostningssænkende opdeling i leverings- og forbrugerområder. Gennem denne forordning er der banet vej for aftaler om produktion, afsætning, lagring og forarbejdning af mælk, når aftalerne ikke udelukker konkurrence, og når de ikke indeholder prisaftaler, og der har i kraft heraf allerede fundet flere fusioner sted inden for mejerisektoren i Vesttyskland. Således er et nyt stormejeri i Ruhr-distriktet omfattende ca. 40 mindre mejerier fornyligt taget i brug til forsyning af de tætbefolkede områder omkring Bochum-Dortmund. Endvidere har en lang række mejerier i Nordrhein-Westfalen dannet en mælkering (Milchring) med det formål at udnytte fordelene ved et koordineret samarbejde mellem mejerierne i landsdelen.

Den ovennævnte fastprisordning for konsummælk blev pr. 1. februar 1971 erstattet med en minimumspris ab mejeri for mælk i løsvægt og i »simpel emballage« (einfache Verpackungen), medens prisen for alle andre former for mælk samtidig blev frigivet såvel på engros- som på detailhandelsniveau.

Holland

Antallet af konsummælkmejerier er i tiden 1958 til 1969 faldet fra 470 til 228. En væsentlig del af disse mejerier havde dog ikke egen produktion af konsummælk, således at de tilsvarende tal for mejerier med egen konsummælkproduktion var henholdsvis 286 og 122, hvilket svarer til en nedgang i perioden på knap 60 %. Hovedparten af de egentlige konsummælkmejerier er forholdsvis små. Således havde 45 mejerier en produktion på under 5 mill. kg pr. år, medens 48 mejerier havde en produktion på 5 til 20 mill. kg pr. år og 29 mejerier en produktion på over 20 mill. kg pr. år.

Det samlede antal mejerier udgjorde ultimo 1968 337, hvoraf 246 var andelsmejerier.

I de fleste byer findes kun et konsummælk-mejeri. Hvor der undtagelsesvis i de største byer er flere virksomheder, er konkurrencen mellem disse som regel en del begrænset. Forholdene i det store vestlige konsummælkområde præges af leverandørorganisationen CMC, der for egne medlemmer indvejer ca. 700 mill. kg mælk årligt. CMC har indflydelse i ialt 40 virksomheder, der foruden konsummælk fremstiller mejeriprodukter, limonade og iscreme.

Der er i princippet fri konkurrence i afsætningen af konsummælk, og der findes ikke nogen form for mælkeordninger, således som de f.eks. kendes i Vesttyskland eller Danmark.

Hovedparten af detailhandelen sker gennem kørende mælkemænd, der som hovedregel er selvstændige forhandlere. I 1969 blev således 83 % af mælken solgt på denne måde, medens kun 4 % blev solgt gennem ismejerier. 8 % solgtes gennem supermarkeder og andre levnedsmiddelbutikker. Der er ikke tale om leveringspligt for mejerierne, og der har hidtil været en vis tilbageholdenhed hos mejerierne med hensyn til salg til supermarkeder og levnedsmiddelbutikker.

Mælk udbringes som hovedregel kun én gang dagligt til detailhandlerne, og der er normalt ikke adgang til returnering af usolgt mælk.

I 1969 blev 93 % af mælken solgt som aftappet mælk. Af den aftappede pasteuriserede mælk solgtes 72,3 % i flaske, 12,5 % i karton og 15,2 % i plastposer.

Økonomiministeriet fastsætter maksimalpriser for konsummælk, herunder avancer i de forskellige led, men inden for disse grænser er prisdannelsen i øvrigt fri. Der tillades en merpris ved anvendelse af karton i forhold til flaske på 2 et. (4 øre) pr. helliter karton, hvorimod der ikke tillades en merpris for plastposer. Ved en forordning, der trådte i kraft den 17. november 1970, og som gælder indtil 1. august 1971, er der indført hjemmel til at fastsætte minimumspriser for emballeret mælk i områder, hvor en urimelig priskonkurrence gør sig gældende. Forordningen tager sigte på at beskytte mælkehandelen mod en slagvarekonkurrence, der antages i sidste instans ikke vil være til gavn for forbrugerne. Bemyndigelsen til at fastsætte minimumspriser er — medio januar 1971 - ikke bragt i anvendelse.

Udviklingen i Holland går ligesom i det øvrige Vesteuropa i retning af stadig færre og større enheder, uden at der dog er tale om, at en bestemt størrelse mejeri anses som optimal. Udviklingen tenderer imod, at sammenhængende byområder får én virksomhed til forsyning af området.

USA

Som bilag 15 til betænkningen er optrykt nogle afsnit af en af afdelingsleder P. Rønkilde Poulsen, Statens Forsøgsmejeri, udarbejdet rapport over en studierejse til U.S.A. i efteråret 1965.

Udvalgets overvejelser og konklusioner

Problemerne i forbindelse med detailhandelen med mælk og fløde er behandlet i den af udvalget i januar 1969 afgivne delbetænkning, på grundlag af hvilken der pr. 1. januar 1971 er gennemført en fuldstændig liberalisering af detailmælkehandelen.

Nærværende betænkning omfatter derfor alene engrosmælkehandelens forhold.

1 delbetænkningens kapitel 3 om lovgivningen om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde er der redegjort nærmere for baggrunden for den første mælkelov af 1940 og for de foranstaltninger, der er gennemført i medfør af denne lov. Det fremgår heraf, at en stærkt omkostningskrævende konkurrence inden for mælkehandelen havde medført en betydelig forskel mellem leverandørprisen for mælk og detailprisen i byerne. Konkurrencen gav sig bl.a. udslag i, at mejerierne støttede oprettelsen af detailbutikker og etablerede detailvogns-ruter i de forskellige bykvarterer, hvorved omsætningen blev spredt over et stort antal forhandlere med gennemgående meget ringe omsætning. Følgen var ikke blot høje omkostninger og ringe indtjening i detailhandelen, men også en forøgelse af mejeriernes distributionsomkostninger, hvortil kom, at mejeriernes omkostninger blev drevet op ved en udvidelse af ydelserne til kunderne, f.eks. udstrakt returtagning af usolgte varer, tab på långivning til detaillister etc. På denne baggrund blev det ansat for nødvendigt gennem en dybtgående centralisering af byernes mælkehandel at søge forskellen mellem leverandørprisen og detailprisen indsnævret.

For engroshandelens vedkommende måtte centraliseringen ske derved, at mælkens behandling blev baseret på færre og større mejerier, der dels gennem en større omsætning pr. virksomhed og dels gennem en gennemgribende rationalisering af distributionssystemet ville blive i stand til at nedbringe omkostningerne

pr. salgsenhed. Med dette for øje blev der i årene efter 1940 gennemført en betydelig reduktion af antallet af konsummælkmejerier og dermed en rationalisering af engroshandelen med mælk og fløde. På grundlag af 1940-loven blev der i de fleste byer gennemført mælkeordninger, hvorved kommunalbestyrelsen gav et eller flere mejerier eneret på handel med mælk i kommunen. Såvel i disse byer som i byer, hvor der ikke gennemførtes egentlige koncessionsordninger, var kontrollen med mælkehandelen, herunder prisgodkendelsen, henlagt til kommunalbestyrelsen. Det er utvivlsomt, at der herigennem opnåedes meget væsentlige besparelser i omkostningerne i engrosleddet.

Under hensyn bl.a. til de prismæssige fordele, der gennem disse ordninger var opnået for forbrugerne, anbefalede et flertal inden for 1949-kommissionen derfor, at man videreførte den stedfundne rationalisering af mælkehandelen, og ved mælkeloven af 23. maj 1958 blev de hidtidige principper for rationalisering af mælkehandelen stort set opretholdt uændret.

Efter 1958-lovens ikrafttræden er der sket en fortsat rationalisering af mælkehandelen i byerne, men det er vanskeligt nøjagtigt at afgøre, hvor stor en andel mælkeloven har haft i denne udvikling. Den samme tendens til driftskoncentration kan spores inden for det øvrige mejeribrug - såvel som i erhvervslivet som helhed - og det er navnlig i de senere år blevet åbenbart, at driftskoncentrationen i højere grad er styret af den teknologiske udvikling, der såvel omkostnings- som produktudviklingsmæssigt er til gunst for stordriftsforetagender.

Udvalget har nærmere overvejet, hvorvidt de forudsætninger, der lå til grund for mælkeloven af 1940 og for dennes videreførelse i 1958, fortsat er til stede, og er kommet til det resultat, at forudsætningerne er afgørende ændret på en række væsentlige punkter.

For det første skal det fremhæves, at det totale antal mejerianlæg i Danmark i årene 1958-67, som anført i udvalgets betænkning I, side 53, er faldet fra 1422 til 799. Pr. 1. februar 1971 var antallet faldet til 597, jfr. fodnoten til kapitel 4, side 15. Det må forudses, at driftskoncentrationen vil blive yderligere forstærket i de kommende år som følge af den kraftige teknologiske udvikling inden for mejeribrug, der gør anvendelsen af store anlæg fordelagtig såvel ud fra omkostnings- som kvalitetsmæssige hensyn. Som det fremgår af fremstillingen i kapitel 9 om den fremtidige mejeristruktur, skønnes det fra sagkyndig side, at der i 1975 kun vil være i alt 210 mejerier tilbage i hele landet.

For det andet er det forhold, at så godt som alle mejerier tidligere havde egen produktion af konsummælk, væsentligt ændret, navnlig efter ikrafttrædelsen af de skærpede sundhedsbestemmelser i slutningen af 1967. I marts 1970 fandtes der således kun 232 mejerier med egen produktion af konsummælk, hvoraf 120 endog kun havde en omsætning på 1 mill. liter pr. år eller derunder. Det er som nærmere omtalt i kapitel 9 fra sagkyndig side anslået, at antallet af konsummælkmejerier i 1975 vil være reduceret til omkring 50 mejerier med et gennemsnitligt årligt salg på 15 mill. kg. Det antages imidlertid fra sagkyndig side, at udviklingen ikke vil være standset hermed, idet den teknologiske udvikling allerede i dag bevirker, at konsummælkmejerier med et årligt salg på over 100 mill. kg kan opnå en bedre rentabilitet, og der vil derfor også efter 1975 ske en yderligere koncentration.

Den samme tendens til stigende driftskoncentration gør sig i øvrigt også gældende i udlandet, jfr. fremstillingen i kapitel 13 om struktur- og markedsforhold i visse lande.

For det tredje bør nævnes den udvikling, der har fundet sted inden for detailhandelen, og som er baggrunden for ophævelsen af de bestemmelser i mælkeloven, som har reguleret forholdene for detailhandelen med mælk. Den udvikling, der vil følge af den frie adgang til detailhandel med mælk, vil utvivlsomt få afgørende indflydelse på konkurrenceforholdene mellem mejerierne.

Der er i udvalget enighed om, at en tilbagevenden til forholdene i 1930'erne, der som omtalt bl.a. var præget af mejeriernes konkurrence om oprettelse af mælkeudsalg og detailvognsruter, ikke er tænkelig. Der er imidlertid

i udvalget en noget forskellig opfattelse af, hvorledes konkurrencen mellem mejerierne vil udvikle sig på baggrund af de strukturændringer i detailhandelen, frigivelsen af detailsalget af mælk har åbnet mulighed for.

Virkningerne af den frie adgang til detailhandel med mælk kan endnu ikke fuldt ud overses, men visse udviklingstendenser må anses for overvejende sandsynlige. Alt tyder på, at antallet af egentlige specialforretninger vil blive reduceret. En del mælkeudsalg vil ophøre, og de forretninger, der bliver tilbage, vil efterhånden i stor udstrækning miste deres karakter af specialforretninger ved, at varesortimentet udvides. De betydelige omkostninger, der er forbundet med driften af detailvognssalg, vil sandsynligvis medføre en vis tilbagegang i salget fra mælkevogne. Samtidig vil et stort antal blandede levnedsmiddelforretninger påbegynde forhandling af mælk og fløde. Der vil således være en tendens til en ændring af mejeriernes kundekreds fra specielle mælkeudsalg og detailvogne til forretninger, i hvilke mælkesalget indgår som en del af et bredt varesortiment.

Der må yderligere tages hensyn til to udviklingstendenser inden for detailhandelen. Den ene er udviklingen i retning af større butikker og de koncentrationstendenser, der viser sig i udbredelsen af butikskæder og i samarbejde i form af frivillige salgskæder eller indkøbsforeninger. Denne udvikling fører i retning af, at mejerierne kan komme til at stå over for færre og større kunder end i dag.

Den anden tendens står i forbindelse med den »brancheglidning«, som er et typisk træk i detailhandelen i dag. Den tidligere ret faste afgrænsning i varesortiment i de forskellige grene af detailhandelen udviskes efterhånden. Det kan betyde, at et stort antal forretninger kan vise sig interesseret i at påbegynde salg af mælk og fløde, selv om den enkelte forretnings omsætning af disse varer måske ikke kan påregnes at blive synderlig stor.

Udviklingen kan således medføre, at mejerierne på den ene side får et antal meget store og på den anden side et antal måske ret små kunder. Til de sidste horer desuden kantiner, institutioner m.v., som mejerierne også i dag har som kunder.

Nogle af udvalgets medlemmer har den opfattelse, at strukturændringerne i detailhandelen vil tilskynde mejerierne til en gennemgribende rationalisering af distributionen. Denne

opfattelse støttes af den udvikling, som har kunnet iagttages inden for andre erhvervsområder, f.eks. inden for kolonialengroshandelen, som i stor udstrækning forsyner de samme forretninger, som vil udgøre mejeriernes fremtidige kundekreds. I deres indbyrdes konkurrence vil mejerierne være tilskyndet til først og fremmest at søge at sikre sig de større forhandlere som kunder. Disse forretninger, bl.a. kædebutikker og supermarkeder, er prisbevidste, og samtidig muliggør ordrestørrelse og en rationel tilrettelæggelse af leveringerne til disse kunder betydelige omkostningsbesparelser. I udvalgets betænkning I er det påvist, at distributionsomkostningerne er stærkt afhængige af leveringsstørrelse, antallet af stop og betalingsformidlingen, men - inden for rimelige afstande - i mindre grad af kørselslængden. Der henvises desuden til oplysningerne i kapitel 6 om omkostningerne ved en forskellig tilrettelæggelse af distributionen.

Samtidig med de besparelser, der muliggøres af en rationel tilrettelæggelse af distributionen til de større forhandlere, vil det dog muligvis kunne blive et problem for mejerierne, at et stort antal forhandlere med et forholdsvis ringe mælkesalg, kan ønske levering. Ved mælkeloven af 4. juni 1969 blev det bestemt, at der fra 1. januar 1971 skulle fastsættes leveringsbetingelser for mælk og fløde til videresalg gennem detailhandel, marketenderier etc. med henblik på at modvirke, at mælkesalget blev spredt over så stort et antal detailforretninger, at distributionsomkostningerne blev væsentligt forøget. Ved ophævelse af mælkeloven vil det, såfremt leveringsbetingelserne ikke aftales mellem mejerierne, være konkurrencen, som bestemmer salgsvilkårene til de forskellige kundegrupper. Mejeriernes salgsvilkår må i en konkurrencesituation differentieres således, at priserne svarer til de omkostninger, der er forbundet med levering til de forskellige kundekategorier. Der er derfor ingen anledning til at befrygte en overdreven spredning af mælkesalget med deraf følgende fordyrelse af distributionen. Det må desuden tages i betragtning, at også konkurrencen i detailhandelen vil virke til at sætte rimelige grænser for spredning af omsætningen.

Andre medlemmer af udvalget er af den mening, at der - omend detailhandelens struktur ændres - må befrygtes en udvikling af samme karakter som i 1930'erne. Ved en fuldstændig ophævelse af mælkeloven vil der ikke kunne

bestå offentligt kontrollerede leveringsbetingelser inden for mejeribranchen. Følgen vil kunne blive en uhensigtsmæssig spredning af detailmælkehandelen på små og til formålet uhensigtsmæssige forretninger med deraf følgende forringet service over for forbrugerne og et dyrt, stort og overflødigt distributionsapparat.

Under drøftelserne i udvalget er det blevet hævdet, at en opretholdelse af mælkeloven i væsentlig grad vil hæmme den fremtidige koncentration af konsummælke mejerierne, som den teknologiske udvikling gør mulig.

Der er herunder henvist til, at kommunalpolitiske interesser i at fastholde virksomheder inden for kommunen kan gå i modsat retning af de drifts- eller samfundsøkonomiske hensyn, der er bestemmende for driftskoncentrationen. Større vægt bør dog tillægges det forhold, at mejerier, der har et beskyttet afsætningsområde i kraft af mælkeloven, ikke har den tilskyndelse til driftskoncentration, som friere forhold kunne medføre. Heroverfor har andre udvalgsmedlemmer hævdet, at erfaringer indhøstet under de gældende koncessionsordninger viser, at disse ikke har stillet sig i vejen for en tilfredsstillende udvikling af de danske konsummælke mejerier.

I samme forbindelse er det i udvalgets diskussioner blevet hævdet, at det koncessionerede system - og dermed mælkeloven - har hæmmet produktudviklingen. Konkurrencemomentet må spille en væsentlig rolle for produktudviklingens hastighed. De begrænsede afsætningsmuligheder i forbindelse med den manglende konkurrence inden for alle de større forbrugsområder, som er en konsekvens af mælkeloven, kan næppe siges at virke fremmende for markedsføringen af nye produkter, og det må derfor antages, at den gældende mælkelov i nogen grad har hæmmet produktudviklingen.

Heroverfor har andre udvalgsmedlemmer hævdet, at koncessionsordningerne har medvirket til, at produktudviklingen er foregået på en naturlig og rentabel måde, hvorimod man kunne befrygte, at friere forhold ville medføre en så uhemmet frembringelse af nye produkter (eller varianter), at der ville opstå et samfundsøkonomisk spild.

Fra den traditionelle detailmælkehandels side er der i denne forbindelse givet udtryk for en vis uvilje mod en for omfattende udvidelse af varesortimentet med specialprodukter, der kun kan afsættes i ganske ringe omfang.

Som det fremgår af kapitel 11 om kommu-

nalreformens virkninger for mælkeloven, har kommunalreformen medført, at mælkelovens gyldighedsområde kun i 22 af de i alt 117 kommuner, der pr. 1. april 1970 var omfattet af mælkeloven, følger de nye kommunegrænser. I de resterende kommuner gælder mælkeloven kun i et begrænset område, hvilket har medført, at der i de enkelte kommuner gælder forskellige regler for mælkehandelen. Opretholdelsen af en speciel lovgivning for handelen med mælk og fløde vil derfor nødvendiggøre en ændret afgrænsning af mælkelovens område. Den eneste mulighed, der ud fra et praktisk administrativt synspunkt i så henseende frembyder sig, er at udvide mælkelovens nuværende gyldighedsområde, således at de geografiske grænser for mælkeloven bliver sammenfaldende med kommunegrænserne. En udvidelse af området for mælkeloven til at omfatte hele det kommunale område, der i dag er delvist omfattet af mælkeloven, ville imidlertid medføre, at loven, der hidtil har taget sigte på byernes forsyning, ville komme til at omfatte betydelige landdistrikter, hvor der efter udvalgets opfattelse ikke er behov for en særlig lovgivning.

Den foran beskrevne udvikling i retning af større driftskoncentration gør opretholdelsen af den kommunale prisgodkendelse problematisk. Mange steder i landet er forholdet allerede i dag det, at et enkelt mejeri forsyner flere kommuner eller byområder, og ved den fortsatte driftskoncentration vil dette forhold blive yderligere accentueret. En opretholdelse af den kommunale prisgodkendelse vil i stigende grad have til følge, at et enkelt mejeri må forhandle med flere kommunalbestyrelser om prisen i de enkelte kommuner, eller at prisgodkendelsen skulle foretages af flere kommuner i forening, hvad der efter udvalgets opfattelse ikke kan anses for hensigtsmæssigt. Kun i de færreste byer vil der i løbet af få år være mere end 1 konsummælkmejeri tilbage, og der vil derfor næppe være mulighed for en effektiv kommunal prisgodkendelse. Den svækkelse i kommunernes forhandlingsposition over for mejerierne, der er en følge af koncentrationen, modvirkes måske i nogen grad af kommunalreformen, derved at kommuneantallet og konsummælkmejeriantallet er blevet omtrent ligeligt, men når den forudsatte koncentration inden for konsummælkmejerierne i løbet af få år er slået helt igennem, vil antallet af mælkelovskommuner være mere end dobbelt så stort som mejeriantallet.

Den undersøgelse, som udvalget (jfr. kapitel 3) har foretaget af de af kommunalbestyrelserne anvendte principper for prisgodkendelsen viser, at mange kommunalbestyrelser ikke har mulighed for at foretage en effektiv vurdering af mælkeprisen, idet man som oftest savner den fornødne sagkundskab. Den i kapitel 4 foretagne prissammenligning udviser meget betydelige prisforskelle, som antagelig i nogen grad må tilskrives manglende effektivitet i forbindelse med den kommunale prisgodkendelse. En effektiv priskontrol forudsætter en dybtgående analyse af mejeriregnskaberne, men dette vanskeliggøres bl.a. af, at de fleste mejerier sammen med konsummælk og -fløde i vidt omfang fremstiller varer, der ikke omfattes af mælkeloven eller af den kommunale prisgodkendelse.

Mangelen på kvalificeret sagkundskab vil måske nok i nogen grad blive afhjulpet som følge af kommunalreformen, idet de nye og større kommuner kan påregnes i højere grad at disponere over den fornødne driftsøkonomiske ekspertise. Imidlertid har Kommunernes Landsforening, efter at spørgsmålet om det kommunale indseende med mælkehandelen har været drøftet i bestyrelsen, i den som bilag 11 til betænkningen optrykte skrivelse af 7. december 1970 meddelt udvalget, at det bl.a. som følge af den stedfindende mejerikoncentration ikke fremover vil være muligt for kommunerne at administrere mælkeordninger som de nuværende, og at det herefter ikke bør være en kommunal opgave at føre indseende med engros mælkehandelen.

På denne baggrund finder udvalget det ikke muligt at opretholde den kommunale prisgodkendelse for mælk.

Ved indenrigsministeriets bekendtgørelse af 13. september 1967 om mælk og fløde samt mælkevarer (konsummælkprodukter), der trådte i kraft den 1. oktober 1967, er der gennemført ensartede, landsomfattende sundhedsbestemmelser, hvorefter mælk, der er fremstillet i overensstemmelse med og opfylder bekendtgørelsens forskrifter, og som har været underkastet den forudsatte kontrol, kan forhandles overalt i landet. De skærpede sundhedsbestemmelser, som bekendtgørelsen har indført, vil antagelig forhindre, at der etableres en lang række relativt små konsummælkmejerier, således som det var tilfældet før mælkeloven af 1940. På den anden side vil den forstærkende tendens til centralisering af mejeribruget, som de nye sundhedsbestemmelser indebærer, i

nogen grad blive modvirket ved en opretholdelse af mælkeloven, idet mælk, selv om den opfylder bekendtgørelsens forskrifter, ikke kan sælges i de af mælkeloven omfattede kommuner uden kommunalbestyrelsens tilladelse.

Mælkens holdbarhed er i dag væsentligt forbedret, og danske mejerier har nu mulighed for at fremstille mælk med 8 dages holdbarhed eller mere under forudsætning af, at kølekæden opretholdes ubrudt. De teknologiske og hygiejniske fremskridt med hensyn til behandling og transport samt anvendelsen af engangsemballage muliggør, at behandlingen og aftapningen af mælk i dag kan foregå på større mejerier, der ligger fjernt fra forbrugsområderne. Der er derfor ikke det samme behov for at opretholde mejerier til forsyning af de enkelte byer eller forsyningsområder som under tidligere tiders forhold.

Der er ved mælkeloven af 4. juni 1969 gennemført en liberalisering af detailhandelen med mælk og fløde. De gældende bestemmelser om engroshandelen medfører imidlertid, at handlende inden for de af mælkeloven omfattede områder er henvist til at købe mælk fra det eller de mejerier, der anvises af kommunalbestyrelsen. Så længe mælkelovens lukkede områder opretholdes, hæmmes konkurrencen i detailledet. Det synes at ville være en logisk konsekvens af frigivelsen af detailhandelen, at engroshandelen ligeledes frigives. Den kommunale regulering af detailhandelen kunne motiveres med, at den lokale sagkundskab i særlig grad var af betydning. De samme hensyn gør sig ikke gældende, hvor det drejer sig om engroshandelen, og med frigivelsen af detailhandelen er det væsentligste motiv for den kommunale regulering bortfaldet.

Udvalget har overvejet de konsekvenser, som Danmarks eventuelle indtræden i Fællesmarkedet vil medføre for opretholdelsen af den gældende mælkelov og af de i kraft af denne gennemførte mælkeordninger. Selv om Fællesmarkedets bestemmelser inden for dette område antagelig først vil få fuld virkning for Danmark efter udløbet af en overgangsperiode, må det, såfremt Danmark bliver medlem af Fællesmarkedet, anses for betydningsfuldt, at der ved en eventuel revision af mælkeloven i muligt omfang tages hensyn til de gældende regler i Fællesmarkedet, således at konsummælkmejerierne så tidligt som muligt kan forberede sig på de vilkår, de vil møde i Fællesmarkedet. Som det fremgår af kapitel 12 om

Fællesmarkedets konsummælkordning, er der endnu ikke opnået fuldstændig enighed om konsummælkordningen i Fællesmarkedet, men der stiles imod, at ordningen med eventuelle overgangsordninger, der længst kan opretholdes indtil 31. december 1973, skal træde i kraft pr. 1. november 1971. Det fremgår klart, at ordningen tilsigter en frigørelse af handelen med konsummælk inden for Fællesskabet på samme måde, som det er sket inden for handelen med de øvrige mejeriprodukter, og at endemålet er, at enhver producent frit skal kunne sælge sine konsummælkprodukter overalt i Fællesmarkedet.

Udvalget har indhentet en udtalelse fra landbrugsministeriet vedrørende den under udarbejdelse værende konsummælkordning. I det fra landbrugsministeriet modtagne svar, der er optaget som bilag 14 til betænkningen, oplyses det, at man under drøftelser med Kommissionens mejeriek eksperter har fået bekræftet, at kommunale eller statslige koncessionsordninger må anses for at være i strid med Fællesskabets principper, hvorefter der skal etableres et frit marked for konsummælk.

Selv om der indtil videre er givet Italien frist med hensyn til at afskaffe de mælkeordninger, som findes visse steder i landet, ændrer dette ikke ved det principielle udgangspunkt, den totale frigørelse af konsummælkhandelen inden for Fællesskabet. Mælkelovens bestemmelser om kommunal tilladelse til engroshandel med mælk eller om adgang til koncessionering af mælkehandelen vil således ikke kunne opretholdes efter Danmarks indtræden i Fællesmarkedet.

Hvad angår muligheden for efter en indtræden i Fællesmarkedet at opretholde en eller anden form for prisfastsættelse af officiel karakter for mælk m.v. bemærkes, at de enkelte medlemslande, således som det fremgår af det i kapitel 12 anførte, sandsynligvis vil få frie hænder i prisspørgsmålet, dog således at der ikke gennem prisfastsættelsen må lægges hindringer i vejen for den frie handel med mælk mellem landene.

Ved de gældende mælkeordninger er der - som et naturligt modstykke til mejeriernes eneret - pålagt de koncessionerede mejerier pligt til at sørge for det pågældende områdes forsyning med mælk og fløde m.v. Udvalget har drøftet, om der ved en ophævelse af mælkeordningerne, hvorved mejeriernes forsyningspligt bortfalder, kan opstå forsyningsvanskelig-

heder, men er kommet til det resultat, at der næppe er grund til at antage, at der under frie forhold skulle opstå særlige problemer med hensyn til forsyningen med mælk, som ikke gør sig gældende for alle andre varer.

Som det fremgår af kapitel 8, forventes den samlede årlige mælkeproduktion i perioden fra 1970 til 1975 at ville falde fra 4,3 til 3,7 mill. t eller med 13 %. Forbruget af konsummælk og fløde omregnet til mælk forventes i samme periode at ville stige med 4 % fra 708 til 738 mill. kg. Under forudsætning af en margen på skønsmæssigt 30 % til dækning af de ulige sæsonsvingninger i produktionen af mælk og i efterspørgslen efter mælk svarer forbruget af konsummælk og fløde til 22 % af den samlede mælkeproduktion i 1970 og til 26 % af 1975-produktionen. Da levering af konsummælk i almindelighed tilmed anses for særlig attraktivt for mælkeproducenterne, er der ikke grundlag for at antage, at der for landet som helhed skulle opstå vanskeligheder med hensyn til konsummælkforsyningen.

Langt den overvejende del af mælken produceres i Jylland, medens halvdelen af forbruget af konsummælk og fløde finder sted på de østlige øer. Forholdet belyses af tabel 2 i kapitel 4. Det fremgår heraf, at medens salget af konsummælk og fløde i hele landet i 1967-68 androg 13 % af den samlede mælkeproduktion (her bortset fra margen til sæsonsvingninger), svarer konsumsalget på Sjælland og Lolland-Falster til 52 % af dette områdes mælkeproduktion. Denne forskel vil blive yderligere forøget, idet mælkeproduktionen i hele landet som nævnt forventes at falde med 13 % fra 1970 til 1975, medens produktionen på Sjælland og Lolland-Falster under ét påregnes at blive reduceret med 31 %.

Disse tal kunne give anledning til at antage, at der skulle kunne opstå vanskeligheder med hensyn til forsyningen af de østlige øer og specielt af Storkøbenhavn.

Der er dog ingen grund til at forvente, at dette skulle blive tilfældet. Som det fremgår af kapitel 7, er forsyningen af det storkøbenhavnske område i de senere år i stigende omfang blevet baseret på leverancer fra jyske og fynske mejerier. Mælken leveres i henhold til kontrakter mellem de københavnske mejerier og leverandørmejerierne, og sådanne kontrakter vil kunne afsluttes ganske uanset mælkeordningens eksistens.

Konsummælkmejerierne har dog i denne for-

bindelse fremført, at ophævelsen af mælkeordningerne vil medføre, at man ikke med samme sikkerhed som før kan forudse den forventede afsætning, hvilket vil kunne give sig udslag i, at der ved afslutningen af kontrakter med leverandørmejerier må regnes med et tillæg til prisen til dækning af risikoen ved svigtende afsætning.

Konsummælkmejerierne har ligeledes fremført, at en ophævelse af mælkeordningerne vil forøge risikoen ved ny-investeringer, og at dette vil kunne give sig udslag i en forøgelse af det beløb, der indregnes i mælkeprisen til forrentning af den i konsummælkmejerierne investerede kapital.

De to sidstnævnte forhold kan dog ikke betragtes helt isoleret. De københavnske mælkepriser ansættes på grundlag af en indgående regnskabskontrol og på basis af de københavnske mejeriers gennemsnitsomkostninger, således at der herigennem består et vist incitament for mejerierne til økonomisk drift. På den anden side må det antages, at det forhold, at de københavnske mejerier gennem en årrække har været underkastet ensartede vilkår med hensyn til indkøb, produktionstilrettelæggelse, lønfastsættelse og distribution m.v., i nogen grad kan have ført til en fastlåsning af systemet.

En ophævelse af mælkeloven vil som anført muligvis medføre en stigning i visse omkostningselementer, men kan på den anden side også føre til, at andre omkostningselementer bliver reduceret.

Mælkeloven har medført en betydelig stabilitet i priserne. Dette gælder såvel detail- som engrospriser. Årsagen til denne prisstabilitet har dels været selve prisgodkendelsessystemet, dels de særlige prisreguleringsfonds, som har været anvendt i enkelte større byområder som Storkøbenhavn og Storårhus.

Udvalget har derfor drøftet, om en ophævelse af mælkeloven vil føre til hyppigere ændringer i mejeriernes salgspriser.

I de beregninger, der anvendes ved ansættelsen af den ugentlige københavnske mælke-notering, som i vidt omfang lægges til grund ved fastsættelsen af leverandørpriserne, jfr. kapitel 3, er indkalkuleret et sæsonudsving på ca. 12 øre pr. liter mælk i løbet af et år. Leverancerne finder imidlertid normalt sted i henhold til kontrakter gældende for et år, og de nævnte sæsonudsving har ikke hidtil givet sig udslag hverken i områderne uden for mælkeloven eller i de byer under mælkeloven, hvor

der ikke anvendes prisreguleringsfonds. Det er dog ikke utænkeligt, at der under frie forhold vil kunne forekomme en noget større variation i mælkepriserne.

Udvalget har endvidere drøftet, hvorvidt en ophævelse af den kommunale prisgodkendelse vil umuliggøre en opretholdelse af det nuværende system, hvorefter flødeprisen af sociale hensyn belastes med en »afgift« til nedsættelse af prisen på sødmælk, idet det må antages, at prisen for de enkelte produkter under en fri prisdannelse i højere grad vil blive bestemt af efterspørgsels- og omkostningsforholdene.

Imidlertid viser den i kapitel 5 foretagne sammenligning, at forholdet mellem fløde- og mælkeprisen i dag stort set svarer til forholdene under fri prisdannelse før 1940, ligesom der ikke er større forskel i prisrelationen mellem områder indenfor og udenfor mælkeloven.

Det kan dog ikke udelukkes, at der under frie forhold vil kunne opstå en priskonkurrence med hensyn til flødesalget, og at dette, såfremt konkurrencen får større omfang, vil kunne medføre, at forholdet mellem fløde- og mælkeprisen forrykkes.

Udvalget anser det for hensigtsmæssigt, at prisfastsættelsen foretages ud fra omkostnings- og efterspørgselsmæssige forhold. Såfremt det måtte anses for ønskeligt, at mælke- og flødepriserne differentieres ud fra sociale hensyn, bør det derfor ske gennem en tilpasning af gældende tilskudsordninger.

En eventuel ophævelse af mælkeloven vil næppe medføre, at der bliver frie forhold inden for mælkeproduktion og -handel. Udvalget er af den opfattelse, at konsummælkmejerierne vil indgå aftaler eller fusionere, således at de offentlige ordninger bliver erstattet af private reguleringer.

Under disse omstændigheder kunne en offentlig ordning under offentlig kontrol måske være at foretrække.

Til illustration af mulige samarbejdsformer kan det nævnes, at omkring 50 jyske konsummælkmejerier allerede har oprettet et fælles selskab. Dette skal fra 1/10 1971 forestå mejeriernes distribution og salg, medens produktionen som hidtil skal foregå på de enkelte mejerier i henhold til kvoter svarende til mejeriernes nuværende salg. Der kan herved henvises til den fra Danske Konsummælkmejeriers Fællesrepræsentation modtagne redegørelse (bilag 12). Mere indgående former for samarbejde

(fusionering) er under forberedelse mellem mejerierne på Sjælland og Lolland-Falster.

Planerne om dannelse af det ovennævnte jyske handelsselskab for konsummælk har været forelagt for Monopoltilsynet, der i en skrivelse af 17. februar 1971 (bilag 13) har afgivet en foreløbig udtalelse om det påtænkte samarbejde. Det anføres i tilsynets skrivelse, at realiseringen af det planlagte samarbejde mellem en overvejende del af konsummælkmejerierne i Jylland må antages at ville medføre en gennemgribende regulering af priserne og af produktions- og omsætningsforholdene for konsummælkprodukter i Jylland. I øvrigt finder tilsynet, at en række af vedtægtsbestemmelserne vil være egnede til at modvirke den ændring af produktionsstrukturen, som bl.a. den teknologiske udvikling har skabt behov for, og herigennem vil afsvække tilskyndelsen til en koncentration af produktionen på de mest effektive virksomheder. Det må derfor forventes, at tilsynet, når selskabet er stiftet, vil kræve dette anmeldt i medfør af monopollovens § 6, stk. 2, og at der vil blive iværksat en undersøgelse af, om selskabets virksomhed kan antages at medføre de i monopollovens § 11, stk. 1 omhandlede virkninger.

Det er vanskeligt at bedømme, i hvilket omfang det vil være muligt for de bestående konsummælkmejerier gennem indgåelse af aftaler at udelukke konkurrencen fra områder, der hidtil har været omfattet af mælkeloven. Det må antages, at en række af de mejerier, der hidtil har været afskåret fra at levere mælk til disse områder, vil være interesserede i at komme ind på markedet, og at de pågældende mejerier vil have mulighed for at indgå kontrakter om levering af mælk til detail- eller engroskæder. Under sådanne omstændigheder vil en priskonkurrence kunne forekomme, ligesom strukturen kan blive underkastet dynamiske ændringer.

De af mejerierne indgåede aftaler vil være omfattet af monopolloven, og denne lov giver mulighed for at forhindre såvel opnåelse af en monopolgevinst som gennemførelse af strukturbevarende aftaler. Derimod vil monopolloven formentlig ikke kunne hindre aftaler, hvorved man gennem ansættelse af priser søger at undgå priskonkurrence. De aftalte priser vil derimod være underkastet monopoltilsynets kontrol.

Monopolloven vil som anført give mulighed for at afbøde en særlig uhensigtsmæssig udvikling og hindre opnåelse af monopolgevinst. Det

skal dog modsætningsvis fremhæves, at monopolloven ikke, således som det - i hvert fald teoretisk - er tilfældet med den nuværende mælkelov, giver det offentlige mulighed for at lede udviklingen i en bestemt retning, at sikre fuldt rationel virksomhedsdrift eller at øve indflydelse på sortiment og emballage.

Ved overvejelsen af, hvilken form for kontrol der herefter bør foretrækkes, må tages i betragtning, at det vel er tvivlsomt, om en offentlig myndighed har bedre muligheder end mejeribrugene for i det lange løb at finde frem til den mest hensigtsmæssige styring af udviklingen. Herudover må bemærkes, at det gennem de indgreb, der kan foretages i medfør af monopolloven, og hvorved de strukturbevarende dele af mejeriernes aftaler kan ophæves, vil være muligt at fremme den nødvendige strukturtilpasning, medens en offentlig kontrol med beføjelser svarende til mælkelovens nuværende formentlig vanskeligt kan tænkes uden bibeholdelse af et koncessionssystem, hvilket i sig selv vil være til hinder for den nødvendige strukturtilpasning af mejeribrugene.

Det har været anført, at den pris konkurrence, der vil kunne blive en følge af en ophævelse af mælkeloven, vil kunne føre til en reduktion af leverandørpriserne, således at en mulig nedsettelse af forbrugerpriserne i et vist omfang vil blive overvæltet på mælkeproducenterne.

Det kan ikke afvises, at der under frie konkurrenceforhold vil kunne forekomme en vis reduktion af leverandørpriserne; men dette vil i så fald være et udtryk for, at det gældende prisgodkendelsessystem har resulteret i leverandørpriser, der ikke fuldt ud er omkostningsmæssigt begrundet.

Konkurrencen vil imidlertid i det lange løb ikke kunne presse leverandørpriserne under det niveau, der bestemmes af, hvad producenterne kan opnå for mælk til anden anvendelse, såsom til fremstilling af smør og ost eller til opfodring m.v., med tillæg af de særlige omkostninger, der er forbundet med fremstillingen af konsummælk.

Det er yderligere anført, at det pres på priserne, som vil kunne opstå under frie konkurrenceforhold, vil medføre fare for, at mejerierne vil søge at spare på udgifter til rengøring, nyanskaffelser og vedligeholdelse, og at dette vil indebære en risiko for, at mælkens sundhedsmæssige kvalitet bliver forringet.

Den centralisering af mælkehandelen, som er foretaget gennem mælkeordningerne, har

utvivlsomt været af stor betydning for højnelser af mejeriernes hygiejniske standard, og kvaliteten af den leverede mælk bedømmes da også som gennemgående høj. Det kan dog ikke anses for nødvendigt af hensyn til mælkens sundhedsmæssige kvalitet at opretholde særlige mælkeordninger, idet det må være muligt gennem sundhedsmæssige forskrifter og kontrolforanstaltninger at tilgodese de hygiejniske hensyn for mælk ligesom for alle andre levnedsmidler.

Den strukturrationalisering, som vil blive fremmet under frie forhold, må tværtimod gennem nedlæggelse af mindre mejerier og oprettelse af nye tidssvarende virksomheder kunne medvirke til en yderligere forbedring af mælkens sundhedsmæssige og smagsmæssige kvalitet.

Udvalget har overvejet konsekvenserne for sundhedslovgivningen af en eventuel ophævelse af mælkeloven og af de i medfør af denne etablerede koncessionsordninger. Den gældende mælkekontrollovgivning foreskriver, at den enkelte kommune for hvert mejeri, der forhandler konsummælkprodukter i kommunen, skal deltage i en fællestilsynsordning og en udgiftsfordelingsordning for mælkekontroludgifterne. En ophævelse af mælkeloven vil antagelig betyde, at et større antal mejerier vil søge at etablere forhandling af deres konsummælkprodukter i kommuner, hvor de tidligere har været afskåret fra at forhandle konsummælk som følge af mælkelovens bestemmelser. Dette vil medføre øgede vanskeligheder med etablering af fællestilsynsordninger og kontroludgiftsfordeling, og disse vanskeligheder vil eventuelt nødvendiggøre, at landbrugsministeriet og indenrigsministeriet må overveje en ændring af de gældende bestemmelser på dette område. Der henvises herved til den af udvalgsmedlemmerne, veterinærinspektør, dr. med. vet. E. Mallings Olsen og overdyrlæge G. Mortensen, udarbejdede redegørelse, der er optrykt som bilag 9 til betænkningen.

Udvalget har nærmere overvejet, hvilke ændringer der må anses for påkrævet som følge af den stedfundne udvikling inden for de foran omtalte områder, og har herunder drøftet muligheden for en fuldstændig ophævelse af mælkeloven.

Fra nogle sider i udvalget er der givet udtryk for betænkelighed ved en fuldstændig frigivelse af engroshandelen med mælk, efter at denne i mere end 30 år har været underkastet

offentlig regulering. Der har herved været peget på et centralt tilsynsråd eller -nævn for hele landet med visse beføjelser til at gribe ind i mælkehandelen. Formålet med en sådan regulering skulle være at sikre en vis kontrol med udviklingen i mælkehandelen, specielt i de større byer, og til opnåelse heraf kunne der tænkes tillagt tilsynsorganet adgang til at fastsætte leveringsbetingelser, til at indføre, respektive kontrollere delinger af salgsområder samt til at føre kontrol med mælkepriserne. Administrationen af en sådan lovgivning kunne eventuelt henlægges under Monopoltilsynet, og der kunne tænkes tillagt de enkelte kommuner påtaleret over for tilsynsorganet.

Det er heroverfor blevet anført, at beføjelserne - i det omfang de går ud over, hvad der er hjemlet i monopolloven - vil medføre en fastfrysning af strukturen, som vil svare meget til resultaterne af den eksisterende lovgivning. Endvidere er det blevet fremført, at det må betvivles, at en offentlig myndighed under en dynamisk udvikling af et erhverv skulle have bedre muligheder end dette for i længden at lede udviklingen i den ud fra et samfundsmæssigt synspunkt mest hensigtsmæssige retning.

I forbindelse med overvejelserne om en ophævelse af mælkeloven har udvalget haft opmærksomheden henledt på de koncessionsordninger, der endnu findes i en række områder, jfr. den som bilag 7 optagne fortegnelse over de gældende mælkeordninger og disses gyldighedstid. Gennem disse mælkeordninger har de pågældende kommunalbestyrelser efter bemyndigelse fra handelsministeriet givet et eller flere mejerier eneret på områdets forsyning med mælk og fløde for et i overenskomsterne nærmere angivet tidsrum.

I tilfælde af en generel ophævelse af mælkeloven ville de pågældende kommunalbestyrelser ikke kunne tilsikre de koncessionerede mejerier de dem ved mælkeordningerne tillagte rettigheder, og i det omfang, dette ville bevirke en afkortning af koncessionsperioden, vil der være tale om indgreb i bestående, privatretlige kontraktsforhold, der eventuelt vil kunne medføre erstatningskrav fra de koncessionerede mejerier.

Da langt den største del af de bestående - og samtidig mest betydende - mælkeordninger udløber i løbet af et par år, har udvalget ikke fundet det påkrævet, at der ved lov gribes ind over for de bestående ordninger, men har ment,

at mælkeordninger indgået efter bemyndigelse fra handelsministeriet bør respekteres indtil det kontraktlige udløbstidspunkt, resp. til det tidspunkt, til hvilke de efter deres indhold vil kunne opsiges af vedkommende kommunalbestyrelse.

For at tilgodese dette hensyn vil det være nødvendigt, at det kommunale indseende med engros mælkehandelen, herunder pligten for kommunalbestyrelsen til at godkende engrospriser samt leveringsbetingelser for mælk og fløde, opretholdes i de pågældende kommuner, indtil de enkelte mælkeordninger er bragt til ophør. Dette indebærer, at mælkeloven, med mindre ophævelsen udskydes til udløbstiden for den længste mælkeordning, d.v.s. indtil udgangen af 1980, må ophæves successivt i de kommuner, hvor der er mælkeordninger.

Som det fremgår af ovennævnte bilag 7, udløber hovedparten af de gældende mælkeordninger i løbet af 1971 og 1972. Ved udgangen af 1971 vil der således kun eksistere mælkeordninger i kommuner med i alt 1.640.414 indbyggere, og pr. 1. oktober 1972 vil antallet af kommuner, der har mælkeordninger, være reduceret til 13, omfattende i alt 267.485 indbyggere. Ved at ophæve mælkeloven pr. 1. oktober 1972 opnås det, at ophævelsen kan ske samtidig i et større antal kommuner, og derved begrænses den ulighed i konkurrencen, der - omend i begrænset omfang - vil være en følge af en successiv ophævelse af mælkeloven, meget væsentligt.

Et *flertal* bestående af følgende 15 medlemmer:

Formanden,
Bodil M. Begtrup,
Niels Børge Hansen,
A. Stendell Jensen,
Poul Larsen,
T. Mathiassen,
P. Nørgaard,
E. Malling Olsen,
Jørgen Olsen,
Axel Ivan Pedersen,
V. Plantener,
Elisabeth Reinstrup,
H. P. Ryder,
S. Simonsen og
T. Tychsen

udtaler følgende:

Der er i udvalget almindelig enighed om, at forudsætningerne for den gældende mælkelov

er afgørende ændret, og at loven ikke længere vil kunne opretholdes i dens nuværende form.

Flertallet deler imidlertid ikke den betænkelighed, som fra mindretallets side næres ved en frigivelse af engroshandelen med mælk, og man finder navnlig ikke, at en ophævelse af mælkeloven vil medføre fare for en udvikling, som blot i nogen grad minder om de forhold, der rådede i 1930'erne. Den driftskoncentration, som er foregået, og som stadig foregår inden for mejeribrugene, i forbindelse med strukturaendringerne inden for detailhandelen, vil efter flertallets opfattelse udelukke, at en frigivelse af engroshandelen skulle føre til en overdreven spredning af detailhandelen med mælk — og deraf følgende fordyrelse af distributionen. Efter at der er indført ensartede og skærpede sundhedsbestemmelser for hele landet, er der efter flertallets opfattelse ikke behov for at opretholde en særlig erhvervsøkonomisk lovgivning for mælk af sundhedsmæssige hensyn.

Heller ikke spørgsmålet om sikringen af byernes forsyning eller forsyningen af specielle kundekategorier indebærer efter flertallets opfattelse problemer, der kan motivere en offentlig regulering af mælkehandelen - udover den regulering, som følger af monopollovgivningen og sundhedslovgivningen.

Tværtimod mener flertallet, at en offentlig regulering i væsentlig grad vil hæmme den strukturrationalisering, der i stadigt stigende omfang nødvendiggøres af den stedfindende teknologiske og økonomiske udvikling, ligesom offentlige indgreb vil kunne virke hindrende for produktudviklingen.

Herudover har flertallet fundet det mindre rimeligt på indeværende tidspunkt at foreslå en ordning, der indeholder elementer, som vil være uforenelige med en kommende konsummælkordning i Fællesmarkedet.

På denne baggrund foreslår flertallet:

Mælkeloven opretholdes for hele dens nuværende geografiske område til og med 30. september 1972.

Fra 1. oktober 1972 ophæves mælkeloven i de områder, hvor der ikke på dette tidspunkt findes mælkeordninger.

I de kommuner, hvor der findes mælkeordninger, der er indgået for et tidsrum efter 1. oktober 1972, ophæves mælkeloven successivt i de enkelte kommuner, efterhånden som mælkeordningerne udløber. Det forudsættes, at kommunalbestyrelserne benytter en eventuel

opsigelsesadgang til at opsiges mælkeordningerne til det tidligst mulige tidspunkt.

Det forudsættes endvidere, at prisreguleringsfonds el.lign. prismellemværender afvikles inden mælkeordningens ophævelse i de enkelte kommuner.

Nye koncessionsaftaler kan ikke indgås, og gældende koncessioner kan ikke forlænges ud over 1. oktober 1972.

Et *mindretal* bestående af følgende 10 medlemmer:

C. Bæk,
N. Restrup Carstensen,
H. Fredholm,
Mandrup Hansen,
Frank Lambertsen,
Gunnar Mortensen,
Valdemar Møller,
Robert Sandau,
Edel Saunte og
Ernst Skødt

udtaler følgende:

Mindretallet er vel enig med flertallet i, at forudsætningerne for den nugældende lovgivning i væsentlig grad er ændret, og at den gældende lov ikke bør opretholdes. Men mindretallet anser det for påkrævet, at der gennem etablering af et særligt tilsynsorgan bevares muligheden for en vis regulering af konsummælkehandelen. Mindretallet motiverer dette standpunkt således:

Mælk er en vare af særlig vigtighed i det daglige forbrug. Det er af afgørende betydning især i de større byområder, at der opretholdes stabile tilførsler, og at behandling og distribution sker på en så rationel måde som muligt under iagttagelse af sundhedsmæssige krav. Gennem ca. 30 år har der fundet en regulering sted af mælkehandelen, hvorved betydelige prismæssige, forsyningsmæssige og sundhedsmæssige fordele er opnået. En fuldstændig ophævelse af denne regulering kan have utilsigtede og på forhånd vanskeligt overskuelige virkninger.

Mindretallet mener således ikke at kunne se bort fra, at afskaffelse af enhver regulering - bortset fra monopol- og sundhedslovgivningen - vil muliggøre en udvikling, der til en vis grad kan medføre tilstande inden for de større byområder af den karakter, som rådede i 1930'erne, hvor der - som påvist i beretningen fra mælkekommissionen af 1940 - var opstået højst uheldsmæssige konkurrenceformer, der bl.a.

førte til et for forbrugerne meget dyrt, stort og overflødigt behandlings- og distributionsapparat.

Mindretallet anser det især for vigtigt, at der i de større byområder forhindres en udvikling, hvorunder en række mejerier optager forhandling på kryds og tværs over hele byområdet med deraf følgende fordyrelse af distributionen.

Såfremt mælkeloven ophæves fuldstændigt, vil der næppe kunne bestå offentligt kontrollerede leveringsbetingelser inden for engros-handelen af den karakter, som mælkeudvalget foreslog indført fra 1. januar 1971, hvor detailhandelen blev frigivet. En uhensigtsmæssig spredning af detailmælkehandelen på små og til formålet uhensigtsmæssige forretninger vil herefter kunne frygtes med deraf følgende forringet service over for forbrugerne.

Man kan ikke se bort fra, at en del nye mejerier vil søge ind i konsummælkhandelen og lejlighedsvis udsøge sig mere profitable dele af forsyningen. Men disse mejerier vil, ligesom de i sin tid kendte »billigmejerier«, ikke være i stand til at garantere de større byområders forsyning. Forsyningen af de større byer forudsætter leveringsaftaler, der bl.a. skal sikre dækningen af de undertiden ret væsentlige forbrugssvingninger. Forudsætningen for, at et konsummælkmejeri sikrer sig forsyninger på langt sigt, må antages at være en vis sikkerhed for afsætningen, der vanskeligt kan opnås, uden at der ved aftaler eller på anden måde er tillagt mejeriet et forsyningsområde.

Det kan ikke udelukkes, at visse kategorier af forbrugere og visse områder, som er særlig vanskelige at betjene, vil komme i vanskeligheder, såfremt der ikke består en reguleringsmulighed. Der kan befrygtes en nedgang i mælkeforbruget, såfremt der ikke opretholdes mulighed for at indføre en forsyningspligt over for visse forbruger kategorier.

Mindretallet er klar over, at den igangværende udvikling inden for mælkehandelen, hvorunder der etableres større virksomheder og sammenslutninger, vil begrænse en udvikling i retning af en omkostningskrævende konkurrence. Men man mener ikke, at der er sikkerhed for, at en regulering ved aftaler mellem mejerier og organisationer vil være tilstrækkelig.

Monopollovgivningen vil vel i nogen grad kunne hindre urimelige udslag af organisationsmæssige aftaler, men monopollovgivningen kan

næppe forhindre en omkostningskrævende overdimensionering af salgsapparatet eller skabe sikkerhed for en hensigtsmæssig dækning af visse områders og forbrugergrupperes særlige behov.

Mindretallet mener ud fra ovennævnte hensyn og på baggrund af fortidens uheldige tilstande inden for konsummælkhandelen, at man - i hvert fald indtil videre - bør opretholde en vis offentlig regulering af konsummælkhandelen gennem etablering af et for hele landet *centralt tilsynsråd*. Mindretallet bemærker, at alene eksistensen af et centralt organ, der har mulighed for at gribe ind over for en uønsket udvikling, må antages at have en præventiv betydning.

Tilsynsrådets opgave skal ikke være nogen detaljeret regulering af mælkehandelen, men alene en overvågning af, at der ikke ved ophævelsen af den gældende regulering sker en i væsentlig grad omkostningskrævende og serviceforringende udvikling.

Mindretallet tænker sig tilsynsorganet sammensat således, at dets formand udpeges af handelsministeren, og således at der i øvrigt i organet er repræsentation for erhvervsorganisationerne inden for engros- og detailmælkehandelen, de i mejeribranchen beskæftigede, kommunerne, forbrugerorganisationerne samt sundhedsmyndighederne. Man må påregne, at tilsynsrådet skal have 10-15 medlemmer.

Det er ikke tanken at opbygge nogen speciel ny administration i forbindelse med tilsynsrådet, men mindretallet forudsætter, at monopoltilsynet skal udøve tilsynsrådets sekretariatsfunktioner.

Tilsynsrådets opgave bør være at forhandle med de i et områdes forsyning deltagende virksomheder med henblik på at forhindre den ovennævnte mulige uheldige udvikling.

Tilsynsrådet skal om fornødent kunne påbyde områdedelinger eller forlange ændringer i de mellem mejerierne foretagne områdedelinger. I forbindelse hermed skal tilsynsrådet kunne pålægge de i handelen deltagende virksomheder at forsyne bestemte områder.

Tilsynsrådet skal kunne fastsætte nærmere leveringsbetingelser, herunder særligt sådanne regler, der skal tilsigte, at detailhandelen ikke spredes på et uforholdsmæssigt stort antal forretninger. Tilsynsrådet skal kunne skride ind over for uhensigtsmæssige konkurrenceformer, som f.eks. de før mælkeordningen kendte »mejerilån«, ved hvilke mejerier finansierede

oprettelsen af detailudsalg. Tilsynsrådet skal kunne fastsætte mindstepriser såvel i engrossom detailhandel i sådanne tilfælde, hvor urimeligt lave priser over en længere periode bringes i anvendelse og herved truer med at desorganisere forsyningen inden for et område.

Den i øvrigt gældende monopol- og prislovgivning forudsættes at komme til anvendelse inden for mælkehandelen på sædvanlig måde, således at den særlige lovgivning om tilsynsrådets funktioner bliver et supplement til den bestående lovgivning.

Det foreslås, at tilsynsrådet skal kunne aktionere dels af egen drift, dels efter henvendelse fra en række nærmere angivne påtaleberettigede instanser, hvoriblandt bør være forbrugerrådet, organisationer, hvis medlemmer deltager i mælkehandelen, samt kommunalbestyrelserne.

Et medlem af udvalget, Robert Sandau, har efter at have underskrevet betænkningen trukket sin underskrift tilbage.

København i juni 1971.

Bodil M. Begtrup	C. Bæk	N. Restrup Carstensen
H. Fredholm	Mandrup Hansen	Niels Børge Hansen
A. Stendell Jensen	Frank Lambertsen	Poul Larsen
T. Mathiassen	Gunnar Mortensen	Valdemar Møller
P. Nørgaard	E. Malling Olsen	Jørgen Olsen
Axel Ivan Pedersen	V. Plantener	Arne Rasmussen (Formand)
Elisabeth Reinstrup	H. P. Ryder	
Edel Saunte	S. Simonsen	Ernst Skødt
T. Tychsen		
	Knud Andersen	P. Milling

Lov nr. 222 af 4. juni 1969.

Lov om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde.

VI FREDERIK DEN NIENDE, af Guds Nåde Konge til Danmark, de Venders og Goters, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg, gør vitterligt:

Folketinget har vedtaget og Vi ved Vort samtykke stadfæstet følgende lov:

Kapitel 1.

Lovens område.

§ 1. Loven gælder for de områder, for hvilke lov nr. 145 af 23. maj 1958 om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde var gældende ved lovens ikrafttræden. Dog gælder § 11 for hele landet.

Stk. 2. Handelsministeren kan foretage ændringer i lovens geografiske område, når der af en kommunalbestyrelse, begrundet med særlige forhold i kommunen, fremsættes anmodning herom.

Stk. 3. Handelsministeriet bekendtgør lovens geografiske område.

Stk. 4. Det påhviler handelsministeren at forhandle med vedkommende organisationer inden for engros- og detailhandelen med mælk og fløde, forinden ministeren træffer bestemmelser som nævnt i stk. 2.

§ 2. Loven omfatter handel med og fordeling af mælk og fløde. Den gælder ikke flødeskum eller flødelignende produkter i pisket form.

Stk. 2. Såfremt det skønnes, at salg af mælkekonserver eller andre mælke- og flødeprodukter - bortset fra konsum-is samt flødeskum og flødelignende produkter i pisket form - griber ind i den omsætning af mælk og fløde, som er reguleret gennem denne lov og de i medfør af denne givne forskrifter, kan vedkommende kommunalbestyrelse med handelsministerens godkendelse fastsætte bestemmelser for salget af de nævnte produkter inden for de områder af kommunen, hvor loven gælder. Sådanne bestemmelser kan også omfatte anden fordeling af samt indførsel til de pågældende områder af de omhandlede produkter.

Kapitel 2.

Kommunalbestyrelsens beføjelser.

§ 3. Oprettelse, salg og flytning af konsummælkmejerier kræver kommunalbestyrelsens godkendelse. Det samme gælder, hvis et mejeri vil påbegynde levering af mælk og fløde til videresalg i de områder af kommunen, hvor loven gælder.

Stk. 2. Ved afgørelser, der træffes i henhold til stk. 1, skal kommunalbestyrelsen tilstræbe, at der sikres forbrugerne mælk og fløde til de lavest mulige priser

§ 4. Salg af mælk eller fløde en gros må kun finde sted fra virksomheder, herunder landbrugsvirksomheder, som i vedkommende kommune forhandler alle almindeligt solgte mælkesorter til videresalg.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan med handelsministerens godkendelse fastsætte bestemmelser, der fraviger eller supplerer stk. 1.

Stk. 3. Bestemmelsen i stk. 1 gælder ikke levering fra mælkeproducenter, mejerier m.v. til konsummælkmejerier og industrielle virksomheder.

§ 5. De priser, som konsummælkmejerierne ansætter for salg af mælk og fløde en gros, skal være godkendt af kommunalbestyrelsen.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsens afgørelser i henhold til stk. 1 kan indbringes for det i § 10 omhandlede ankenævn inden 14 dage fra det tidspunkt, da de godkendte priser er blevet meddelt klageren eller offentliggjort.

§ 6. Fra det tidspunkt, hvor de i kapitel 5 indeholdte overgangsbestemmelser ophører at have gyldighed, skal konsummælkmejerier, der

leverer mælk og fløde til videresalg inden for de af loven omfattede områder, fastsætte generelle betingelser for sådanne leverancer. Ved leveringsbetingelsernes udformning skal det tilstræbes, at omkostningerne ved engrosdistributionen holdes på et rimeligt niveau, idet der samtidig bør tages hensyn til, at forbrugerne får let adgang til at indkøbe mælk og fløde.

Stk. 2. Leveringsbetingelserne skal være godkendt af kommunalbestyrelsen, der kan tillade, at betingelserne fraviges.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsens afgørelser i henhold til stk. 2 kan indbringes for det i § 10 omhandlede ankenævn inden 14 dage fra det tidspunkt, da leveringsbetingelserne er blevet meddelt klageren.

§ 7. Såfremt det findes hensigtsmæssigt, at indførsel til en kommune af mælk og fløde samt handel en gros med disse varer inden for kommunen gøres betinget af kommunalbestyrelsens tilladelse, kan kommunalbestyrelsen gøre indstilling herom til handelsministeren, der træffer bestemmelse om meddelelse af sådan bemyndigelse. Forinden bemyndigelsen gives, skal der for handelsministeren foreligge en redegørelse for kommunens nuværende og fremtidige mælkeforsyning samt for de forhandlinger, der er ført mellem kommunalbestyrelsen, respektive mælkeudvalget, og de i kommunens mælkeforsyning deltagende mejerier og andre interesserede parter.

Stk. 2. Mælkeforsyningen skal tilrettelægges således, at der sikres forbrugerne mælk og fløde til de lavest mulige priser.

Stk. 3. Nedlæggelse af konsummælkmejerier i henhold til en sådan af handelsministeren givet bemyndigelse kan kun ske mod fuldstændig erstatning.

Stk. 4. Hvis det skønnes påkrævet, at en ordning som nævnt i stk. 1 omfatter 2 eller flere kommuner, og der ikke mellem de vedkommende kommunalbestyrelser kan opnås enighed om sagen, træffer handelsministeren afgørelse herom.

§ 8. Det påhviler kommunalbestyrelsen at forhandle med vedkommende organisationer inden for engros- og detailhandelen med mælk og fløde om alle spørgsmål, der berører organisationernes interesser.

Kapitel 3.

Særlige bestemmelser.

§ 9. For så vidt muligt at tilvejebringe ensartethed inden for mælkehandelen m.v. i Storkøbenhavns område nedsættes et udvalg på 9 medlemmer, bestående af 3 repræsentanter for Københavns kommunalbestyrelse, 2 for Frederiksberg kommunalbestyrelse, 1 for Gentofte kommunalbestyrelse og 3 for de øvrige kommunalbestyrelser inden for Storkøbenhavns område.

Stk. 2. Uden for Storkøbenhavn kan kommunalbestyrelsen nedsætte et mælkeudvalg. Såfremt lokale forhold gør det hensigtsmæssigt, kan der mellem kommunalbestyrelserne i 2 eller flere kommuner, der er omfattet af denne lov, træffes aftale om nedsættelse af et fælles mælkeudvalg.

§10. Handelsministeren nedsætter et ankenævn bestående af en formand, der skal være uafhængig af økonomiske og politiske interesser, og 4 andre medlemmer, hvoraf 1 skal repræsentere forbrugerne, 1 være prissagkyndigt, 1 udnævnes efter indstilling fra Danske Konsummælkmejeriers Fællesrepræsentation og 1 efter indstilling fra Butikshandelens Fællesråd, der forinden skal forhandle med Landsforeningen af Detailmælkehandlere i Danmark.

Stk. 2. Nævnets medlemmer må ikke stå i tjenesteforhold eller på anden måde have nær tilknytning til en kommunalbestyrelse, en virksomhed eller en brancheorganisation, hvis forhold umiddelbart berøres af denne lov.

Stk. 3. Klageren eller kommunalbestyrelsen kan inden 8 uger efter at have fået meddelelse om nævnets afgørelse indbringe denne for domstolene.

Stk. 4. Ankenævnets forretningsorden fastsættes af handelsministeren.

§ 11. Landbrugsministeren kan efter forhandling med handelsministeren og indenrigsministeren fastsætte bestemmelser om standardisering af fedtindholdet i mælk og fløde, der forhandles til konsum.

Kapitel 4.

Straffebestemmelser.

§ 12. Med bøde straffes, medmindre højere straf er forskyldt efter den øvrige lovgivning, den, der

- 1) undlader at indhente tilladelse eller godkendelse, hvor dette er nødvendigt efter § 3, stk. 1, § 5, stk. 1, § 6, stk. 2, eller § 15, stk. 1;
- 2) erhvervsmæssigt sælger varer til en højere pris end den, der er godkendt eller fastsat efter denne lov, eller
- 3) overtræder § 4, stk. 1, eller overtræder leveringsbetingelser godkendt efter § 6, stk. 2.

Stk. 2. I forskrifter, der udfærdiges i medfør af loven, kan der fastsættes straf af bøde for overtrædelse af bestemmelser i forskrifterne.

Stk. 3. Er overtrædelsen begået af et aktieselskab, andelsselskab el.lign., kan bødeansvar pålægges virksomheden som sådan.

Kapitel 5.

Ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelser.

§ 13. Loven træder i kraft den 1. juli 1969.

Stk. 2. Lov nr. 145 af 23. maj 1958 om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde ophæves.

§ 14. Indtil 1. januar 1971 gælder bestemmelserne i §§ 15-17 for detailhandel med mælk og fløde.

§ 15. Oprettelse og flytning af faste udsalgssteder for mælk og fløde samt oprettelse og omlægning af detailvognsruter kan kun ske efter godkendelse af kommunalbestyrelsen. Bagerier og konditorier kan dog sælge mælk og fløde uden godkendelse, hvis salget kun sker på søn- og helligdage.

Stk. 2. Antallet af faste udsalgssteder, bortset fra bagerier og konditorier, som kun forhandler fløde eller kun forhandler mælk og fløde på søn- og helligdage, samt af detailvognsruter kan ikke forøges, hvis der herved bliver mere end ét udsalg eller én rute for hver 800 indbyggere i kommunen eller i den del af kommunen, hvor loven gælder. Dog kan antallet forøges med indtil 10 pct. af det samlede antal udsalg og ruter i det nævnte område ved lovens ikrafttræden.

§16. Detailpriserne på mælk og fløde skal være godkendt af kommunalbestyrelsen, der forinden skal forhandle med konsummælkmejerierne og mælkehandlernes organisation. Det påhviler herved kommunalbestyrelsen at påse, at der sikres befolkningen mælk og fløde til de lavest mulige priser.

§17. Kommunalbestyrelsens afgørelser i henhold til § 15, stk. 1, 1. punktum, og § 16 kan indbringes for det i § 10 omhandlede ankenævn inden 14 dage fra det tidspunkt, da den trufne afgørelse er blevet meddelt klageren eller offentliggjort.

§ 18. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Givet på Christiansborg slot, den 4. juni 1969.

Under Vor Kongelige Hånd og Segl.

FREDERIK R.

Knud Thomsen.

Handelsministeriets vejledning af 9. juni 1969.

Vejledning om lov om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde.

Ved lov nr. 222 af 4. juni 1969 om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde, der træder i kraft den 1. juli 1969, gennemføres en række ændringer i de gældende bestemmelser om detailhandelen med mælk og fløde.

Loven medfører ingen principielle ændringer i de gældende bestemmelser for engroshandelen med mælk og fløde, idet det af handelsministeren nedsatte mælkeudvalg endnu ikke har afsluttet sine overvejelser vedrørende engrosmælkehandelens fremtidige stilling.

1 nærværende vejledning redegøres for de af loven medførte ændringer i forhold til bestemmelserne i den hidtil gældende mælkelov af 23. maj 1958.

1. Lovens geografiske område.

Loven gælder i henhold til § 1, stk. 1, for de områder, som ved lovens ikrafttræden er omfattet af lov nr. 145 af 23. maj 1958 om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde. Bestemmelsen i lovens § 11 om standardisering af fedtindholdet i mælk og fløde gælder dog for hele landet.

Lovens geografiske område den 1. juli 1969 vil blive bekendtgjort samtidig med lovens ikrafttræden.

Som følge af den således fastsatte afgrænsning af lovens område vil kommunesammenlægninger eller forandringer i den kommunalretlige status fra og med 1. juli 1969 ikke få betydning i relation til mælkelovens område.

Ved lovens § 1, stk. 2, opretholdes den handelsministeren ved den hidtidige mælkelovgivning tillagte beføjelse til at udvide lovens geografiske område, men denne beføjelse kan under hensyn til de igangværende overvejelser om engrosmælkehandelens fremtidige stilling indtil videre kun forventes benyttet, når ganske særlige forhold taler derfor. Endvidere bemyndiges handelsministeren til at undtage om-

råder, der hidtil har været omfattet af mælkeloven, fra denne, når der af en kommunalbestyrelse fremsættes anmodning herom begrundet med særlige forhold i kommunen. I den i lovens kapitel 5 omhandlede overgangsperiode på 1½ år indtil den endelige frigivelse af detailhandelen med mælk og fløde kan en indstilling om, at en kommune ikke længere skal være omfattet af mælkeloven, i almindelighed dog kun forventes imødekommet, når der ikke derved påføres den bestående detailmælkehandel væsentlige ulemper.

Opmærksomheden henledes endvidere på, at en bestående koncessionsordning som oftest vil være til hinder for, at det af koncessionen omfattede område undtages fra mælkelovens bestemmelser.

2. Lovens varemæssige område.

Mælk og fløde er ikke nærmere defineret i loven, og afgrænsningen af det af loven omfattede vareområde må derfor ske efter samme retningslinjer som hidtil.

På et enkelt punkt medfører loven dog en ændring i vareområdet, idet flødeskum og flødelignende produkter i pisket form, der var omfattet af den hidtidige mælkelov, ved § 2, stk. 1, 2. punktum, nu udtrykkeligt undtages fra loven.

3. Bestemmelser vedrørende detailhandel.

Loven medfører en gradvis liberalisering af detailmælkehandelen, idet der 1½ år efter lovens ikrafttræden, d.v.s. fra 1. januar 1971, bliver fri adgang til at handle med mælk og fløde, således at enhver forretning kan forhandle disse varer, når de næringsretlige og sundhedsmæssige betingelser er opfyldt, herunder at lokalerne er godkendt af sundhedskommissionen.

Ved lovens ikrafttræden den 1. juli 1969 sker der følgende ændringer i de gældende bestemmelser vedrørende detailhandelen:

a) De hidtidige indskrænkninger i detailmejeriernes varesortiment, der indeholdes i handelsministeriets bekendtgørelse nr. 305 af 7. september 1962, ophæves, således at de bestående mælkeudsalg får adgang til at forhandle alle varer alene med de begrænsninger, der følger af de sundhedsmæssige bestemmelser, jfr. indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 377 af 13. september 1967 om mælk og fløde samt mælkevarer (konsummælkeprodukter) § 18.

b) Endvidere ophæves den nuværende forpligtelse for detailmejerier til principielt at holde åbent på søn- og helligdage, ligesom eventuelle lokalt fastsatte bestemmelser om pligt til udbringning af mælk og fløde bortfalder.

c) De gældende bestemmelser om kommunal godkendelse ved salg af faste udsalg og detailvognsruter ophæves, således at disse frit kan omsættes.

d) Bagerier og konditorier får adgang til uden kommunalbestyrelsens tilladelse at sælge mælk og fløde, for så vidt salget alene sker på søn- og helligdage, jfr. § 15, stk. 1, 2. punktum.

e) I øvrigt opretholdes i overgangsperioden ved lovens § 15, stk. 1, de hidtil gældende bestemmelser om kommunal godkendelse til oprettelse og flytning henholdsvis oprettelse og omlægning af faste udsalgssteder og detailvognsruter. For at give den bestående detailmælkehandel mulighed for tilpasning til de friere konkurrenceforhold begrænses imidlertid ved § 15, stk. 2, kommunalbestyrelsens adgang til i overgangsperioden at tillade oprettelse af nye faste udsalgssteder og detailvognsruter, idet det samlede antal i dette tidsrum kun kan forøges, såfremt der ikke herved bliver mere end ét udsalg eller én rute for hver 800 indbyggere i kommunen eller i den del af kommunen, hvor loven gælder. Kommunalbestyrelsen er dog altid berettiget til at forøge antallet med indtil 10 pct. af det samlede antal udsalg og ruter i det pågældende område ved lovens ikrafttræden. Ved beregningen af antallet af faste udsalgssteder for mælk og fløde bortses fra bagerier og konditorier, der alene forhandler fløde, eller som alene forhandler mælk og fløde på søn- og helligdage.

Ved tildeling af mælkesalgstilladelser skal kommunalbestyrelsen særligt tilgode, at disse

fortrinsvis gives til detailforretninger, som udfylder lokale »tomrum«, f.eks. i nye kvarterer eller i spredt bebyggede områder, således at forbrugernes indkøbsmuligheder derved forbedres. Endvidere bør der tages hensyn til, at tilladelserne gives til forretninger og forretningstyper, som kan medvirke til en fremtidig effektiv mælkedistribution.

De af kommunalbestyrelsen truffne afgørelser med hensyn til oprettelse m.v. af faste udsalg og detailvognsruter kan i henhold til lovens § 17 indbringes for ankenævnet.

f) Den visse kommunalbestyrelser i henhold til den gældende mælkelovs § 11 meddelte bemyndigelse til at gøre indførsel af mælk og fløde samt handel med og fordeling af disse varer inden for kommunen betinget af kommunalbestyrelsens tilladelse begrænses til alene at omfatte engrosmælkehandelen. Tvungen nedlæggelse af faste udsalgssteder for mælk og fløde og detailvognsruter vil derfor fremtidig ikke kunne ske, ej heller i henhold til en bemyndigelse meddelt i henhold til den hidtil gældende mælkelov.

4. Bestemmelser vedrørende engroshandel.

Som foran anført medfører loven ingen principielle ændringer i de gældende bestemmelser for engroshandelen med mælk og fløde, idet de bestemmelser i den hidtil gældende mælkelov, der vedrører engroshandelen, stort set er opretholdt uændret, dog at der er foretaget enkelte redaktionelle ændringer.

Loven får derfor ingen virkning for de i henhold til handelsministeriets bemyndigelse etablerede mælkeordninger, der bevarer deres gyldighed indtil den i overenskomsten fastsatte udløbstid, for så vidt angår bestemmelserne om engroshandelen. Med hensyn til bestemmelserne om detailhandelen henvises til det ovenfor under 3. anførte.

Ved lovens § 3 opretholdes bestemmelserne om kommunal godkendelse til oprettelse, salg og flytning af konsummælkemejerier samt til påbegyndelse af leverancer af mælk og fløde til videresalg, ligesom lovens § 7 opretholder kommunalbestyrelsens adgang til efter bemyndigelse fra handelsministeren at koncessionere engroshandelen med mælk og fløde i kommunen. Under hensyn til at engrosmælkehandelens fremtidige stilling som nævnt for tiden overvejes af mælkeudvalget, vil der dog i almindelighed kun kunne forventes meddelt bemyn-

digelse til gennemførelse af kortvarige forlængelser af mælkeordninger, der udløber i tiden, indtil udvalgets overvejelser er afsluttet.

Som noget nyt indføres der ved lovens § 6 en pligt for konsummælkmejerier til med virkning fra overgangsperiodens udløb den 1. januar 1971 at fastsætte generelle leveringsbetingelser for leverancer af mælk og fløde til videresalg inden for de af loven omfattede områder. Disse leveringsbetingelser skal i henhold til § 6, stk. 2, godkendes af kommunalbestyrelsen. Der vil senere blive udsendt en vejledning angående udformningen af de omhandlede leveringsbetingelser.

5. Den kommunale prisgodkendelse.

I henhold til lovens § 5 skal engrospriserne for mælk og fløde som hidtil godkendes af kommunalbestyrelsen, hvis afgørelse kan indbringes for ankenævnet. Ved udøvelsen af kommunalbestyrelsens prisgodkendelse bør det tilstræbes, at mælkepriserne bliver de lavest mulige.

I overgangsperioden opretholdes ved lovens § 16 kommunalbestyrelsens pligt til at godkende detailpriser for mælk og fløde, idet kommunalbestyrelsens afgørelser som hidtil vil kunne indbringes for ankenævnet.

Fra 1. januar 1971 ophæves kommunalbestyrelsens godkendelse af detailpriserne for mælk og fløde, således at der fra dette tidspunkt bliver fri prisdannelse i detaileddet for de omhandlede varer under iagttagelse af bestemmelserne i den almindelige pris- og monopollovgivning.

6. Ankenævn.

Loven opretholder i det væsentlige uændret de i den hidtidige mælkelov indeholdte bestemmelser om ankenævnet, men dettes kompetence udvides ved, at kommunalbestyrelsens afgørelser vedrørende oprettelse m.v. af faste udsalgssteder og detailvognsruter i overgangsperioden som foran anført kan indbringes for ankenævnet, ligesom kommunalbestyrelsens afgørelser vedrørende leveringsbetingelserne efter 1. januar 1971 kan indbringes for ankenævnet.

Endvidere er den hidtil gældende frist på 8 dage for indbringelse af kommunalbestyrelsens prisgodkendelse for ankenævnet forlænget til 14 dage, således at der nu i alle tilfælde gælder en frist på 14 dage for anke til ankenævnet. Indbringelse af kommunalbestyrelsens afgørelser for ankenævnet har i modsætning til tidligere ikke opsættende virkning, således at kommunalbestyrelsens afgørelse står ved magt, indtil ankenævnet eventuelt måtte ændre afgørelsen. Nævnets afgørelser kan som hidtil inden 8 uger indbringes for domstolene.

7. Returneringsadgang.

Loven har ikke medtaget de i den hidtidige mælkelovs § 7 indeholdte bestemmelser om returnering af mælk og fløde, der er udleveret til private forbrugere eller engroskunder, idet de gældende bestemmelser herom nu er indeholdt i indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 377 af 13. september 1967 om mælk og fløde samt mælkevarer (konsummælkprodukter) § 20.

Handelsministeriet, den 9. juni 1969.

Knud Thomsen.

/ P. Milling.

Handelsministeriets bekendtgørelse af 22. august 1969.

Bekendtgørelse om mælkelovens geografiske område

I medfør af § 1, stk. 3, i lov nr. 222 af 4. juni 1969 om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde fastsættes herved følgende:

Nedennævnte kommuner med den pr. 1. juli 1969 gældende inddeling er omfattet af lov om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde:

Allinge-Sandvig	Haderslev	København	Ringø ¹⁰⁾
Asminderød-Grønholt ¹⁾	Hasle, Bornholms amt	Køge	Ringkøbing
Assens	Hasle, Århus amt		Ringsted
	Haslev ³⁾	Lemvig	Roskilde
Balle	Hasseri	Lyngby-Tårnbæk	Roskilde Vor Frue
Ballerup-Måløv	Hatting-Torsted ⁴⁾	Lyngby-Broby	Rudkøbing ¹¹⁾
Benløse	Helsingør	Løgstør	Rødby
Birkerød	Herning	Løgumkloster	Rødovre
Brabrand-Årslev	Herlev		Rønne
Brøndbyerne	Herstederne	Mariager ⁶⁾	Rørvig
Brønderslev	Hirtshals ¹⁾	Maribo	
	Hjørring	Marstal	Sakskøbing
Christiansfeld	Hobro	Middelfart	Sakskøbing landsogn
	Holbæk	Munkebo	Set. Hans-Set. Olai
Dragør	Holme-Tranbjerg	Møn ⁷⁾	Silkeborg
Dronningborg	Holmsland		Sindal ¹²⁾
Dybbøl	Holstebro	Nakskov	Skagen
	Hornbæk-Tånum	Neksø	Skanderborg
Ebeltoft	Horsens	Nibe	Skibby
Ensted	Hover	Nyborg	Skive
Esbjerg	Hvidovre	Nykøbing F.	Skjern
	Høje-Tåstrup	Nykøbing M.	Skælskør ¹³⁾
	Hørsholm	Nykøbing S.	Slagelse
Fakse ²⁾		Nysted	Sorø
Fredericia	Jyderup	Næstved	Store Magleby
Frederiksberg	Jægerspris	Nørresundby ⁸⁾	Store-Heddinge
Frederikshavn			Struer
Frederikssund	Kalundborg		Stubbekøbing
Frederiksværk	Kalvehave	Odense	Svaneke
Fåborg	Karrebæk	Oppe Sundby-Snostrup	Svendborg
	Kerteminde ⁵⁾		Sæby
Gauerslund	Kjellerup	Præstø	Søllerød
Gentofte	Kolding	Pårup ⁹⁾	Sønderborg
Gladsaxe	Korsør		
Glostrup	Kregme-Vinderød	Randers	Thisted
Grenå	Kristrup	Reerslev-Vindinge	Tikøb ¹⁴⁾
Grindsted	Kværkeby	Ribe	Thyrsted-Uth ¹⁵⁾

Tyrstrup	Varde	Vetterslev-Høm	Åbenrå
Tølløse ¹⁶⁾	Vejlby-Risskov	Viborg	Åby
Tønder	Vejen ¹⁷⁾	Viby	Åkirkeby
Tårnby	Vejle	Vøjens	Ålborg
	Vestervig-Agger ¹⁸⁾	Vordingborg	Århus
Ulkebo	Vestærø ¹⁹⁾	Vorup	

Bekendtgørelse nr. 295 af 18. juni 1969 om mækelovens geografiske område ophæves.

Handelsministeriet, den 22. august 1969.

Knud Thomsen.

/ Sv. Hartlev.

¹⁾ Kun den bymæssigt bebyggede del af kommunen.

²⁾ Kun de områder, der inden sammenlægningen i 1968 udgjorde Fakse og Hylleholt kommuner.

³⁾ Kun den bymæssigt bebyggede del af det område, der inden sammenlægningen i 1966 udgjorde Haslev-Freerslev kommune.

⁴⁾ Kun villakvarteret Torsvang.

⁵⁾ Kun det område, der inden sammenlægningen i 1966 udgjorde Kerteminde købstadkommune.

⁶⁾ Kun det område, der inden sammenlægningen i 1966 udgjorde Mariager købstadkommune.

⁷⁾ Kun de områder, der inden sammenlægningen i 1968 udgjorde Stege købstadkommune og Stege landsognskommune.

⁸⁾ Kun de områder, der inden sammenlægningen i 1968 udgjorde Nørresundby købstadkommune og Sundby-Hvorup kommune.

⁹⁾ Med undtagelse af det område, der afgrænses af **Rugårdsvej**, Fuglebakken, Grønnevangen, Lykkegårdsvej og Tarupvej.

¹⁰⁾ Kun det område, der inden sammenlægningen i 1966 udgjorde Ringe kommune.

¹¹⁾ Kun det område, der inden sammenlægningen i 1966 udgjorde Rudkøbing købstadkommune.

¹²⁾ Kun den bymæssigt bebyggede del af den før sammenlægningen i 1966 bestående Sindal kommune.

¹³⁾ Kun det område, der inden sammenlægningen i 1966 udgjorde Skælskør købstadkommune.

¹⁴⁾ Kun de bymæssigt bebyggede dele af kommunen.

¹⁵⁾ Kun Dagnæs-Bækkelund.

¹⁶⁾ Kun Tølløse stationsby og Tølløse kirkeby.

¹⁷⁾ Kun det område, der inden sammenlægningen i 1966 udgjorde Vejen kommune.

¹⁸⁾ Kun Vestervig og Agger byer.

¹⁹⁾ Kun de områder, der inden sammenlægningen i 1966 udgjorde Ærskøbing købstadkommune og Rise kommune.

Handelsministeriets vejledning af 23. november 1970.

Vejledning om kommunal godkendelse af leveringsbetingelser for mælk og fløde

Ved § 6 i lov nr. 222 af 4. juni 1969 om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde er det bestemt, at konsummælkmejerier, der leverer mælk og fløde til videresalg inden for de af loven omfattede områder, skal fastsætte generelle betingelser for sådanne leverancer. Pligten til at fastsætte leveringsbetingelser træder i kraft den 1. januar 1971. Leveringsbetingelserne skal ifølge § 6, stk. 2, godkendes af kommunalbestyrelsen, der kan tillade, at betingelserne fraviges.

Baggrunden for kravet om fastsættelse af leveringsbetingelser er ønsket om at undgå, at detailhandelen med mælk og fløde spredes så meget, at det medfører en væsentlig stigning i konsummælkmejeriernes distributionsomkostninger og dermed i det lange løb i priserne på mælk og fløde. Dette hensyn bør holdes for øje ved udformningen af leveringsbetingelserne, men der bør samtidig tages hensyn til det ønskelige i, at forbrugerne får let adgang til at købe mælk og fløde.

Handelsministeriet har drøftet udformningen af denne vejledning med repræsentanter for Kommunernes Landsforening og Danske Konsummælkmejeriers Fællesrepræsentation samt detailhandelens og forbrugernes organisationer. Under disse forhandlinger er der fremsat følgende alternative forslag til leveringsbetingelsernes udformning:

A.

1. Der fastsættes en afgift for hver enkelt leverance til et udsalgssted. Afgiftens størrelse fastlægges i forhold til de faktiske omkostninger ved distributionen.

2. Provenuet af disse leveringsafgifter indgår i en modsvarende reduktion i priserne for mælk og fløde i forbindelse med engrosprisansettelsen.

3. For så vidt angår suppleringsleverancer, der afhentes af forhandleren på konsummælkmejeriet, fastsættes en lavere afgift f.eks. svarende til 15-20 pct. af den under pkt. 1 nævnte afgift.

B.

1. Der fastsættes en leveringsafgift for hvert enkelt udsalgssted. Afgiftens størrelse fastsættes i forhold til de faktiske omkostninger ved distributionen.

2. Provenuet af disse leveringsafgifter indgår i en modsvarende reduktion i priserne for mælk og fløde i forbindelse med engrosprisansettelsen.

3. Der fastsættes bestemte tidsintervaller, inden for hvilke forhandlerne kan afhente suppleringsvarer.

Afhentede varer er afgiftsfrie.

C.

1. Distributionsomkostningerne indgår som hidtil i engrospriserne, således at forretninger af en vis størrelse, f.eks. for tiden med en gennemsnitlig ugentlig omsætning på mindst 1500 kr., alene betaler engrosprisen for den leverede mælk.

2. Forretninger, der efter en startperiode stadig har en omsætning under et vist mindstesalg, kan ikke forhandle mælk.

3. Forretninger, der har en gennemsnitlig ugentlig omsætning i intervallet mellem det i pkt. 1 og 2 nævnte, betaler en særlig leveringsafgift for hver leverance.

4. For så vidt angår suppleringsleverancer, der afhentes af forhandleren på konsummælk-

mejeriet, fastsættes en lavere afgift, f.eks. svarende til 15-20 pct. af den under pkt. 3 nævnte afgift.

Der er ikke under forhandlingerne med de nævnte organisationer opnået enighed om noget af de foreliggende alternative forslag.

Når konsummælkmejerierne fremsætter forslag til leveringsbetingelser, påhviler det kommunalbestyrelsen, før godkendelse finder sted, at forhandle med vedkommende organisationer inden for engros- og detailhandelen med mælk og fløde.

Kommunalbestyrelsen bør tage standpunkt til leveringsbetingelserne ud fra hensynet til at undgå en urimelig vidtgående spredning af mælkehandelen og i øvrigt under hensyntagen til de lokale forhold.

Leveringsbetingelserne kan med kommunalbestyrelsens tilladelse fraviges med henblik på at give bestående udsalgssteder mulighed for at tilpasse sig de ændrede forhold i detailhandelen. Hensynet til forsyningen af forbrugere, for hvilke særlige forsyningsforhold gør sig gældende, kan også motivere, at de generelle leveringsbetingelser med kommunalbestyrelsens godkendelse fraviges.

Opmærksomheden henledes på, at leverings-

afgifter, der ikke var bestående den 22. september 1970, er uforenelige med lov nr. 423 af 9. oktober 1970 om prisstop. *Ikraftsættelsen af sådanne leveringsafgifter må derfor afvente prisstoplovgivningens bortfald.* Ifølge den gældende lovs § 10, stk. 4, skal den bortfalde den 1. marts 1971.

For at modvirke, at handlende, der ikke har udsigt til at kunne opretholde en omsætning af rimelig størrelse, begynder at forhandle mælk og fløde i den periode, hvor prisstoplovgivningen hindrer ikraftsættelse af leveringsafgifter, kan konsummælkmejerierne for denne periode med kommunalbestyrelsens godkendelse fastsætte et vist mindstekøb som betingelse for levering. Sådanne midlertidige bestemmelser bør ikke føre til standsning af leverancerne til allerede bestående mælkedetailhandlere.

Skønt prisstoplovgivningen som nævnt hinder, at leveringsafgifter sættes i kraft, er der intet til hinder for, at leveringsbetingelser omfattende leveringsafgifter udarbejdes og godkendes nu til ikrafttræden ved prisstoplovgivningens bortfald, hvis dette findes ønskeligt, for at de handlende, før detailhandelen med mælk og fløde gives fri, kan være orienteret om de vilkår for mælkeleverancer, der vil blive gældende på længere sigt.

Handelsministeriet, den 23. november 1970.

Knud Thomsen.

/ Niels Børge Hansen.

Handelsministeriets vejledning af 9. december 1970.

Vejledning om ikrafttræden af leveringsbetingelser for mælk og fløde

I forbindelse med den af handelsministeriet den 23. november 1970 udsendte vejledning om kommunal godkendelse af leveringsbetingelser for mælk og fløde meddeles, at monopolrådet den 9. december 1970 i medfør af § 4, stk. 3, i lov nr. 423 af 9. oktober 1970 om prisstop har meddelt konsummælkmejerierne tilladelse til at indføre leveringsafgifter. Det er en betingelse for tilladelsen, at engrospriserne ansættes således, at engrospriserne med tillæg af de gennemsnitlige leveringsafgifter ikke overstiger de priser, som mejerierne hidtil har kunnet beregne efter reglerne i prisstoploven, d.v.s. de pr. 22. september 1970 gældende priser.

Som følge af denne afgørelse er prisstoplovgivningen ikke længere til hinder for, at kommunalbestyrelserne godkender leveringsafgifter for mælk og fløde til at træde i kraft, når de midlertidige bestemmelser om detailhandel med mælk og fløde (SS 15-17 i lov nr. 222 af 4. juni 1969) den 1. januar 1971 ophører at have gyldighed.

Det er dog en forudsætning for, at kommunalbestyrelserne kan godkende leveringsafgifter til ikrafttræden den 1. januar 1971, at der med virkning fra samme dato sker en regulering af engrospriserne i overensstemmelse med det foran anførte.

Handelsministeriet, den 9. december 1970.

Knud Thomsen.

/ Niels Børge Hansen.

Oversigt over kommunalreformens virkninger for de enkelte af mælkeloven omfattede kommuner

Ved de pr. 1. april 1970 stedfindende kommunesammenlægninger reduceres antallet af kommuner i Danmark fra ca. 1350 til 277.

Mælkeloven er i dag gældende i 151 kommuner eller dele af kommuner med et samlet areal på 389.310 ha., eller godt 9 % af landets samlede areal (bortset fra Færøerne og Grønland). Befolkningstallet i dette område udgjorde pr. 1. januar 1969 2.961.734, eller ca. 60 % af landets samlede befolkningstal.

Kommunesammenlægningerne berører 123 af de af mælkeloven i dag omfattede kommuner, og efter gennemførelsen af sammen-

lægningerne vil mælkeloven være gældende i ialt 117 kommuner eller - som det oftest vil være tilfældet - i en del af disse kommuner. De nævnte 117 kommuner vil få et samlet areal på 1.948.357 ha., eller ca. 45 % af landets samlede areal, og et samlet befolkningstal (opgjort pr. 1/1-69) på 3.708.467, eller ca. 76 % af landets samlede befolkningstal.

På de følgende sider er der på grundlag af materiale fra Kommunalreformkommissionen foretaget en gennemgang af kommunalreformens virkninger for hver enkelt af de af mælkeloven omfattede 151 kommuner.

* = omfattet af mælkeloven		Areal i ha.	Folketal 1/1-69
* <i>Allinge-Sandvig</i> sammenlægges med	970,9	2.044	
Olsker	2525,1	1.738	
Rø	2.611,2	694	
Østerlars-Gudhjem	3.979,9	2.214	
Østermarie	5.368,5	2.238	
	i alt 15.455,6	8.928	
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	970,9	2.044	
* <i>Asminderød-Grønholt</i> ¹⁾	7.144,5	12.560	
Del af Nødebo sogn	100,0	40	
	i alt 7.244,5	12.600	
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	ca. 750,0	ca. 10.200	
* <i>Assens</i>	14.097,3	10.896	
* <i>Balle</i> - se Silkeborg			
* <i>Ballerup-Måløv</i>	3.263,6	43.487	
* <i>Benløse</i> - se Ringsted			
* <i>Birkerød</i>	3.468,6	20.252	
* <i>Brabrand-Årslev</i> - se Århus			
* <i>Brøndbyerne</i>	2.033,6	32.308	
''' <i>Christiansfeld</i> sammenlægges med	47,0	941	
Del af Bjerning	1.250,5	379	
Del af Fjelstrup	2.662,4	1.096	
Hjerndrup	1.323,3	368	
Stepping	3.281,6	937	
Frørup	1.500,8	370	
Taps	1.913,0	735	
Vejstrup	2.172,2	1.118	
Hejls	1.548,3	891	
* <i>Tyrstrup</i>	3.782,9	1.991	
Aller	1.603,3	529	
	i alt 21.085,3	9.355	
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	3.829,9	2.932	

¹⁾ Kun den bymæssigt bebyggede del af kommunen.

• =omfattet af mælkeloven	Areal i ha.	Folketal 1/1-69
* <i>Dragør</i>	165,8	4.370
* <i>Dronningborg</i> - se Randers		
* <i>Dybbøl</i> - se Sønderborg		
* <i>Ebeltoft</i> sammenlægges med	2.371,0	2.985
Helgenæs	2.213,3	514
Tved	2.555,0	769
Vistoft	2.296,9	596
Agri-Egens	2.386,0	758
Knebel-Rolsø	1.675,6	1.027
Dråby	5.250,4	1.609
Tistrup-Fuglslev	4.555,1	1.128
Hyllested-Rosmus	4.255,5	1.447
	i alt 27.558,8	10.833
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN	2.371,0	2.985
* <i>Ensted</i> - se Åbenrå		
* <i>Esbjerg</i> sammenlægges med	12.948,7	63.020
Tjæreborg	1.999,3	2.074
Sneum	1.099,7	457
Guldager	3.255,0	8.822
Hostrup sogn af Alslev-Hostrup kommune	2.759,0	654
	i alt 22.061,7	75.027
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN	12.948,7	63.020
* <i>Fakse</i> ²⁾ sammenlægges med	8.978,8	7.348
Karise	2.309,3	1.703
Alslev	1.222,6	329
Spjellerup-Smerup	1.882,6	813
	i alt 14.393,3	10.193
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN	5.115,0	ca. 6.200
* <i>Fredericia</i> sammenlægges med	5.082,6	34.078
Bredstrup	1.386,6	552
Erritsø	1.641,7	3.262
Pjedsted	1.057,7	701
Herslev	2.018,9	891
Taulov	2.258,5	2.879
	i alt 13.446,0	42.363
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN	5.082,6	34.078
* <i>Frederiksberg</i>	877,2	104.308

²⁾ Kun de områder, der inden sammenlægningen i 1968 udgjorde Fakse og Hylleholt kommuner (folketal 1/7-67: 6.160).

* == omfattet af mælkeloven		Areal i ha.	Folketal 1/1-69
* Frederikshavn sammenlægges med.....			
Elling	1.814,5	24.875	
Hirsholmene.	6.570,8	4.588	
Flade-Gærum	46,5	17	
Asted-Skærum	2.856,4	1.084	
Del af Understed-Karup	5.885,0	1.932	
	732,0	345	
	i alt 17.905,2	32.841	
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	1.814,5	24.875	
*Frederikssund sammenlægges med.			
*Oppe Sundby-Snostrup	881,9	7.585	
Græse-Sigerslevvester	1.892,3	3.481	
	1.277,7	781	
	i alt 4.051,9	11.847	
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	2.774,2	11.066	
*Frederiksværk sammenlægges med			
*Kregme-Vinderød	239,6	4.409	
Melby.	4.181,6	5.601	
Ølsted.	2.738,8	2.424	
	1.814,0	1.316	
	i alt 8.974,0	13.750	
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	4.421,2	10.010	
*Fåborg sammenlægges med			
Håstrup	1.585,6	5.703	
Svanninge.	1.697,2	719	
Horne.	3.575,5	3.083	
0. Hæsinge.	3.845,0	2.416	
Brahe-Trolleborg.	2.011,9	456	
Diernæs.	4.664,5	2.070	
V. Åby.	1.859,1	972	
Astrup.	2.298,1	1.334	
	1.229,2	656	
	i alt 22.766,1	17.409	
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	1.585,6	5.703	
*Gauerslund sammenlægges med.			
Gårslev.	4.099,9	5.569	
Smidstrup.	1.947,1	1.453	
Del af Skærup	3.608,0	1.610	
	639,6	325	
	i alt 10.294,6	8.957	
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	4.099,9	5.569	
*Gentofte			
	2.553,6	80.958	
*Gladsaxe.			
	2.513,3	75.148	
*Glostrup.			
	2.160,1	28.582	

* = omfattet af mælkeloven

Areal i ha. Folketal 1/1-69

* <i>Grenå</i> sammenlægges med	4.913,1	13.348
Anholt	2.237,1	199
Lyngby-Albøge	5.255,7	2.203
Ålsø-Vejlby	7.234,0	1.988
i alt	19.639,9	17.738

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 4.913,1 13.348

* <i>Grindsted</i> sammenlægges med	13.298,7	9.039
Del af Sdr. Omme	8.561,4	2.596
Filskov	3.775,8	1.015
Hejnsvig	9.394,9	2.267
Del af Ansager	2.483,3	1.342
Del af Blåhøj	337,8	105
i alt	37.851,9	16.364

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 13.298,7 9.039

* <i>Haderslev</i> sammenlægges med	3.172,3	20.332
Hoptrup	4.883,2	2.163
Vilstrup	2.724,4	1.233
Sdr. Starup	2.002,2	1.151
Grarup	859,5	158
Øsby	4.343,7	1.695
Halk	2.991,5	825
Moltrup	2.031,5	542
Astrup	1.863,1	596
Vonsbæk	1.584,3	487
Del af Bjerning	158,0	12
Del af Fjelstrup	800,0	321
i alt	27.413,7	29.515

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 3.172,3 20.332

* <i>Hasle</i> (Bornholm) sammenlægges med	421,4	1.530
Rutsker	2.931,7	1.078
Klemensker	5.706,2	2.445
Del af Nyker	2.318,4	1.660
i alt	11.377,7	6.713

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 421,4 1.530

**Hasle* - se Århus

* <i>Haslev</i> ³⁾ sammenlægges med	10.786,7	10.118
Teestrup	2.316,9	1.074
i alt	13.103,6	11.192

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. ca. 500,0 ca. 6.800

³⁾ Kun den bymæssigt bebyggede del af det område, der inden sammenlægningen i 1966 udgjorde Haslev-Freerslev kommune.

*==omfattet af mælkeloven

Areal i ha. Folketal 1/1-69

**Hasseris* - se Ålborg

* *Hatting-T orsted* - se Horsens

* <i>Helsingør</i> sammenlægges med	1.152,3	29.752
Tikøb ⁴⁾	11.008,6	20.524
i alt	12.160,9	50.276
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	ca. 5.000,0	ca. 47.500

* <i>Herlev</i>	1.186,6	24.028
---------------------------	---------	--------

* <i>Herning</i> sammenlægges med	5.038,4	31.916
Ørre	3.160,2	421
Sinding	2.740,0	685
Ilskov	3.512,4	741
Simmelkær	2.471,7	644
Sunds	6.101,4	2.746
Gjellerup	5.804,1	4.630
Snebjerg	7.621,4	3.689
Rind	17.957,6	5.337
Del af Ejstrup	450,0	93
i alt	54.857,2	50.902

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	5.038,4	31.916
---------------------------------------	---------	--------

* <i>Herstederne</i>	2.501,7	17.953
--------------------------------	---------	--------

* <i>Hirtshals</i> ⁵⁾ sammenlægges med	3.945,6	8.458
Tversted-Uggerby	8.389,0	2.071
Tornby-Vidstrup	3.844,0	1.451
Bindslev	3.399,7	2.006
i alt	19.578,3	13.986

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	ca. 900,0	ca. 7.200
---------------------------------------	-----------	-----------

* <i>Hjørring</i> sammenlægges med	1.788,6	15.637
*Skt. Hans-Skt. Olai	5.389,2	5.442
Maarup sogn	672,4	454
Skallerup-Vennebjerg	4.433,8	1.174
Vrejlev-Hæstrup	7.109,0	2.579
Tårs	7.224,1	3.547
Bjergby-Mygdal	4.649,0	1.786
i alt	31.266,1	30.619

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	7.177,8	21.079
---------------------------------------	---------	--------

⁴⁾ Kun de bymæssigt bebyggede dele af kommunen.

⁵⁾ Kun den bymæssigt bebyggede del af kommunen.

* = omfattet af mælkeloven

Areal i ha. Folketal 1/1-69

* <i>Hobro</i> sammenlægges med	3.329,4	8.893
Gettrup ejerlav (Mariager).	80,0	14
Øls-Hørby-Døstrup.	4.581,7	1.749
Hvorum-Snæbum.	3.012,8	1.003
Sdr. Onsild-Nr. Onsild	2.742,2	1.109
Glenstrup	2.722,8	768
i alt	16.468,9	13.536

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 3.329,4 8.893

* <i>Holbæk</i> sammenlægges med	2.026,2	17.192
Sdr. Asmindrup-Granoløse.	2.632,7	1.761
Ågerup.	1.642,9	841
Butterup-Tuse.	1.953,1	1.944
Tuse Næs.	6.077,0	2.496
Orø.	1.539,3	667
Del af Jernløse.		30
i alt	15.871,2	24.931

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 2.026,2 17.192

* *Holme-Tranbjerg* - se Århus

* <i>Holmsland</i>	9.444,2	3.948
* <i>Holstebro</i> sammenlægges med	3.116,5	23.560
Naur-Sir.	4.011,3	977
Mejrup.	3.374,6	1.450
Idum	4.547,7	620
Nr. Feiding	3.190,4	743
Tvis.	6.223,8	2.154
Borbjerg.	7.948,6	2.409
Del af Råsted	2.363,2	172
i alt	34.776,1	32.085

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 3.116,5 23.560

* *Hornbæk-T ånum* - se Randers

* <i>Horsens</i> sammenlægges med	1.247,6	36.123
* <i>Del af Hatting-Torsted</i> ⁶⁾	3.088,7	4.000
Tamdrup.	3.310,3	1.632
Lundum-Hansted	3.339,5	1.957
Vær-Nebel.	3.003,3	2.069
* <i>Tyrsted-Uth</i> ⁷⁾	3.524,7	4.765
Del af Ølsted	595,2	299
Endelave.	1.308,2	272
i alt	19.417,5	51.117

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. ca. 3.800,0 ca. 42.000

⁶⁾ Kun villakvarteret Torsvang.

⁷⁾ Kun Dagnæs-Bækkelund.

*Hov er - se Vejle

*Hvidovre	959,6	45.955
*Høj e-Tåstrup sammenlægges med	2.643,4	22.414
Del af Fløng	1.102,9	2.412
*Del af Reerslev-Vindinge	1.576,5	583
*Del af Roskilde	4,2	400
i alt	5.327,0	25.809
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	4.224,1	23.397
*Hørsholm sammenlægges med	1.758,9	16.962
Del af Blovstrød	1.000,0	1.056
i alt	2.758,9	18.018
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	1.758,9	16.962
*Jyderup sammenlægges med	1.611,4	3.203
Stigs Bjergby	1.446,3	630
Mørkøv	1.364,5	1.706
Skamstrup-Frydendal	3.642,3	1.688
Holmstrup	2.348,2	551
i alt	10.412,7	7.778
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	1.611,4	3.203
*Jægerspris sammenlægges med	6.895,8	4.205
Kyndby-Krogstrup	2.661,7	1.671
i alt	9.557,5	5.876
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	6.895,8	4.205
*Kalundborg sammenlægges med	4.027,7	11.656
Røsnæs	1.823,7	835
Raklev	3.957,8	3.787
Årby	3.211,0	2.094
i alt	13.020,2	18.372
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	4.027,7	11.656
*Kalvehave sammenlægges med	4.793,5	3.458
0. Egesborg	2.994,9	831
Mern	2.285,7	1.302
i alt	10.074,1	5.591
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	4.793,5	3.458
*Kerteminde ⁸⁾	14.346,5	10.293
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	ca. 366,0	ca. 5.000

⁸⁾ Kun det område, der inden sammenlægningen i 1966 udgjorde Kerteminde købstadkommune

* = omfattet af mælkeloven	Areal i ha.	Folketal 1/1-69
* <i>Kjellerup</i> sammenlægges med	1.330,1	3.503
Sjorslev	2.722,1	1.262
Levring	1.979,3	727
Hinge	2.051,5	795
Grønbæk	3.388,2	1.953
Vinderslev	3.180,5	1.516
Vium	2.145,1	877
Thorning	8.831,1	2.459
	i alt 25.627,9	13.092
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	1.330,1	3.503
* <i>Kolding</i> sammenlægges med	1.626,7	36.995
Viuf	1.750,0	727
Almind	1.992,3	870
Harte-Nr. Bramdrup	2.788,9	3.125
Eltang-Sdr. Vilstrup	3.981,2	2.820
Vonsild	2.119,4	1.196
Dalby	1.221,8	1.190
Sdr. Bjert	3.344,2	1.729
Sdr. Stenderup	3.136,3	937
Seest	1.895,2	2.193
	i alt 23.856,0	51.782
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	1.626,7	36.995
* <i>Korsør</i> sammenlægges med	1.650,3	15.613
Tårnborg	2.388,5	1.975
Vemmelev-Hemmeshøj	3.418,0	2.226
	i alt 7.456,8	19.814
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	1.626,7	36.995
* <i>Kregme-Vinderød</i> - se Frederiksværk		
* <i>Kristrup</i> - se Randers		
* <i>Kværkeby</i> - se Ringsted		
» <i>København</i>	8.358,0	647.761
* <i>Køge</i> sammenlægges med	2.115,8	15.852
Herfølge	6.844,5	6.336
Højelse	2.679,8	3.686
Ølsemagle	.880,7	1.947
	i alt 12.520,8	27.821
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	2.115,8	15.852

* ==omfattet af mælkeloven

Areal i ha. Folketal 1/1-69

*Lemvig sammenlægges med	1.706,6	6.791
Nr. Nisum	2.087,2	1.808
Klinkby	6.871,1	2.356
Fjaltring-Trans.	1.764,2	558
Dybe-Ramme	3.349,6	1.588
Lomborg-Rom	6.199,1	1.291
Fabjerg	3.383,1	663
Gudum	5.696,8	1.176
Tangsø	15.512,4	4.014
i alt	46.570,1	20.245
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN	1.706,6	6.791

*Lyngby-Tårnbæk	3.876,7	61.609
----------------------------------	---------	--------

***Lynge-Broby** - se Sorø

* <i>Løgstør</i> sammenlægges med.....	276,4	3.606
Aggersborg	2.079,4	699
Kornum-Løgsted	2.109,9	779
Næsborg-Skarpsalling-Oudrup	6.405,7	1.408
Vilsted-Vindblæs	3.635,4	1.183
Ranum-Malle	3.563,2	2.330
Overlade	3.730,8	1.300
i alt	21.800,8	11.305
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN	276,4	3.606

*Løgumkloster sammenlægges med	1.725,3	2.067
Bedsted	3.319,7	996
Højst	5.106,9	1.127
Løgumkloster landsogn	3.812,8	456
Nr. Løgum	6.066,9	1.658
i alt	20.031,6	6.304
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN	1.725,3	2.067

* Mariager⁹⁾ sammenlægges med	9.888,5	3.887
Udbyneder-Kastbjerg	6.175,9	1.842
Del af Falslev-Vindblæs	3.178,2	2.254
i alt	19.242,6	7.983
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN	ca. 500,0	ca. 1.600

*) Kun det område, der inden sammenlægningen i 1966 udgjorde Mariager købstadkommune.

* = omfattet af mælkeloven	Areal i ha.	Folketal 1/1-69
* <i>Maribo</i> sammenlægges med	715,5	5.267
Hunseby	2.652,2	1.734
Bandholm	1.482,1	1.253
Hillested	1.549,3	693
Østofte	3.219,3	1.335
Stokkemærke	4.762,9	1.799
Askø	3683	138
Maribo landsogn	642,3	133
i alt	15.391,9	12.352
 HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN	 715,5	 5.267
 * <i>Marstal</i>	 1.583,2	 4.175
 '- <i>Middelfart</i> sammenlægges med	 822,9	 9.133
Middelfart landsogn	398,4	13
Kavslunde-Gamborg	2.476,7	2.749
Vejlby-Strib	3.529,5	4.300
i alt	7.227,5	16.195
 HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN	 822,9	 9.133
 * <i>Munkeba</i>	 1.901,4	 4.772
 * <i>Møn</i> ¹⁰⁾	 23.712,5	 12.751
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN	ca. 3.700,0	ca. 5.200
* <i>Nakskov</i> sammenlægges med	1.339,0	16.036
Branderslev	1.519,6	691
Del af Herredskirke-Løjtofte	91,0	46
Del af Rudbjerg	124,0	222
Del af Højreby	2.086,6	462
i alt	5.160,2	17.457
 HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN	 1.339,0	 16.036
 * <i>Neksø</i> sammenlægges med	 438,9	 3.473
Ibsker	3.230,1	1.574
Bodilsker	3.266,7	1.412
Poulsker	3.200,5	1.211
* <i>Svaneke</i>	221,4	1.204
i alt	10.357,6	8.874
 HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN	 660,3	 4.677

¹⁰⁾ Kun de områder, der inden sammenlægningen i 1968 udgjorde Stege købstadkommune og Stege landsognskommune.

* = omfattet af mælkeloven

Areal i ha. Folketal 1/1-69

*Nibe sammenlægges med	350,3	2.731
Vokslev.	3.734,0	862
Bislev.	2.967,6	784
Del af Ejdrup sogn	2.340,8	350
St. Ajstrup.	1.381,2	258
Lundby.	1.770,9	282
Farstrup.	4.521,4	1.169
Sebber.	1.703,0	685
i alt	18.769,2	7.121

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 350,3 2.731

*Nyborg sammenlægges med	851,3	11.529
Vindinge.	3.061,4	2.047
Hjulby.	466,2	824
Avnslev-Bovense.	3.978,4	2.765
i alt	8.357,3	17.165

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 851,3 11.529

*Nykøbing F. sammenlægges med	952,8	17.460
Del af Ønslev-Eskildstrup.	731,4	86
Tingsted.	2.445,2	2.389
Systofte.	1.336,8	719
Toreby.	7.056,2	4.620
Del af Idstrup.	772,6	254
Del af Væggerløse.	408,9	241
i alt	13.703,9	25.769

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 952,8 17.460

* Ny købing Mors sammenlægges med.....	987,0	8.793
Sejerslev-Ejerslev-Jordsby.	3.546,0	1.562
Flade-Sdr. Dråby.	1.870,0	941
Alsted-Bjergby.	1.555,0	671
Solbjerg-Sundby Mors.	2.267,4	1.338
Dragstrup-Skallerup.	1.529,9	568
Galtrup-Øster Jølby.	1.749,9	1.039
Tødsø-Erslev.	2.517,4	1.560
Lødderup-Elsø	3.098,6	1.451
Frøslev-Møllerup.	1.809,9	814
Tæbring-Outrup-Rakkeby.	2.674,2	973
Ljørslev-Ørding	2.388,6	911
Vejerslev-Blistrup.	2.783,5	1.073
0. Assels-V. Assels.	2.607,0	1.265
Karby-Hvidbjerg-Redsted	5.382,6	2.324
i alt	36.767,0	25.283

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 987,0 8.793

: omfattet af mælkeloven	Areal i ha.	Folketal 1/1-69
* <i>Nykøbing Sj.</i> sammenlægges med	1.429,3	4.876
* <i>Rørvig</i>	2.452,5	953
Del af <i>Højby</i>	126,0	218
i alt	4.007,8	6.047
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	3.881,8	5.829
* <i>Nysted</i> sammenlægges med	548,9	1.260
<i>Nysted</i> landsogn.	2.394,8	521
<i>Kettinge-Brejned</i>	4.091,2	1.876
<i>Døllefjelde-Musse</i>	1.637,8	659
<i>Herritslev</i>	1.603,9	689
<i>O. Ulslev-Godsted</i>	2.318,4	824
<i>V. Ulslev</i>	1.638,9	630
i alt	14.233,9	6.459
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	548,9	1.260
* <i>Næstved</i> sammenlægges med	3.948,5	24.155
<i>Hyllinge</i>	1.736,3	867
<i>Vallensved</i>	1.931,9	677
<i>Marvede</i>	1.605,4	663
<i>Herlufsholm</i>	3.437,8	9.491
<i>Fodby</i>	2.059,1	900
Del af <i>Fladså</i>	3.446,1	2.100
Del af <i>Holmegård</i>	1.212,2	410
i alt	19.377,3	39.263
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	3.948,5	24.155
* <i>Nørresundby</i> - se Aalborg		
* <i>Odense</i> sammenlægges med	4.147,1	104.174
<i>Fjordager</i>	2.553,2	4.351
<i>Lumby</i>	2.562,4	3.873
<i>Allesø-Næsbyhovedbroby</i>	2.237,4	7.366
<i>Korup-Ubberud</i>	3.247,5	4.343
* <i>Pårup</i> ¹⁾	1.512,9	7.900
<i>Sanderum</i>	2.896,9	6.051
<i>Brændekilde-Bellinge</i>	1.974,8	3.061
<i>Stenløse-Fangel</i>	2.664,3	3.191
<i>Dalum</i>	1.157,1	12.805
<i>Fraugde</i>	2.731,5	1.981
<i>Allerup-Davinde</i>	1.883,8	934
Del af <i>Årslev</i>	873,8	1.340
i alt	30.442,7	161.370
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	ca. 5.600,0	ca. 110.000

¹⁾ Med undtagelse af et område, der afgrænses af Rugårdsvej, Fuglebakken, Grønnvangen, Lykkegårdsvej og Tarupvej.

**Oppe Sundby-Snostrup - se Frederikssund*

* Præstø sammenlægges med	6.755,0	4.917
Bøgebjerg	3.721,3	1.225
i alt	10.476,3	6.142

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 6.755,0 4.917

**Pårup - se Odense*

*Randers sammenlægges med	1.723,5	41.809
*Dronningborg	521,7	3.463
*Hornbæk-Tånum	1.934,1	1.955
*Vorup	.762,5	6.064
*Kristrup	1.933,2	6.123
Råsted sogn	1.080,5	556
Borup	2.089,9	1.260
Gimming-Lem	1.691,7	625
Haslund-Ølst	3.649,8	1.522
i alt	15.386,9	63.377

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 6.875,0 59.414

**Reerslev-Vindinge - opdeles mellem Roskilde og Høje-Tåstrup - se disse*

*Ribe sammenlægges med	3.383,5	8.121
Jernved	3.009,3	1.498
Vilslev	2.456,9	784
Hjortlund	2.242,0	399
Kalvslund	2.402,9	411
Fårup	3.217,8	874
Obbekær	1.728,6	286
O. Vedsted	1.158,8	396
V. Vedsted	2.736,4	1.227
Seem	3.845,9	833
Mandø	.763,3	149
Hviding	2.975,0	742
Roager	2.598,8	708
Spandet	2.707,1	613
i alt	35.226,3	17.041

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 3.383,5 8.121

*Ringe ¹²⁾ sammenlægges med	7.608,4	6.900
Heden	.773,5	361
Vantinge	.715,5	328
Hillerslev	2.521,8	1.196
Espe	1.404,5	927
Krarup	.1612,7	762
Sdr. Højrup	.766,8	581
i alt	15.403,2	11.055

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. ca. 5.000,0 ca. 5.700

¹²⁾ Kun det område, der inden sammenlægningen i 1966 udgjorde Ringe kommune.

: omfattet af mælkeloven	Areal i ha.	Folketal 1/1-69
*Ringkøbing sammenlægges med	1.600,9	6.404
Vedersø	2.179,4	551
Stadil	4.026,8	619
Tim	4.054,2	1.180
Torsted	6.210,4	579
Hee	4.606,9	1.042
Hover	3.204,3	519
No	2.679,0	752
Ølstrup	2.500,3	518
Veiling	2.726,0	755
Sdr. Lem	4.950,4	2.122
Del af Husby	1.154,2	134
Del af Dejbjerg	100,0	25
i alt	39.992,8	15.200
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN	1.600,9	6.404
*Ringsted sammenlægges med	3.755,7	12.283
Del af Fjenneslev	4.725,8	1.791
*Benløse	1.177,0	2.352
Haraldsted-Allindemagle	4.263,9	1.498
Jystrup-Valsøllille	3.398,3	1.351
Vigersted	2.079,5	1.025
*Kværkeby	2.552,7	1.264
Nordrupøster-Farendløse	2.923,3	1.031
Ørslev	1.412,8	813
Sneslev	1.543,1	650
*Vetterslev-Høm	1.718,5	1.001
i alt	29.550,6	25.059
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN	9.203,9	16.900
*Roskilde sammenlægges med	3.250,2	39.351
Del af Fløng	58,0	129
*Del af Vor Frue	1.628,4	1.176
*Vinding sogn	1.194,4	1.118
Svogerslev sogn	724,2	1.675
Himmelev	1.497,4	3.622
i alt	8.352,6	47.071
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN	6.073,0	41.645
*Roskilde Vor Frue - se Roskilde		
"Rudkøbing ¹³⁾	6.291,7	7.269
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN	ca. 600,0	ca. 4.100

¹³⁾ Kun det område, der inden sammenlægningen i 1966 udgjorde Rudkøbing købstadkommune.

* = omfattet af mælkeloven

Areal i ha. Folketal 1/1-69

*Rødby sammenlægges med	3.113,7	4.774
Tirsted-Skørtinge-Vejleby.	4.816,8	1.636
Nebbelunde-Sædinge.	2.334,6	1.005
Ringsebølle.	519,0	370
Del af Tågerup-Torslunde.	1.424,4	520

i alt 12.208,5 8.305

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 3.113,7 4.774

*Rødovre 1.145,5 45.633

*Rønne sammenlægges med 980,7 12.807

Knudsker. 1.913,5 2.962

i alt 2.894,2 15.769

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 980,7 12.807

*Rørvig - se Nykøbing Sj.

*Sakskøbing sammenlægges med 211,3 2.507

*Sakskøbing landsogn. 2.044,1 1.940

Radsted. 3.628,0 1.189

Majbølle 2.312,8 1.259

Vigsnæs. 1.179,3 257

Tårs. 2.263,1 775

Våbensted-Engestofte. 3.333,1 974

Slimminge-Fjelde. 2.664,1 1.036

i alt 17.635,8 9.937

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 2.255,4 4.447

*Sakskøbing landsogn - se Sakskøbing

•Set. Hans-Set. Olai - se Hjørring

* Silkeborg sammenlægges med.....2.834,9 26.031

Linå 5.183,1 4.601

Funder 2.841,6 1.817

*Balle 2.313,5 2.242

Gødvad 1.586,4 1.590

Kragelund 3.710,7 1.076

Serup 1.737,2 682

Sejling-Sinding. 1.880,2 868

Lemming. 1.861,4 731

Del af Them. 1.500,0 1.840

i alt 25.449,0 41.478

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 5.148,4 28.273

*Sindal¹⁴⁾. 24.064,0 8.845

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. ca. 400,0 ca. 1.500

¹⁴⁾ Kun den bymæssigt bebyggede del af den før sammenlægningen i 1966 bestående Sindal kommune.

* = omfattet af mælkeloven	Areal i ha.	Folketal 1/1-69
*Skagen sammenlægges med	3.015,7	11.741
Skagen købstads landdistrikt	1.996,1	164
Råbjerg	9.276,2	1.797
i alt	14.288,0	13.702
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	3.015,7	11.741
 *Skanderborg sammenlægges med	4.711,2	10.936
Ovsted-Tåning	3.942,2	1.474
Hylke	2.988,4	802
Del af Fruering-Vitved	3.279,4	1.715
i alt	14.921,2	14.927
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	4.711,2	10.936
 *Skibby	7.992,7	4.492
 *Skive sammenlægges med	3.160,4	17.531
Hem-Hindborg-Dølby	3.016,5	1.129
Estvad-Rønbjerg	5.387,4	1.004
Højslev-Dommerby-Lundø	5.194,9	2.775
Ørslevkloster	3.330,5	1.057
Ørum	1.560,7	290
Del af Kobberup-Feldingbjerg-Gammelstrup	200,0	978
i alt	21.850,4	24.764
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	3.160,4	17.531
 *Skjern sammenlægges med	4.639,7	6.016
Stavning	4.419,4	873
Del af Dejbjerg	3.644,5	599
Hanning	3.895,2	1.030
Bølling-Sædding	3.457,3	976
Faster	3.303,7	1.042
Del af Borris	9.383,0	1.596
i alt	32.742,8	12.132
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	4.639,7	6.016
 *Skælskør ¹⁵⁾ sammenlægges med	12.675,7	8.771
Del af Holsteinborg	4.286,5	1.753
i alt	16.962,2	10.524
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	ca. 600,0	ca. 3.600

¹⁵⁾ Kun det område, der inden sammenlægningen i 1966 udgjorde Skælskør købstadkommune.

: omfattet af mælkeloven		Areal i ha.	Folketal 1/1-69
*Slagelse sammenlægges med	1.219,7	22.610	
Del af Hashøj	3,5	135	
Vestermose	7.539,7	2.140	
Slagelse Set. Mikkels landsogn	1.932,5	601	
Slagelse Set. Peder landsogn	2.712,0	3.059	
Hejninge	695,1	227	
Stillinge	3.939,4	1.687	
Havrebjerg	1.152,9	512	
i alt	19.194,8	30.971	
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN	1.219,7	22.610	
*Sorø sammenlægges med	552,6	5.650	
Pedersborg	1.808,1	1.484	
Bromme	1.546,2	487	
*Lyng-Brøby	4.548,0	3.514	
Slaglille-Bjernede	3.247,8	1.295	
Del af Fjenneslev	3.012,4	1.141	
i alt	14.715,1	13.571	
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN	5.100,6	9.164	
*St. Heddinge sammenlægges med	1.299,1	2.218	
Stevns	7.140,1	3.347	
Hellested	2.762,2	1.116	
Boestofte	5.434,5	3.587	
i alt	16.635,9	10.268	
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN	1.299,1	2.218	
*Store Magleby	1.606,2	5.418	
*Struer sammenlægges med	309,8	9.208	
Venø	645,7	118	
Resen-Humlum	4.065,2	2.284	
Gimsing	1.070,1	1.594	
Vejrum	1.988,5	531	
Hjerm	3.162,3	1.443	
Ølby-Asp-Fousing	6.272,2	1.721	
i alt	17.513,8	16.899	
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN	309,8	9.208	
*Stubbekøbing sammenlægges med	382,8	2.029	
Magiebrænde	1.107,0	467	
Åstrup	3.692,5	1.379	
Falkerslev	2.120,8	416	
Karleby-Hørreby-Nr. Ørslev	3.085,2	1.575	
Sdr. Alslev-Sdr. Kirkeby	2.124,1	647	
Horbelev	3.033,5	1.390	
i alt	15.545,9	7.903	
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN	382,8	2.029	

**Svaneke* - se Neksø

* <i>Svendborg</i> sammenlægges med	3.220,2	23.310
Tved	1.506,6	1.496
Skårup	2.762,0	2.236
Egense	2.147,7	1.476
Thurø	.752,8	2.126
Tåsinge	6.982,7	4.993
i alt	17.372,0	35.637

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 3.220,2 23.310

* <i>Sæby</i> sammenlægges med	604,6	4.407
Torslev	6.881,2	3.077
Hørby	4.304,4	1.572
Del af Understed-Karup	2.171,4	694
Volstrup	6.403,9	2.440
Skæve	4.579,4	1.988
Albæk	7.822,5	2.450
i alt	32.767,4	16.628

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 604,6 4.407

**Søllerød* 3.977,1 30.230

**Sønderborg* sammenlægges med 852,8 22.758

*Del af Ulkebøl 3.174,4 3.836

**Dybbøl* 1.413,6 1.946

i alt 5.440,8 28.540

OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 5.440,8 28.540

* <i>Thisted</i> sammenlægges med	.751,5	8.760
Østerild	3.650,0	759
Øsløs-Vesløs-Arup	5.181,4	1.574
Hunstrup	1.947,8	507
Del af Nors-Tved	5.394,1	1.416
Vang	6.339,0	567
V. Vandet-Ø. Vandet	4.980,4	491
Skinnerup	.864,0	302
Hillerslev-Kaastrup	4.018,5	1.302
Sennels	2.244,9	887
Tilsted	.854,2	1.302
Sjørring-Torsted	3.335,0	1.600
Skjoldborg-Kallerup	2.017,4	860
Harring-Stagstrup	2.164,2	1.443
Sønderhå-Hørsted	2.533,0	600
Nørhå	3.401,4	624
Snedsted	1.990,2	1.994
Hundborg-Jannerup	5.040,3	1.972
Thisted landsogn	.936,4	1.926
i alt	57.643,7	28.886

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 751,5 8.760

* ==omfattet af mælkeloven

Areal i ha. Folketal 1/1-69

**Tikøb* - se Helsingør

**Tyrsted-Uth* - se Horsens

**Tyrstrup* - se Christiansfeld

* <i>Tølløse</i> ¹⁶⁾	12.613,8	7.912
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	ca. 100,0	ca. 2.000

* <i>Tønder</i> sammenlægges med	1.791,4	7.624
Abild.	5.277,6	1.267
Hostrup.	3.832,7	1.067
Møgeltønder.	3.488,0	1.214
Tønder landsogn.	1.058,6	265
Udbjerg.	1.477,3	435
i alt	16.925,6	11.872

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	1.791,4	7.624
---------------------------------------	---------	-------

* <i>Tårnby</i>	6.032,7	46.319
-----------------------	---------	--------

* <i>Ulkebøl</i> - en del af kommunen sammenlægges med ..	95,0	10
Augustenborg.	1.803,6	3.429
Asserballe-Notmark.	3.494,0	2.578
i alt	5.392,6	6.017

Se i øvrigt Sønderborg

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	95,0	10
---------------------------------------	------	----

* <i>Varde</i> sammenlægges med.	8.282,3	11.324
Home.	4.551,8	1.384
Torstrup.	3.167,1	1.014
Janderup-Billum.	5.514,5	1.781
Alslev sogn af Alslev-Hostrup kommune.	3.639,8	900
i alt	25.155,5	16.403

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	8.282,3	11.324
---------------------------------------	---------	--------

* <i>Vejen</i> ") sammenlægges med.....	5.630,3	7.470
<i>Veerst-Bække</i>	7.048,8	2.264
<i>Gesten</i>	4.271,5	1.418
<i>Andst</i>	4.478,6	1.538
<i>Malt</i>	3.023,5	1.671
i alt	24.452,7	14.361
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	2.400,0	ca. 6.700

¹⁶⁾ Kun Tølløse stationsby og Tølløse kirkeby.

¹⁷⁾ Kun det område, der inden sammenlægningen i 1966 udgjorde Vejen kommune.

Vejlby-Risskov - se Århus

* <i>Vejle</i> sammenlægges med	1.585,2	32.171
* <i>Hover</i>	1.860,5	4.873
<i>Hornstrup</i>	2.158,2	3.358
<i>Engum</i>	2.184,3	999
<i>Skibet</i>	2.289,9	2.416
<i>Højen</i>	2.412,2	1.083
<i>Vinding</i>	1.259,3	4.246
<i>Del af Skærup</i>	639,5	325

i alt 14.389,1 49.471

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 3.445,7 37.044

**Vestørø*¹⁸⁾. 7.369,7 5.269

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. ca. 2.500,0 ca. 2.800

Vetterslev-Høm - se Ringsted

* <i>Viborg</i> sammenlægges med	5.610,2	25.387
<i>Viborg-Gråbrødre landdistrikt</i>	324,6	55
<i>Del af Ravnsbjerg</i>	7.813,3	2.704
<i>Asmild-Tapdrup</i>	3.101,9	3.249
<i>Vinkel</i>	2.263,4	603
<i>Sdr. Rind</i>	1.479,3	600
<i>Almind</i>	2.151,6	688
<i>Vorde-Fiskbæk-Romlund</i>	5.004,2	1.902
<i>Tårup-Kvols</i>	2.455,2	656

i alt 30.203,7 35.844

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 5.610,2 25.387

Viby - se Århus

* <i>Vojens</i> sammenlægges med	3.875,4	6.881
<i>Oksenvad</i>	3.347,5	850
<i>Sommersted</i>	3.217,0	1.560
<i>Nustrup</i>	5.937,9	1.578
<i>Jegerup</i>	1.652,2	568
<i>Magstrup</i>	2.288,7	619
<i>Hammelev</i>	3.413,7	1.499
<i>Vedsted</i>	5.987,2	2.617

i alt 29.719,6 16.172

HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN. 3.875,4 6.881

¹⁸⁾ Kun de områder, der inden sammenlægningen i 1966 udgjorde Ærøskøbing købstadkommune og Rise kommune.

** omfattet af mælkeloven	Areal i ha.	Folketal 1/1-69
<i>*Vordingborg</i> sammenlægges med	3.840,2	11.787
Sværdborg	2.736,4	1.189
Køng-Lundby.	5.126,3	2.385
Kastrup.	2.768,6	1.999
Ørslev.	1.721,4	1.180
Udby sogn.	1.660,0	496
i alt	17.852,9	19.036
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	3.840,2	11.787
 <i>* Vor up - se Randers</i>		
<i>* Aabenraa</i> sammenlægges med	1.694,8	15.129
*Ensted	4.165,0	2.125
Løjt	5.566,5	2.660
Del af Rise.	1.360,0	279
i alt	12.786,3	20.193
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	5.859,8	17.254
 <i>* Åby - se Århus</i>		
<i>* Åkirkeby</i> sammenlægges med	555,4	1.527
Åker.	5.686,1	2.234
Nylarsker.	2.335,0	1.049
Vestermarie	6.983,8	1.898
Pedersker.	2.980,4	1.014
Del af Nyker.	150,0	32
i alt	18.690,7	7.754
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	555,4	1.527
 <i>* Aalborg</i> sammenlægges med		
<i>*Nørresundby¹⁹⁾</i>	4.411,8	83.519
Sulsted-Ajstrup	3.879,9	23.103
.	8.830,9	4.867
Horsens-Hammer.	6.629,7	5.929
Vadum	4.278,0	2.327
Sønderholm-Frejlev	5.330,2	2.725
*Hasseris	1.704,2	13.570
Sdr. Tranders.	1.312,9	3.226
Romdrup-Klarup.	1.957,8	1.891
Nørholm.	2.072,2	595
Ellidshøj-Svenstrup.	3.205,9	3.359
Ferslev-Dall-Volsted	4.388,7	1.797
Gunderup-Nøvling	7.596,8	4.688
Del af 0. Hornum	1.066,1	937
i alt	56.665,1	152.533
HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	9.995,9	120.192

¹⁹⁾ Kun de områder, der inden sammenlægningen i 1968 udgjorde Nørresundby købstadkom-
mune og **Sundby-Hvorup** kommune.

: omfattet af mælkeloven		Areal i ha.	Folketal 1/1-69
*	<i>Århus</i> sammenlægges med.....	3.992,0	112.750
*	Vejlby-Risskov.	1.350,3	16.172
*	Hasle	356,7	4.399
*	Åby.	449,8	12.317
*	Brabrand-Årslev.	2.310,4	10.643
*	Viby.	1.094,1	20.098
*	Holme-Tranbjerg	2.066,1	16.762
	Thrige	2.961,7	1.843
	Elev.	479,5	239
	Elsted.	798,3	2.273
	Todbjerg-Mejlby.	3.654,0	1.615
	Skødstrup.	2.328,0	2.763
	Hjortshøj-Egå	2.553,1	5.544
	Tilst-Kasted.	1.772,8	2.064
	Sabro-Fårup.	1.694,9	1.697
	Borum-Lyngby.	1.723,5	787
	Harlev-Framlev.	2.975,6	2.251
	Ormslev-Kolt	3.281,2	3.300
	Mårslet	2.411,4	1.768
	Beder-Malling	3.729,0	4.003
	Del af Solbjerg	4.749,2	2.796
	Del af Fruering-Vitved.	180,0	130
	i alt	46.911,6	226.214
	HERAF OMFATTET AF MÆLKELOVEN.	11.619,4	193.141

Handelsministeriet, februar 1971.

Løbetid for de gældende mælkeordninger

I nedennævnte kommuner findes der endnu mælkeordninger fastsat i henhold til bemyndigelse fra handelsministeriet (lov nr. 145 af 23. maj 1958 § 11 eller lov nr. 222 af 4. juni 1969 § 7).

Mælkeordningerne gælder kun i den del af

kommunerne, i hvilken mælkeordningerne var gældende før kommunesammenlægningen. Bortset fra Storkøbenhavn, Assens, Herstederne og Marstal omfatter kommunerne områder, der ikke er omfattet af mælkelovgivningen.

	<i>Udløbsdato</i>	<i>Opsigelsesfrist</i>		<i>Udløbsdato</i>
Assens	30/9 1972		Køge	31/3 1977
Ebeltoft	19/5 1974		Lyng-Brøby i	
Esbjerg	31/5 1972		Sorø kommune	30/9 1974
Frederikshavn	30/9 1975		Maribo	30/6 1971
Frederikssund		Kan opsiges med Vi års varsel.	Marstal	30/6 1972
Fåborg	30/6 1974		Middelfart	31/3 1972
Haderslev	30/9 1976		Nyborg	30/9 1971
Herstederne	31/7 1971		Nykøbing F.	30/9 1979
Hirtshals	31/12 1971		Nykøbing S.	31/3 1974
Hobro	31/12 1971		Randers	31/10 1971
Holbæk		Kan opsiges med 2 års varsel, dog tidligst til den 1/1 1974.	Ringsted	31/12 1971
Horsens		Kan opsiges med 1 års varsel til en 1. oktober.	Roskilde	31/3 1971
Hørsholm	31/12 1980		Rudkøbing	30/11 1971
Kolding	30/9 1976	Kan i tilfælde af ændringer i mælke- lovgivningen opsiges med ½ års varsel efter en ny lovs gennemførelse.	Rødby	31/12 1971
Korsør	30/9 1972		Silkeborg	30/9 1971
			Skælskør	30/9 1974
			Slagelse	31/12 1978
			Storkøbenhavn	31/3 1972
			Stubbekøbing	30/9 1971
			Sønderborg	31/12 1971
			Varde	30/9 1971
			Vejle	30/9 1971
			Åbenrå	31/1 1972
			Ålborg	31/3 1973
			Århus	8/8 1971

Mælkehandelen og EEC's konkurrenceregler

Ifølge EEC-traktatens art. 42 finder bestemmelserne i traktatens kapitel om konkurrenceregler kun anvendelse på produktionen af og handelen med landbrugsvarer i det omfang, rådet træffer beslutning herom.

En sådan beslutning er truffet ved rådets forordning nr. 26/62 af 4. april 1962 om anvendelse af visse konkurrenceregler på produktionen af og handelen med landbrugsprodukter.

Efter denne forordning skal traktatens artikler 85-90 og de til deres gennemførelse udstedte bestemmelser finde anvendelse på aftaler, vedtagelser og samordnet praksis vedrørende produktion af og handel med landbrugsvarer, d.v.s. de i bilag II til traktaten opregnede produkter.

Fra denne hovedregel gøres dog den undtagelse, at forbudet i traktatens art. 85, stk. 1, ikke skal finde anvendelse på

- 1) aftaler m.v., der udgør en integrerende del af en national markedsordning,
- 2) aftaler m.v., som er nødvendige for at realisere formålet i traktatens art. 39.

Spørgsmålet om, hvad der skal forstås ved en national markedsordning, er næppe helt afklaret. Det synes dog uomtvisteligt, at en sådan markedsordning må være baseret på statslige eller af statsmagten foreskrevne foranstaltninger. Nationale markedsordninger etableret på privat basis skal være truffet i medfør af statslige foranstaltninger, hvis de skal falde ind under undtagelsen (jfr. Arved Deringer: Das Wettbewerbsrecht der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft, noterne 17-22 til forordning nr. 26/62).

Undtagelsen fra forbudet i art. 85, stk. 1, for nationale markedsordninger har i øvrigt næppe betydning, efter at EEC har etableret en fælles markedsordning for landbrugsvarer, herunder mejeriprodukter, jfr. forordning nr.

804/68 af 27. juni 1968 (OM nr. L 148 af 28. juni 1968). Det bemærkes, at denne forordning ikke berører konkurrencereglerne i traktatens art. 85-90, men indeholder prisreguleringsbestemmelser.

I forbindelse med undtagelsen for aftaler m.v., som er nødvendige for at realisere formålet i traktatens art. 39, nævner forordning nr. 26/62 specielt, at forbudet i art. 85, stk. 1, i særdeleshed ikke finder anvendelse på aftaler m.v. mellem producenter, producentsammenslutninger eller forbund af producentsammenslutninger inden for en enkelt medlemsstat, der vedrører

- a) produktion af landbrugsprodukter eller
 - b) afsætning af landbrugsprodukter eller
 - c) udnyttelse af fælles anlæg til oplagring, behandling eller videreforarbejdning af landbrugsprodukter, og som
 - d) ikke medfører forpligtelse til at anvende en bestemt pris
- medmindre kommissionen fastslår, at
- e) konkurrence på denne måde udelukkes eller
 - f) formålene i traktatens art. 39 bringes i fare.

Den 21. februar 1967 har kommissionen fremsat forslag til rådsforordning vedrørende producentfællesskaber og deres sammenslutninger inden for landbruget (OM nr. 51 af 20. marts 1967, s. 757 ff). Efter behandlingen af dette forslag i forsamlingen og det sociale og økonomiske udvalg har kommissionen den 12. juni 1970 foreslået en række ændringer i det oprindelige forslag (OM nr. C 70 af 12. juni 1970). Herefter skal forbudet i art. 85, stk. 1, ikke gælde aftaler m.v. mellem producentsam-

menslutninger m.v., såfremt sådanne aftaler udelukkende binder organisationen og dens medlemmer.

Forslaget er endnu ikke behandlet i endsige vedtaget af rådet. Under forudsætning af, at rådet følger kommissionens ændrede forslag, kan der formentlig drages følgende konklusioner:

A. Generelle

1. Hovedregler

Andelsmejerier må betragtes som producent-sammenslutninger. Aftaler, som alene binder andelshaverne (organisationen og dens egne medlemmer), må antages at være undtaget fra forbudet i artikel 85, stk. 1.

Aftaler, som et andelsmejeri indgår med andre om priser, kvotering, områdefordeling, eksklusivitet m.v. vil alt efter de konkrete omstændigheder være omfattet af forbudet i art. 85, stk. 1.

Forbudet forudsætter, at aftalen *kan påvirke* handelen mellem medlemsstaterne *på ugunstig måde*.

2. Undtagelser

a) Forbudet gælder *kun*, hvis aftalen *mærkbart* kan påvirke handelen mellem medlemsstaterne, jfr. Kommissionens meddelelse af 2/6 1970 (OM nr. C 64) om bagatelaftaler.

b) Ifølge Kommissionens meddelelse af 29/7 1968 (OM nr. C 75 med seneste ændring C 93 af 18/9 1968) er samarbejdsaftaler, som vedrører følgende forhold, ikke omfattet af forbudet i art. 85, stk. 1: Fælles markedsundersøgelser, regnskabsmæssigt samarbejde, forskning, benyttelse af fælles lager- og transportanlæg, kundeservice, fælles reklame, fælles varemærker m.v.

c) Der er i henhold til art. 85, stk. 3, meddelt gruppedisensation for eneforhandlingsaftaler - dog ikke for aftaler inden for én medlemsstat. - Forordning 67/67 af 22/3 1967 (OM nr. 57 af 25/3 1967).

d) Der er fremsat forslag til gruppedisensation for aftaler om forskning, know how,

specialisering m.m., jfr. OM C 92 af 20. juli 1970.

B. Specielt vedrørende konsummælk

Konsummælk omfattes af konkurrencereglerne i art. 85, stk. 1, men danske mejerier må med henblik på afsætning på det danske marked kunne indgå aftaler - også om kvoter og områdedeling - såfremt adgangen til markedet ikke begrænses. - Virksomheder i andre medlemsstater må efter Danmarks tilslutning til EEC ikke være udelukket fra at sælge i alle dele af landet.

Eksklusivaftaler, der udelukker leverandører fra andre lande, må således umiddelbart antages at være forbudt.

Mere tvivlsomt er det med hensyn til pris-aftaler. I almindelighed bedømmes pris-aftaler ret strengt af Kommissionen, men hvis pris-aftalen ikke påvirker samhandelen, berøres den ikke af forbudet.

Koncessionsordninger, der indeholder begrænsninger i adgangen til engrossalg af mælk, kan næppe opretholdes. Det samme gælder formentlig, hvis mælkehandelen organiseres under et statsligt organ, der fører tilsyn med, giver eneret til og pålægger leveringspligt for bestemte mejerier, jfr. art. 90.

Fusionering af mejerier er ikke forbudt, idet Kommissionen er af den opfattelse, at fusionering som sådan ikke kan bedømmes efter reglerne i art. 85. Ved fusionering kommer alene misbrugsbestemmelserne i artikel 86 i anvendelse. Herefter kan der skrides ind over for en urimelig udnyttelse af en dominerende markedsposition.

En urimelig udnyttelse foreligger, hvis fusionen fastsætter sådanne leveringsbetingelser, at forhandlerne afskæres fra at købe fra andre leverandører — in casu mejerier i andre EEC-lande. Også i tilfælde, hvor fusionen de facto fører til en fuldstændig monopolisering af markedet, kan der blive tale om urimelig udnyttelse.

Fra praksis foreligger endnu ikke eksempler på, at Kommissionen har skredet ind i medfør af art. 86.

Hvilke konsekvenser vil en ændring - en eventuel ophævelse - af mælkekoncessionsordningerne have på anden lovgivning?

(Udarbejdet af veterinærinspektør, dr. med. vet. E. Malling Olsen
og overdyrlæge G. Mortensen.)

Vedrørende sundhedslovgivningen

Ved vedtagelse af lov af 8/6 1966 om mælkekontrol og udsendelsen af indenrigsministeriets bekendtgørelse af 13/9 1967 om mælk og fløde samt mælkevarer (konsummælkprodukter) blev det bestemt, at alle her i landet forhandlede konsummælkprodukter skulle være underkastet ensartede kontrolforanstaltninger, herunder dyrlægekontrol og laboratoriekontrol med de besætninger, der leverer mælk til fremstillingen af konsummælkprodukter, kontrol med mejeriet og en laboratoriemæssig kontrol på de kommunale levnedsmiddelkontrollaboratorier med de fremstillede konsummælkprodukter.

Samtidig med indførelsen af de ensartede kontrolforanstaltninger og som en naturlig konsekvens heraf blev det i § 23 i ovennævnte bekendtgørelse af 13/9 1967 bestemt, at konsummælkprodukterne frit kunne føres over kommunegrænserne, idet der blot krævedes en anmeldelse for sundhedskommissionen. Der er dog i mælkebekendtgørelsens § 23 mindet om de begrænsninger, der følger af bl.a. lov om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde.

Den nuværende sundhedslovgivning er derfor helt liberal med hensyn til mælkehandelen og indeholder ingen restriktive bestemmelser for konsummælkprodukternes bevægelighed over kommunegrænserne. De eneste forhold, der må iagttages, når et mejeri vil forhandle konsummælkprodukter i en kommune, er:

- 1) at mejeriet, inden forhandlingen indledes, gør anmeldelse herom til sundhedskommissionen i den kommune, hvor forhandlingen skal ske.
- 2) at kommunen for hvert mejeri, der forhandler konsummælkprodukter i kommunen, skal deltage i en fællestilsynsordning

og en udgiftsfordelingsordning for mælkekontroludgifterne.

Forholdet er dog uden tvivl det, at administrationen af mælkekontrollovgivningen er blevet betydeligt lettet ved de eksisterende mælkekoncessioner. En ophævelse af koncessionsordningerne vil derfor uden tvivl få en ret omfattende indflydelse specielt på det under pkt. 2 nævnte, idet netop de kommuner, der er omfattet af koncessionsordningerne, er gode objekter for konsummælksalg, idet disse kommuner i alt overvejende grad er købstadkommuner. I disse kommuner og her specielt i de tættest beboede må en ophævelse af koncessionsordningerne antagelig betyde, at et betydeligt større antal mejerier, end hvad tilfældet er i dag, vil søge at etablere en forhandling af deres konsummælkprodukter, hvorved etablering af fællestilsynsordninger og udgiftsfordelingsordninger vil blive endnu mere omfattende end tilfældet er i dag.

De i nævnte lov af 8/6 1966 om mælkekontrol og bekendtgørelse af 13/9 1967 om konsummælkprodukter foreskrevne fællestilsynsordninger og udgiftsfordelingsordninger har rent praktisk kunnet administreres, dog ikke uden at der inden for visse områder har været og fortsat er betydelige vanskeligheder specielt af økonomisk art med dens gennemførelse.

Grunden til, at ordningerne har kunnet gennemføres, har været, at fællestilsynsordningerne i langt de fleste tilfælde har omfattet bymejerier, der udover at forhandle konsummælkprodukter i den bymæssigt bebyggede kommune har inddraget et vist antal af de omkringliggende kommuner i salgsområdet. En aftale mellem disse kommuner om en fællestilsynsordning og en udgiftsfordelingsordning har normalt kunnet gennemføres uden større vanskeligheder. En ophævelse af mælkekonces-

sionsordningerne vil - som oven for fremført - imidlertid medføre, at kommuner med en bymæssig bebyggelse ofte vil blive salgsområde for nye mejerier, og disse nye mejerier kan hyppigt være mejerier beliggende endog i en betydelig afstand fra den pågældende kommune, hvilket uden tvivl vil betyde forøgede vanskeligheder med at få etableret fællestil-

synsordninger og fordeling af kontroludgifterne. Det kan endog anses for sandsynligt, at vanskelighederne bliver så store, at landbrugsministeriet og indenrigsministeriet må overveje, om de i lov af 8/6 1966 og bekendtgørelse af 13/9 1967 nævnte bestemmelser om fælles-tilsynsordning og udgiftsfordelingsordning må ændres.

Det af Handelsministeriet nedsatte mælkeudvalg, c/o Handelsministeriet, Slotsholmsgade 12.

I besvarelse af mælkeudvalgets cirkulærskrivelse til kommunalbestyrelserne i de af mælke-loven omfattede kommuner skal Storkøbenhavn's kommunale Mælkeudvalg på de af Mælkeordningen for Storkøbenhavn af 29. marts 1960 omfattede 13 kommuners vegne oplyse følgende:

ad 1.

De 13 kommuner (København, Frederiksberg, Gentofte, Lyngby-Tårnby, Hvidovre, Rødovre, Glostrup, Herlev, Gladsaxe, Søllerød, Tårnby, Store Magleby, Dragør) forsynedes pr. 1. oktober 1969 med konsummælk og -fløde fra følgende 9 mejerier:

	Kvote 1/10-69	Kvote 2/10-69
Trifoliums Mælkeforsyning, Bådehavns- gade 42, SV.	25,50	26,70
A/S Det danske Mælke-Compagni, Mælkevej 2-4, F.	25,50	26,70
A/S Mælkeriet Enigheden, Lygten 39-41, NV.	25,50	26,70
Mejeriet Lyshøj, Toftebakkevej 1- 15, Valby.	5,60	
Jægersborg Allé's Mejeri, Jægers- borg Allé 30, Charlottenlund . .	5,60	6,00
Mejeriet Søholm, Frederikssunds- vej 200-202, Brønshøj.	4,05	4,45
Gladsaxe Mejeri, Tobaksvej 24, Søborg.	2,75	3,15
Glostrup Mejeri, Hvingegade 9- 11, Glostrup.	2,75	3,15
I/S Rødovre Mejeri, Rødager Allé 28, Rødovre.	2,75	3,15

For hvert mejeri var der i mælkeordningen fastsat en andel af det samlede salg i området, og for hvert mejeri fastsattes et salgsområde, der ikke bestemtes af kommunegrænser, men fastsattes med henblik på, at hvert mejeri kan opnå sin kvote og i øvrigt således, at der søges opnået den mest rationelle ordning af distributionen. Ændringer i områderne sker principielt én gang årligt.

Pr. 2. oktober 1969 blev Mejeriet Lyshøj

overtaget af Foreningen Storkøbenhavn's Mejerier, og der er således nu kun tilbage 8 mejerier. Ved denne lejlighed fordeltes Lyshøjs kvote mellem de øvrige mejerier, og en ekstraordinær fordeling af salgsområderne blev foretaget, hvorved hensyn også toges til den i årets løb skete forskydning i salget. De 8 mejeriers nuværende kvote er anført yderst til højre i foranstående fortegnelse.

ad 2.

Mælkehandelens tilrettelæggelse hviler på den i henhold til handelsministeriets bemyndigelse af 18. marts 1960 udarbejdede mælkeordning for Storkøbenhavn af 29. marts 1960 samt de i henhold til denne af udvalget truffne beslutninger. Den mejerierne meddelte koncession gælder for en periode af 10 år fra 1. april 1960 at regne. Et eksemplar af mælkeordningen vedlægges.

ad 3.

I henhold til mælkeordningens § 12 fastsættes detail- og engrospriserne på mælk og fløde af udvalget efter forudgående forhandling med Foreningen Storkøbenhavn's Mejerier. Priserne fastsættes under hensyn til *nødvendige driftsudgifter* og til, hvad der må anses for en *passende avance*.

Mejerierne afgiver såvel periodiske driftsregnskaber som årsregnskaber med status til udvalget i overensstemmelse med en af udvalget godkendt kontoplan, jfr. nærmere mælkeordningens § 15.

Ved udvalgets bedømmelse af regnskaberne og fastsættelse af priser tages i betragtning:

a) Udgiften til mælkekøb.

Det påhviler mejerierne at opretholde Storkøbenhavn's Mejeriers Fællesindkøb, hvis vedtægter skal godkendes af udvalget. De årlige leveringskontrakter mellem fællesindkøbet og leverandørerne forelægges monopoltilsynet, og en repræsentant for mælkeudvalget indkaldes til tilsynets forhandlingsmøder herom.

b) Nødvendige driftsomkostninger.

Det bemærkes, at mejerierne har pligt til at forhandle det varesortiment, der fastsættes af udvalget, pligt til at sørge for sit områdes tilstrækkelige forsyning, at opretholde salg ved detail vogn i fornødent omfang og til at have fælles ensartede overenskomster med fagorganisationerne om løn og arbejdsforhold. Endelig er der fastsat regler for størrelsen (efter omsætningen) af driftslederløn.

c) Afskrivninger.

Der tillades afskrivninger i det af skattemyndighederne godkendte omfang.

d) Forrentning af egenkapital.

For tiden er forrentningen fastsat til 6 % p.a.*), men der behandles i udvalget et ændrende om forhøjelse af forrentningsprocenten.

e) En passende avance.

Denne har i de senere år været fastsat til 1,7 mill. kr. for mejerierne tilsammen, men også dette beløb søges for tiden forhøjet. Her må samlet tages hensyn til, at forrentning af egenkapital og avance sammenlagt må være afgørende for en rimeligt fastsættelse («afkastning»).

Det er det enkelte mejeris omkostninger der er afgørende for, hvilken andel det opnår i den samlede nettofortjeneste. Der finder mellem mejerierne en udligning af flødeover- eller -undersalg sted med henblik på udligning af uligheder, f.eks. som følge af »områdebestemte« variationer i flødesalget. Udligningsbeløbet fastsættes af foreningen og tilsigter at ligge så tilpas, at intet mejeri får en ubillig fordel, men på den anden side er interesseret i at opretholde flødesalg.

f) I henhold til mælkeordningen kan udvalget i stedet for at foretage prisændringer kræve et overskud indbetalt til eller lade et underskud dække ved udbetaling fra en særlig prisreguleringsfond. Indbetaling til eller udbetaling fra prisreguleringsfonden bliver fordelt i forhold til sødmælkssalget. Formålet med prisreguleringsfonden er væsentligst at undgå for hyppige prisændringer. Fondsbevægelser kan dog også skyldes, at det - med de store kvantiteter det

drejer sig om - er vanskeligt at ramme det faktiske resultat med prisændringer, der jo må være i hele øre.

Det bemærkes, at der til prisreguleringsfonden er indbetalt ca. 3,7 mill. kr. i 1967 og ca. 2,8 mill. kr. i 1968. - I 1969 vil der formentlig blive hævet et betydeligt beløb.

g) Detailhandlernes avance må ligeledes indgå i prisfastsættelsen.

Manglende statistisk materiale fra detailmejerierne har vanskeliggjort en »eksakt« be-, regning, og udvalget er derfor faldet tilbage på beregninger udfra en fingeret »gennemsnitsforretning«, d.v.s.: antallet af mejeriudsalg divideret op i disse forretningers samlede salg (udspecificeret).

Detailmejeriernes avance + bonus (med en vis hensyntagen til udbringningstillægget) må endvidere bedømmes udfra, at salget af koncessionerede mælkevarer skønsmæssigt antages at udgøre 30-35 % af den samlede omsætning.

Man har herudfra tilstræbt, at bruttofortjenesten kom til at ligge omkring den officielle brutto-fortjenesteprocent for detailhandelen som helhed - uden at tage hensyn til - på den ene side den hurtigere omsætning — på den anden side de hidtil mere byrdefulde afsætningsforhold (tidlig åbning — udbringning - åbent alle dage).

h) Spørgsmålet om fordeling af omkostningerne på de forskellige varesorter kan ikke besvares nøjagtigt.

Historisk har fløde- og særlig piskeflødeprisen båret en del af sødmælkens omkostninger, men i den senere tid har man f.eks. bestræbt sig for, at yoghurtpriserne »hviler i sig selv«, og skummetmælk og kærnemælk - der i en periode kun steg med rene arbejdsomkostninger - har fået pålagt en stigende del af forarbejdning udgifterne, viden at det kan siges, at nogen vare (bortset fra yoghurt) »hviler i sig selv«. Hensyn må endelig tages til, at dækning af en bestemt udgiftsstigning kan udkræve, at man må vælge en vare, hvor 1 øres stigning på det solgte kvantum kan give balance.

Sluttelig bemærkes, at der hvert år af mælkeudvalgets revisor udarbejdes en udførlig statistik over regnskaberne. Regnskaberne for 1968 er netop gennemgået, og man kan herfra oplyse følgende:

*) Med virkning fra året 1969 er forrentningsprocenten senere forhøjet til 7½ % p.a.

Gennemsnitspris pr. anvendt kg	63,93 Øre	Renter.	1,38
Gennemsnitspris pr. solgt kg (detail og engros).	117,23 Øre	Lønninger.	8,97
(incl. indbetaling til prisregulerings- fonden)		Samlet.	23,91
Bruttoavance pr. kg.	53,30 øre	<i>Distributionsomkostninger - engros pr. kg (i øre):</i>	
eller 43,64 %.		Løn og provision.	8,82
		Vognhold og øvrige omkostninger.	2,97
		I alt.	11,79
<i>Behandlingsomkostninger pr. kg vareforbrug (i øre):</i>		<i>Administrationsomkostn. pr. kg beh. mælk (i øre):</i>	
Afskrivninger.	3,30	Lønninger.	4,48
Reparationer og vedligeholdelse.	3,06	Kontorhold og salgsomkostninger.	1,21
Damp, vand, el m.v.	1,23	Diverse, herunder propagandaudgifter	1,22
Emballage (gennemsnitsomkostninger)	5,97	I alt.	6,91

A. Stæhr Johansen.

Knud Pinborg.

KOMMUNERNES LANDSFORENING
GYLDENLØVESGADE 11, 1600 KØBENHAVN V.
TELEFON (01) 12 27 88 . TELEADR. STADCENTA

Den 7. december 1970
D.K. .77:614.32.073.534
PSF/LR

Handelsministeriets Mælkeudvalg
Handelsministeriet
Slotsholmsgade 12, 1216 København K.

Under henvisning til de stedfundne drøftelser i handelsministeriets mælkeudvalg, vedrørende spørgsmålet om mælkeordningernes fremtid, skal det oplyses, at bestyrelsen for Kommunernes Landsforening ved et møde den 20. november d.å. har behandlet disse problemer.

Man mener herefter, at måtte udtale fra landsforeningen, at landsforeningens bestyrelse er af den opfattelse, at den igangværende udvikling i form af mejerikoncentrationer og den udvikling inden for detailmælkehandelen, som vil finde sted efter dennes frigivelse pr. 1. ja-

nuar 1971, vil føre til, at det i praksis ikke vil være muligt for kommunerne at administrere mælkeordninger som de for øjeblikket gældende.

Man mener videre, at det herefter ikke længere bør være kommunernes opgave at have indseende med engrosmælkehandelen, og at de kontrolfunktioner man måtte ønske etableret bør overlades til monopoltilsynet.

Henning Rasmussen.

E. Krarup.

Den 26. januar 1971
Journal nr. 120

HANDELSMINISTERIETS MÆLKEUDVALG
v/EKSPEDITIONSEKRETÆR P. MILLING
Handelsministeriet
Slotsholmsgade 12, 1216 København V.

I fortsættelse af de stedfundne drøftelser på sidste møde i handelsministeriets mælkeudvalg skal underskriveren herved ganske kort redegøre for grundlaget for den samarbejdsplan, der nu foreligger klar til vedtagelse for ca. 50 jyske konsummælkmejerier med henblik på fællessalg af konsummælkprodukter.

Hovedsynspunktet bag denne planlægning er primært, at systemet med at opbygge konsummælkproduktion og -forsyning omkring lokale byområder er under hastig nedbrydning dels som følge af det udvidede varesortiment og dels som følge af den ændrede mejeri- og detailhandelsstruktur. Forsyning af et relativt begrænset område giver ikke et mejeri tilstrækkelig afsætningsmæssigt grundlag for at opretholde produktion af et bredt varesortiment og ej heller for at gennemføre de fornødne aktiviteter i salgsarbejdet.

Med det sigte at effektivisere og koncentrere produktionen samt muliggøre en aktiv salgsaktivitet har en kreds af ca. 50 jyske konsummælkmejerier besluttet at stifte et fælles salgsselskab, som skal drive produktion og handel især med konsummælkprodukter. Selskabets medlemmer forpligter sig til at lade deres salg af konsummælkprodukter i Jylland gå gennem selskabet undtagen leverancer til egne mælkeleverandører.

Selskabet overtager forbindelsen med mejeriernes hidtidige kunder og tilrettelægger en fælles salgs- og markedspolitik, herunder pris- og rabatpolitik samt reklame og salgspropaganda. Medlemsvirksomhederne er pligtige til

at efterleve og støtte selskabets beslutninger herom.

Produktionen af konsummælkprodukter skal som hidtil foregå på de enkelte mejerivirksomheder for disses egen regning. Produktionsvirksomhederne skal overholde selskabets generelle retningslinier for produktionen, herunder varesortiment, emballage, deklaration og kvalitet. Selskabet kan oprette en løbende kvalitetskontrol, som mejerierne skal deltage i.

Det må endvidere understreges, at selskabet skal tilstræbe en rationel produktionsfordeling og specialisering inden for medlemsmejeriernes kreds, og optages der nye produktioner, skal selskabet kunne bestemme, hvor sådanne produktioner placeres. Selskabet kan eventuelt selv forestå produktudvikling og produktion af nye produkter.

Selskabet overtager varerne på den producerende virksomheds perron og foretager herefter distribution og salg, således at alle salgsindtægter tilfalder selskabet, som også i enhver henseende bestemmer prisansættelsen over for kundekredsen.

Af hensyn til de betydelige problemer, der ligger i den rent fysiske overtagelse af distributionen, kan distributionen foreløbig foretages af de enkelte medlemsvirksomheder efter retningslinier, der fastsættes af selskabet, der ligeledes betaler herfor.

Genpart af det nu vedtagne forslag til vedtægter for dette salgsselskab medsendes til orientering.

P. f. v.
Ernst Skødt.

MONOPOLTILSYNET

København, den 17. februar 1971
Journal nr. 12.1 x 10150*Danske Konsummælkmejeriers Fællesrepræsentation
Absalons Gård
Rådhuspladsen 45, 1550 København V.*

Efter tilsynets anmodning har fællesrepræsentationen i en skrivelse af 1. februar 1971 redegjort for planer om dannelsen af et jysk handelsselskab for konsummælk. Selskabet agtes stiftet i begyndelsen af marts måned, og fællesrepræsentationen har derfor anmodet om snarest muligt at blive gjort bekendt med tilsynets eventuelle bemærkninger til forslaget til selskabets vedtægter og til principperne for selskabets opbygning i øvrigt.

Af fællesrepræsentationens redegørelse og det fremsendte forslag til selskabets vedtægter fremgår, at selskabet skal virke som fælles salgsselskab for de jyske konsummælkmejerier, der indtræder som andelshavere i selskabet, og at selskabets primære opgave vil være at drive afsætningspolitik. Ifølge vedtægtsforslaget skal de enkelte andelshavere være berettiget til at levere en fastsat kvote af selskabets samlede salg. Varerne skal overtages til priser og på vilkår, som fastsættes af selskabet, der ligeledes fastsætter salgsspriserne på produkterne. Distributionen skal formentlig indtil videre varetages af de enkelte andelshavere i et nærmere aftalt forsyningsområde mod en godtgørelse fra selskabet. Der skal fastsættes generelle retningslinier for andelshavernes produktion. Desuden skal det tilstræbes, at der gennemføres en rationel produktionsdeling og specialisering, og det er hensigten, at selskabet skal drive produktudvikling. I forbindelse hermed skal det sikres, at der ikke opstår økonomiske uligheder mellem andelshaverne.

Dannelsen af et fælles salgsselskab for en overvejende del af konsummælkmejerierne i Jylland og det samarbejde, der efter det foreliggende skal organiseres i tilknytning hertil, må antages at ville medføre en gennemgribende regulering af priserne og af produktions- og omsætningsforholdene for konsummælkprodukter i Jylland. Tilsynet må derfor utvivlsomt

efter reglerne i monopollovens § 6, stk. 2, kræve selskabet anmeldt til registret for pris-aftaler m.v.

Ved bedømmelsen af virkningerne af det påtænkte samarbejde må der efter tilsynets opfattelse i særlig grad lægges vægt på, at de ændringer, der har fundet sted i de tekniske og økonomiske forudsætninger for konsummælkmejeriernes virksomhed, har skabt behov for omfattende strukturændringer. Det er ikke oplyst, om det er hensigten, at der gennem mejeriernes samarbejde i salgsselskabet skal søges gennemført en mere omfattende ændring af produktionsstrukturen. Efter tilsynets skøn indeholder vedtægtsforslaget i §§ 8-12 en række bestemmelser, som er egnede til at modvirke sådanne bestræbelser. Man lægger navnlig vægt på, at begrænsningen af konkurrencen ved fælles prisfastsættelse, faste leveringskvoter og salgsområder, økonomisk udligning mellem mejerierne m.v. rummer fare for en afsvækelse af tilskyndelsen til og mulighederne for, at produktionen efterhånden samles på de mest effektive virksomheder. Der skal desuden henvises til, at samarbejde, der indeholder disse elementer, efter tilsynets praksis i almindelighed ikke anses for foreneligt med bestemmelserne i monopolloven.

Ved stiftelsen af selskabet må der herefter forventes, at tilsynet vil kræve selskabet anmeldt til registret for pris-aftaler m.v. i medfør af monopollovens § 6, stk. 2, og at der efter lovens § 11, stk. 1, vil blive iværksat en undersøgelse af, om selskabets virksomhed kan antages at medføre urimelige virkninger, hvorved der navnlig vil blive lagt vægt på de ovenfor anførte synspunkter.

P. D. V.
P. Nørgaard

Knud Andersen.

LANDBRUGSMINISTERIET

Slotsholmsgade 10. Telf. (01)12 37 17

1216 København K.

*København, den 16. marts 1971
2. afd. journ. nr. **EECA6** m.fl.*

*Mælkeudvalget
Handelsministeriet*

Med skrivelse af 10. februar 1971 har udvalget med anmodning om at modtage eventuelle bemærkninger fremsendt udkast til et afsnit om Fællesmarkedets konsummælkordning i en betænkning om en gros-handelen med konsummælk.

I denne anledning meddeler man, at De europæiske Fællesskabers Råd, som det vil være udvalget bekendt, i møde den 15.-16. februar 1971 har truffet principiel beslutning om gennemførelse af en markedsordning for konsummælk, og at denne beslutning formentlig snart kan ventes formelt bekræftet. Teksten til det nævnte udkast, hvortil man ikke i øvrigt har bemærkninger, bør formentlig tilpasses under hensyn til den seneste udvikling.

I nævnte skrivelse anmoder udvalget endvidere Landbrugsministeriet om at ville besvare følgende spørgsmål:

1. Vil den gældende mælkelovs bestemmelser om kommunal tilladelse til engrossalg af mælk samt om kommunal koncessionering af mælkehandelen efter Landbrugsministeriets opfattelse kunne opretholdes i tilfælde af Danmarks tilslutning til Fællesmarkedet.
2. Vil en ordning, hvorefter et statsligt organ - eventuelt et af staten nedsat centralt tilsynsråd eller lign. - får beføjelse til at gribe ind over for mælkehandelen og til i forbindelse hermed at tillægge bestemte mejerier eneret på forsyningen af bestemte områder med dertil hørende pligt for mejerierne til forsyning af de pågældende områder, være forenelig med de gældende bestemmelser i Fællesmarkedet, respektive med intentio-

nerne i det foreliggende forslag til en konsummælkordning.

3. I hvilket omfang vil det, såfremt det foreliggende forslag til en konsummælkordning for Fællesmarkedet gennemføres, være muligt for mejerierne at indgå prisaftaler eller andre konkurrencebegrænsende aftaler, herunder om opdeling af afsætningsområder mellem mejerierne.

I denne anledning meddeler man, efter at man i møde i arbejdsgruppen vedrørende landbrug i Bruxelles den 11.-12. d.m., hvor EC-markedsordningen for mælk og mejeriprodukter blev gennemgået, har haft lejlighed til at drøfte sagen med EC-Kommissionens mejeribrugsekspert, at koncessionsordninger som de i førstnævnte spørgsmål omtalte må anses for at være i strid med Fællesskabernes principper, hvorefter der skal etableres et frit marked for konsummælk, medens aftaler mellem konsummælkmejerier som de i sidstnævnte spørgsmål beskrevne vil være tilladte inden for rammerne af de gældende konkurrencebestemmelser.

Det tilføjes, at Storbritannien - som også anført in fine i det fremsendte udkast - under optagelsesforhandlingerne har rejst spørgsmål om den fremtidige organisering af konsummælkordningen i Storbritannien, og at eventuelle aftaler herom, der måtte blive indgået under forhandlingerne, kan tænkes at berøre de gældende bestemmelser i Fællesskaberne.

P. M. V.
e.b.
Erik Mortensen.

Udsnit af den af afdelingsingeniør P. Rønkilde Poulsen, Statens Forsøgsmejeri, udarbejdede rapport fra studierejse til U.S.A. i efteråret 1965

Regeringens rolle ved prisansættelsen af mælk i U.S.A. Konsummælkens prisansættelse i De Forenede Stater.

Allerede siden begyndelsen af trediverne, nærmere betegnet 1933, har forbundsregeringen øvet en vis indflydelse på prisansættelsen af den mælk, som anvendes til konsum. Lovhjemmelen hertil blev givet i den såkaldte landbrugsoverenskomstlov, som vedtoges 1933, og bestemmelserne heri blev senere udbygget i en lov af 1937 om handel med landbrugsvarer. Der blev dog kun gjort brug af disse love i meget begrænset omfang helt op til krigsudbruddet 1940, hvorefter omstændighederne nødvendiggjorde visse yderligere indgreb, men først fra midten af halvtredserne har disse prisregulerende love fået virkelig afgørende betydning på det amerikanske mælkemarked.

De amerikanske mælkeordninger, for der er mange forskellige, kan ved første indtryk virke meget komplicerede; men man må her gøre sig klart, at prisreguleringen inden for den enkelte stat er statens eget anliggende. Imidlertid forekommer der en lang række af tilfælde, hvor de enkelte stater ikke vil være i stand til at holde mælkeforsyningssituationen under kontrol inden for deres eget område. Mange forhold kan her spille ind, enten at staten ikke er selvforsynende og derfor importerer mælk fra andre stater, eller der eksporteres mælk til andre områder, og endelig kan mælkemarkedssituationen blive forrykket ganske betydelig f.eks. af større byområder beliggende i nabostater. I alle sådanne tilfælde bliver der tale om interstatslige forhold, og så er det forbundsregeringen, der må gribe ind. Henimod halvdelen af forbundstaterne har lovbestemte producentpriser på mælk beregnet til konsum, og de $\frac{2}{3}$ af disse stater har dertil også lovfastsatte udsalgspriser

på konsummælken. I virkeligheden er antallet af mælkeordninger dog betydelig flere, idet disse ofte udarbejdes for bestemte markedsområder særskilt. Det samlede antal anslås til knap 90 ordninger; men virkningerne af disse ordninger griber naturligvis endnu videre omkring sig, og mere end halvdelen af den mælk, der sælges af amerikanske mælkeproducenter, berøres af disse offentligt fastsatte priser.

Årsagen til denne indgriben i mælkepriserne gennem det sidste tiår, tilskrives de store ændringer, der har fundet sted inden for mælkeproduktion og -omsætning inden for samme periode. Disse ændringer er både af strukturmæssig og økonomisk art. Til den første kategori må bl.a. henregnes, at antallet af mælke-distribuerende selskaber er faldet stærkt, og de tilbageblevne er vokset betydeligt i størrelse, i visse tilfælde er der endda tale om statslige sammenslutninger. Sideløbende hermed er de kooperative producentsammenslutninger vokset med henblik på at få indflydelse på mælkens prisansættelse. Adskillige kooperative selskaber har udvidet deres konsummælkmejeriers kapacitet, andre er sammenlagt og konsolideret, og en del produktionsmejerier er gået ind i konsummælkefremstilling.

En del af de økonomiske faktorer er nærmere beset affødt af den tekniske udvikling, der har fundet sted. Eksempelvis den langt større effektivitet ved mælkens produktion og behandling på gårdene og måske endnu vigtigere effektiviseringen af mælketransporten både fra gårdene til mejerierne og igen fra mejerierne ud til konsumenterne. Rent geografisk har det betydet en langt større markeds-

dækning og har givet anledning til mere udbredt konkurrence både i produktionsleddet og handelsleddet. Det er også dette, der skaber baggrunden for den stigende interstatslige mælkeomsætning, som igen betyder, at man må ty til forbundsmæssige mælkeordninger i stadig større omfang.

Mælkeordningernes opbygning og administration

De forbundsmæssige mælkeprisordningers primære formål er at sikre mælkeproducenterne en minimumspris for mælken. Forbundsregeringen beskæftiger sig derimod ikke med detailsalgsprisen på konsummælk. Det overlades helt til de enkelte stater selv.

Prisansættelsen sker på grundlag af den anvendelse, der gøres af mælken. Den mælk, der anvendes til konsummælk, værdiansættes efter konsummælkmarkedets prisniveau, og den overskydende mælk ansættes efter det prisniveau, produktionsmejerierne betaler for mælk til andre produktionsgrene. Mælkeproducenten modtager herefter en pris for mælken, der er nivelleret efter den faktiske udnyttelse af mælken. Dette bevirker selvsagt, at den nivellerede pris kan komme til at variere ganske meget fra et område til et andet i forhold til den pris, der betales for mælken, der udelukkende går til konsummælk også benævnt prisklasse 1.

Der er dog ikke tale om at garantere en fast mælkepris, hverken til konsum eller produktfremstilling på kortere eller længere sigt. Minimumspriserne inden for begge kategorier er søgt automatisk regulerede, prisniveauregulerede om man vil, efter bestemte standardformer, der sætter dem i relation til f.eks. de tilsvarende priser i andre markedsområder eller til det generelle prisniveau på mælk til produktionsformål. I adskillige områder anvendes således middelpriisen på produktionsmælk i mælkestaterne Wisconsin og Minnesota som grundlag for udregningen. For at være sikker på at have tilstrækkelig mælk til konsum (d.v.s. den såkaldte Grade »A« milk) sørger man så for, at pristillægget for denne mælk bliver tilstrækkelig stort til at gøre produktionen attraktiv.

Visse markedsområder, især i de nordøstlige stater, anvender såkaldt økonomiske formler for automatisk mælkeprisregulering. Man bruger i disse områder en relation til økonomiske faktorer, som f.eks. visse mælkeproduktionsomkostninger, ændringerne i den personlige

indkomst og engrospristallet. Vedtagelsen af sådanne prisudregningsformler medvirker naturligvis til at nedskære antallet af forhandlinger mellem de implicerede parter, men erfaringerne viser dog, at der alligevel ret hyppigt indtræder så store ændringer i grundlaget for de forskellige formler, at de gang på gang må tages op til revision. Et af problemerne i mælkeprisansættelsen er jo blandt andet, at de sæsonmæssige variationer i mælkeproduktionen er større end i mælkeforbruget, og der er da også i adskillige af prisreguleringsordningerne gjort forsøg på at tilskynde producenterne til at afpasse produktionen bedst muligt efter konsummælksbehovet.

De ældst benyttede ordninger, der tager hensyn hertil, er gået temmelig håndfast til værks, idet de simpelthen fastsætter leveringskvotaer for hver enkelt mælkeproducent, ansat efter dennes laveste mælkeleverance gennem året. For denne mælk modtager han fuld afregning, hvorimod der gøres fradrag i prisen for det overskydende kvantum.

Andre markedsområder forsøger gennem sæsonmæssige reguleringer af mælkeprisen at tilskynde til samme udvikling.

En tredje måde at nå dette mål på er gennem den såkaldte »Louisville« plan, der har været stærkt benyttet de senere år. Denne plan går ud på at tilbageholde et vist beløb fra hver enkelt producent i forhold til den leverede mælkemængde i den del af året, hvor tilførslerne er størst, og fordele det indkomne beløb igen efter den mælkemængde, der leveres i de måneder, hvor mælkeleverancerne er lavest.

Indførelse af sådanne forbundsmæssige mælkeprisordninger er ikke noget, der kan finde sted fra den ene dag til den anden. I regelen er det kooperative sammenslutninger af mælkeproducenter, som anmoder om at få indført prisordningen, men inden den kan føres ud i livet, må hele sagen først igennem en nærmere fastlagt procedure, som involverer en lang række grundige pris- og markedsundersøgelser og forhandlinger med både producent-, handels- og konsumentorganisationer m.m., og der er fastsat ganske bestemte minimumsresultater for de fornødne afstemninger i området. Således skal $\frac{2}{3}$ af mælkeproducenterne stemme for forslaget, for at ordningen kan indføres.

Der er samtidig også faste regler for, hvornår og hvorledes en vedtagen ordning igen kan bringes til ophør. Det kan f.eks. ske i krise-

situationer, hvor ordninger helt eller delvis kan sættes ud af kraft, eller såfremt 50 % af producenterne, der skal repræsentere mindst halvdelen af den leverede mælk, forlanger det. Endelig kan også det administrerende sekretariat tage skridt til at ophæve en ordning, hvis man finder, den ikke længere opfylder sit formål.

Mælkeprisordningernes administration varetages af en af ministeriet udpeget sekretær, som i sin medarbejderstab har både revisorer og mejeriteknologer til sin rådighed. Det meget omfattende talmateriale, som bliver indsamlet i forbindelse med administrationen af mælkeprisordningerne, produktions- og markedsstatistik m.v., er samtidig et værdifuldt informationsmateriale for mejeribruget som helhed i planlægningsarbejdet.

Enkeltstaternes mælkeprisordninger, for så vidt de overhovedet har sådanne ordninger, fungerer i det store og hele efter ganske tilsvarende retningslinier, som de foran beskrevne forbundsmæssige ordninger, men naturligvis kan statsordningen kun komme til at gælde statens egen jurisdiktion. Med mælkeprisordninger må der i denne forbindelse stadig forstås ordninger, som udelukkende berører prisansættelsen mellem mælkeproducent og mejeri.

Anderledes ligger det nemlig, når sagen drejer sig om detailudsalgspriserne på mælk. Her har den enkelte stats forvaltning i modsætning til forbundsmyndighederne mulighed for at gribe regulerende ind, og som tidligere nævnt er det ikke så få stater, der har følt sig nødsaget til at gribe regulerende ind i detailudsalgsprisen på mælk. Det gøres under flere forskellige former, og motiveringen gives lidt forskellig ordlyd fra stat til stat, alt efter de indhøstede erfaringer formodentlig. En stat udtrykker det eksempelvis således: Detailmælkeprisen etableres for at imødegå en urimelig, uhæderlig, destruktiv og demoraliserende handelspraksis, som har bredt sig i staten til skade for mælkeindustrien og den konstante levering af ren og sund mælk til borgerne. Man siger tingene lige ud, men visse af de handelskredse, man henvender sig til, er heller ikke sarte. I vort hjemlige mælkemarked kari det måske falde svært at se begrundelsen for udtryk af den art, men der kunne nævnes adskillige eksempler på berettigelsen heraf. Det vil dog føre for vidt at gå nærmere ind herpå, så meget mere som hele baggrunden er helt afvigende fra danske forhold. Den eller rettere de måder,

man har valgt at regulere detailsalgspriserne på, siger imidlertid også lidt om baggrunden.

Der kan være tale om simpelthen at fastsætte en pris på tilsvarende måde, som det kendes her i landet. En sådan fastlæggelse af en rimelig pris kan ske ved en beregning, der tager hensyn til alle faktorer, såsom produktionsomkostninger, transport, økonomisk kompensation for de sundhedsmæssige krav, nødvendige driftsforhold, fremstillingsomkostninger, oplagrings- og distributionsomkostninger, og endelig et hensyn til borgernes velfærd i almindelighed.

Andre stater slipper lettere om ved det ved at lade detailprisen justere efter andre pris-aftaler f.eks. forbundsmæssige leverandørpris-aftaler.

Sammen med de statsregulerede detailsalgspriser har mange stater også indført særlige regler for fair handelspraksis, og disse kan være mere eller mindre vidtgående. Eksempler på, hvad man anser for uretfærdig handel er: at forsøge gennem låne-, gave-, tilbagebetalings- eller rabatordninger at tiltrække eller fastholde personer som kunder, at tilbyde leje af eller udføre servicereparationer på udstyr, der ejes af en kunde, til favørpriser, at sælge kunden nye artikler til underpriser, at praktisere en prisdiskrimination ved at sælge mejeriprodukter til lavere priser i visse områder, at sælge eller tilbyde mejeriprodukter fra en mælkebod til priser under de fastsatte.

Den stadige ekspansion af konsummælke-markederne og udviklingen på det tekniske område har i visse markedsområder medført prisreduktioner i engros- og detailomsætningen og har enkelte steder ført til regulær priskrig. Resultatet heraf har været ustabile engros- og detailsalgspriser over lange perioder, hvilket selvfølgelig ikke har kunnet undgå igen at påvirke mælkeproducenternes priser.

For at stabilisere sådanne markeder har en del stater vedtaget love, som skal forhindre salg af mælk under fremstillingsprisen. Disse love indeholder i regelen en beskrivelse af, hvilke kriterier, der er afgørende for, om en mælkepris skal anses for at være under fremstillingsprisen, og fastsætter visse regulativer for ikke prismæssige konkurrencemetoder.

Konsummælkens prisansættelse i U.S.A. som helhed tegner, som det vil fremgå af foranstående, altså et yderst broget billede, der stærkt skematiseret tager sig således ud:

Forbundsmæssige prisordninger, der tager

sigte på at sikre mælkeproducenterne en rimelig minimumpris for mælken. Sådanne ordninger er indført i bestemte mælkemarkedsområder, hvis mælkeprisniveau uanset beliggenheden beherskes af eller berører to eller flere enkeltstater.

Statslige prisordninger, der kun berører mælkepriser inden for den enkelte stats område og kan omfatte:

Stater med fastsatte minimumpriser til mælkeproducenter.

Stater med minimumpriser til mælkeproducenter, samt minimum engros- og detailpriser.

Stater med minimumpriser til mælkeproducenter, samt maximalpriser i engros- og detailledet.

Stater med maximalpriser til mælkeproducenter og maximalpriser i engros- og detailledet.

Stater med minimumpriser i detailledet.

Selv om oplysninger om de aktuelle priser har begrænset værdi og på den skitserede baggrund må tages med flere forbehold, kan det måske alligevel være af en vis interesse for danske mejerifolk at kende det omtrentlige niveau. For et typisk forbundsreguleret område, Minneapolis-St. Paul, også kaldet The Twin Cities i Minnesota, var prisen til mælkeleverandører (oktober 1965) for mælk til konsum (Grade »A«) med 3,5 % fedt 3,69 dollar pr. 100 pounds, svarende til 56,39 øre pr. kg. For produktionsmælk ligeledes med 3,5 % fedt betales 3,35 dollar pr. 100 pounds, svarende til 51,19 øre pr. kg.

Det er en forudsætning, at mælken i begge tilfælde leveres i tank. Finder leveringen sted i transportpande, reduceres priserne med 15 cent pr. 100 pounds, svarende til 2,29 øre pr. kg.

Prisen for mælk, udbragt til forbruger, var på samme tidspunkt i samme område 23 cent pr. quart, svarende til 1,67 kr. pr. liter. (Udbringningen repræsenterer heraf ca. 20 øre).

I et lige så typisk statsreguleret område, Los Angeles, Californien, der tilhører gruppe nr. 2 med minimumpriser på såvel leverandørmælk som engros- og detailmælk, var prisen til mælkeproducent for mælk til konsum med 3,8 % fedt 5,68 dollar pr. 100 pounds, svarende til 86,79 øre pr. kg. Ved sammenligning må det større fedtindhold tages i betragtning, og det

skal i øvrigt anføres, at der i afregningsprisen det pågældende sted blev taget hensyn til mælkens indhold af fedtfri tørstof, der efter kvantum opdeles i tre prisklasser, hvoraf den højeste indgår i det angivne beløb. I fødevareafdelingen i et supermarked i Los Angeles kunne samtidig følgende detailpriser noteres:

Sødmælk 3,5 % fedt 24 cent pr. quart
svarer til 1,74 kr. pr. liter.

Skummetmælk (vitaminiseret) 21 cent pr. quart
svarer til 1,52 kr. pr. liter.

Fløde (Half & Half) min. 11,7 % fedt 49 cent pr. quart
svarer til 3,57 kr. pr. liter.

Sour cream 20 % fedt 1,10 dollar pr. quart
svarer til 8,00 kr. pr. liter.

Yoghurt naturel 3,5 % fedt pr. 1/2 pint
(0,236 l) 21 cent svarer til 1,46 kr.

Yoghurt med frugt 3,5 % fedt pr. 1/2 pint
(0,236 l) 23 cent svarer til 1,59 kr.

Gennemsnitsdetailprisen, udregnet for 25 større byer i De Forenede Stater, blev for 1965 23,2 cent pr. quart, svarende til 1,69 kr. pr. liter konsummælk med 3,5 % fedt.

Et forhold, som ikke er berørt under denne omtale af prisansættelsen, er det »sikkerhedsnet«, som forbundsregeringen i henhold til landbrugsloven af 1949 har udspændt under denne prisdannelse. Det drejer sig om den subsidiemæssige garanterede minimumpris, som forbundsregeringen tilbyder ved opkøb af over-skudsproduktionen. Efter denne lov er landbrugsministeriet bemyndiget til at opkøbe til en pris, der skal ligge mellem 75 og 90 % af en særlig udregnet såkaldt paripris. Spillerummet mellem 75 og 90% er beregnet på at give mulighed for at påvirke produktionen af mælk. Procentsatsen fastsættes årligt med hensyntagen til tilførselsmængden af mælk. Er tilførselen stor, bliver procentsatsen lille. Siden 1962 har den ligget på minimum, nemlig 75 %, fordi mælkeproduktionen har været rigelig til at sikre hjemmemarkedsforbruget. For 1965 var pariprisen 4,31 dollar pr. 100 pounds mælk med gennemsnitsfedtprocenten på 3,73. Det vil svare til en pris på 65,86 øre pr. kg, og den faktiske opkøbspris eller tilskudspris, som den også kaldes, var altså 75 % heraf, d.v.s. 3,24 dollar pr. 100 pounds, svarende til 49,51 øre pr. kg. Det er naturligvis produktionsmælken, det drejer sig om, og opkøbet finder sted i form af forskellige mejeriprodukter gennem de to store markedsregulerende organisationer Com-

modity Credit Corporation (CCO) og Payment In Kind (PIK) Program (Velfærdsprogrammet). I 1964 opsugede disse organisationer ikke mindre end 3,7 milliarder kg mælk gennem disse opkøb.

Dette skal naturligvis komme til at påvirke prisdannelsen på konsummælken og selvfølgelig mest i de områder, der har den største produktion af andre mejeriprodukter. Derfor er eksemplet fra Minneapolis-St. Paul området valgt i det foregående, idet dette ligger i det område, der har de største tilførsler af produktionsmælk. Wisconsin og Minnesota har tilsammen ca. halvdelen af den amerikanske produktmælksfremstilling. Som man ser, afspejler det sig da også ret tydeligt i prisen på konsummælken

Mælkeprisen giver stadig anledning til spændinger, men amerikaneren tager det med sindsro. Han er opdraget i markedskræfternes frie udfoldelse, og den uuhæmmede konkurrence er for ham udtryk for sundhed i samfundet og en uundværlig del af friheden og demokratiet.

En amerikansk dommer har dog engang udtalt i forbindelse med domsafsigelse i en mælkesag: Byboen og digteren, som regner koen for at være symbolet på landlig idyl, er såre naive. Fra dette blide dyrs yver strømmer en mild væske, uundværlig for menneskenes sundhed, men ofte anledning til lige så megen strid og vederstyggelighed som stærke alkoholiske drikke. Tamheden i mælken kan åbenbart ikke overføres og bruges til tæmning af nogle af de sletteste menneskelige egenskaber.

